

Українське Козацтво

Рік XVII

Січень — Березень 1980

1-2 (60-61)

Мапа Української Козацької Держави XVII століття
з праці професора Університету в Саскачевані —
G. W. Simpson — „Ukraine an atlas of its History and
Geography”, Augsburg, 1946

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО»
квартальник
Українського Вільного Козацтва

«UKRAINSKE KOZATSTVO»
Veterans' Brochure
Ukrainian Cossack Brotherhood

Редагує колегія:

Головний редактор і адміністратор — Антін Кущинський
Співредактори: Петро Федоренко, Павло Бабяк, Євген Курилюк
і Ніна Котис.

Address:

«UKRAINSKE KOZATSTVO»
2346 West Rice Street
Chicago, Ill. 60622 — U.S.A.

У ЗМІСТІ чис. 1-2 (60-61):

Думки під Новий Рік	Ст. 2
Олесь Бердник — «Терновий вінець України»	5
Любомир Рихтицький — Думки під Різдво	9
Вік. Цимбал — Нашадкам, щоб пам'ятали про день Соборности	11
З пророцтв і візій Тараса Шевченка	13
Антін Кущинський — Козаки Бродники	15
Сергій Ермоленко — Українська держава постане й утрима- ється з Вільним Козацтвом	18
Марія О. з Герасимовичів Рибак — Мої спомини про битву на горі Ключ в Карпатах	35
О. Наталія Курилюк — Свят Вечір під Львовом славного 1919 р.	37
І.Б.Домбровський — Український 2-й Січковий Запорізь. Корпус	40
Ю. Таркович — Наша сила в нас самих	44
Степан Корбутяк — Мама	46
Леонід Полтава — Рождество Твое, Христе, Боже наш	48
Богдан Коваль — Виборне і дідичне гетьманство	50
Кавказ у війні за свободу	53
о. Протопрес. Теодор Е. Форостій Генеральний капелян У.В.К.	57
Звіт Кошового Отамана У.В.К. за 1977-1979 рр.	58
Про нашу четверту каденцію	60
Відійшли у вічність	75

.....

ЗАПРОШУЄМО ДО ПЕРЕДПЛАТИ «У.К.» НА 1980 РІК

в сумі ДЕСЯТЬ ДОЛЯРІВ АМЕРИКАНСЬКИХ для всіх «країн, але для тих ВШановних передплатників, які пришлють цю суму \$ 10.00 американських доларів до 30 червня 1980 року
Пізніше через можливу дальшу дорожнечу будемо примушені також збільшити і висоту передплати до 12.00 американських доларів.

Ціна цього числа журналу 2 дол. і 50 центів американських.

Редакція і Адміністрація «У. К.»

ПРЕЗИДІЯ СЕКРЕТАРІЯТУ СКВУ

ДУМКИ ПІД НОВИЙ РІК

Гряде нове десятиріччя й не знати, «чи доведеться нам його миром опророчити, як ті, попередні. Імперіялістична Москва вирішила конче «ощасливити» своїм, давно вже збанкрутованим режимом, цілий світ. Та на все воля Божа, а ніякі дерева не ростуть до неба. Насилля, неправда, цілковите знехтування міжнародних, визнаних засад співжиття народів та прав людини, знехтування моральних засад правди і справедливості не може запанувати в світі, так як не може запанувати темряви над світлом. Це вже не те, що бувало, як сказав наш безсмертний Геній: ... «від молдаванина до фіна, на всіх языках все мовчить»... Теперішня Москва безсоромно зазіхає на цілий світ, щоб накинати йому своє ярмо. Нам треба бути приготованими, щоб одностайно та в повній злагоді стати до змагу за волю України та нашу самостійну Державу.

Може милосердний Господь ще раз поблагословить нас нагодою покінчити, вже раз на завжди, з так званим «воз'єднанням на віки вічні» з нашим ненажерливим сусідом, що навіть узурпує собі право старшого брата».

* * *

Впродовж історичного життя українського народу, його розвитку — падінь і розквітів, виявлялися різні одиниці, групи й народня маса як у додатніх, так і в від'ємних діях, організуючи й забезпечуючи загальний інтерес. Теж саме ми бачимо в сучасності й недавній минувшині у діях поодиноких ідеологічно-світоглядових груп та їх причиненні до здобування самостійності й суверенності Українського Народу, Держави й Нації.

Всі, — монархісти, республіканці, націоналісти, демократи та соціалісти України, маючи добрі інтенції для народу і його держави ще в цілому не дійшли до того стану, щоб бути здібними пожертвувати своїми вузько-сві-

тоглядовими, груповими й амбітницькими інтересами для вищої мети. Вони, оперуючи Аристотелем, Руссо, Гегелем... перефразованими в державницьких і суспільницьких думках Драгоманова, Липинського, Донцова... беруть ними сказане за неоспоримі правди, і тому «по своєму» підходять до великої мети — здобування, будування й захисту найвищого доробку нації — Суверенної Держави.

А дійсні, незатуркані брошурками маси історичної і фактичної України, здоровим розумом, природною суспільною мораллю й етичним наставленням, хоч і не освічені «передовими вогнями» чужини, змагають до власної мети — вищої організованості. Цим обумовлюється те, що — ліпші селяни на місцях організують громадське й соціальне життя по хуторах, інтелігенція й старшинство організують самотужки міста й військові загони, як опору Української самобутньої Держави, а на верхах — провідні особи, занедбуючи обов'язок бути організуючо-кристалізуючим центром, хапаються один одному за чуби, кличуть іти до них в науку...

Чомусь забувається, що дома — в Україні — є й діють тисячолітні здобутки історичного народу-нації, — правосвідомість Руської Правди, організованість Віча і Січі, господарська мудрість і пильність кметів, козаків куркулів, це все для обоснованих чужими думками й зразками є пережитками або й нікчемним баластом.

Дай Боже, щоб наші провідні верстви хоч раз, не мудруючи лукаво, поглянули допитливо на «вчителів» — сусідів, де побачили б, як ті, занедбуючи свої монархізми й соціалізми, спільними зусиллями нищать наших «мазепинців» - самостійників, без огляду на їхні вужчі переконання, — і, пізнавши Правду, стали би до захисту Волі й Слави України, з гідністю

виконуючи свої обов'язки — кожний на своєму місці.

Коли проводи, центральні політики й групи самозакохано все починали «від себе», а у де кого ще й з чужою полудою, тоді в «атмосфері» дійсності природні сили Українського На-

роду, в революційні часи залишені самі собі, вилонили з себе традиційну організованість, яка оформилась в Українському Вільному Козацтві.

СЛАВА КОЗАЦТВУ! —

СЛАВА УКРАЇНІ!

ДУЖЕ ПРОСИМО

Високошановних Передплатників і всіх Читачів нашого журналу щиро вибачити за спізнене видання цього числа «У.К.». Сталося це тому, що в друкарні, прихильними послугами якої ми користуємось 12 років, зменшилось число робітників. Стало працює тільки один, який через те не може своєчасно виконувати наші замовлення. Якщо цей стан скоро не зміниться, той дальші числа нашого журналу по-являтимуться дещо спізнено.

Але за терпеливе очікування та за довір'я до нашої редакції й адміністрації з боку наших ВШановних Передплатників та Жертводавців на пресовий фонд, редакція в подяку за це видала вже вдруге, хоч спізнене число, але з подвійним обсягом змісту. Отже, хоч Ви довго чекали, то за те маєте більше матеріалу до читання...

Крім того, головний редактор Антін Кушинський мусів перейти операцію ока-трудні наслідки якої вимагають спеціального лікування та цілковитого залишення активної праці в редакції.

ДЛЯ ІНФОРМАЦІ ЗАЦІКАВЛЕНИМ

Редакція «У.К.» толерантно ставиться до різних державно-самостійницьких світоглядів дописувачів нашого журналу, якщо вони не вживають у своїх писаннях образливих чи насмішливих висловів на адреси інакомислячих чи іначепереконаних авторів або по адресі колишніх чи сучасних громадсько-політичних діячів.

Надісланих, але не замовлених рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріалів.

Редакція застерігає за собою право скорочувати матеріали.

Матеріали, підписані прізвиськом чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.

Дай, Боже, Вам здоров'я й щастя!

Редакція й адміністрація «У.К.»

Рисунок артиста маляра М. Дмитренка із збірки «Білий Світ»
(З журналу «Терем» число 6, травень 1979 р.)
«Ізнемігся козак і шабля козацька зламалась; але я принесла тобі іншу».
(Підпис редакції «У.К.» П. Б.)

× × ×

«Всякий акт спротиву в нашій історії — це золотий матеріал, це динаміт, який розірве в майбутньому імперію. Це той фонд, на якому ми будемо виховувати майбутні покоління. Найстрашніше для нації це тоді, коли в історії в неї нічого не було, коли нація не може нічим похвалитись. Я гадаю, що розумний білорус дуже мусить тужити, що в його історії не було Запоріжжя на якому він не може виховувати своїх дітей, так як на Запорізькій спадщині виховуємо дітей ми українці. Уявімо собі, якби хтось сказав, що ніякого Запоріжжя не було, це була тільки купа розбишак і більше нічого. Так, російські історики дуже старалися саме так поставити історію Запоріжжя...»

(Валентин Мороз в інтерв'ю з редакцією «Авангарду»
— вересень-жовтень 1979)

рушникам — необхідно було знищити віковий корінь сили і вільності — інститут козацтва та кобзарства, — ці два крила українського генія.

О, як ти безжалю, Росіє, нищила, обкарнувала, висмикувала пір'я з тих райдужних крил !

Крило козацьке ти одсікла одразу — і найжорстокіше ! А розсіяні залишки лицарів розвіяла у безвість: непокірними загатила фінські та сибірські болота, а покірнішими — обставила свої кавказькі кордони та почала звойовувати апетитні східні території.

Крило кобзарське відсікти було важче, ампутація розтяглася на кілька віків, тим більше, що джерело творчості пливло з бездонної криниці серця народного. Проте, твій чаклунський дух, Росіє, знав, що то — основне завдання, бо доки вимахує в повітрі кобзарське крило — може бути регеноване, відроджене, одсічене козацьке крило.

Ти почала випивати, висушувати творчу криницю України. Як гусинь оповили нашу землю петрові й катеринині ублюдки та свої перевертні. Колись найосвіченіший в Європі народ опустився в найнижчі круги інферно: пекельні слуги не знали, як ще дошкульніше вдарити по серцю України, щоб померла, нарешті, райдуга на творчому крилі.

В ту критичну добу лише явище Тараса Шевченка врятувало Україну від деградації і воскресило райдужне крило генія рідного народу. То був дивовижний прорив джерела творчості із надрів Духосфери.

Лютість ворожого духу Росії була вражаюча. Проте вже пізно було щось робити: заборона лише роздмухала б вогнище відродження. Гадючий чаклунський дух обрав інший шлях — шлях визнання і введення в свою програму. Пророк з яким обнімається ворог, втрачає більшість своїх революційних сил !

Могутні соціальні потрясення ХХ віку не принесли Україні воскресіння: всі творчі сили були втягнуті у хитру

гру політичних шахраїв: деякі з нас лягли на полі бою, деякі впали з роздробленими черепами у підвалах ЧК та гестапо, деякі згинули в сибірських таборах, деякі обрали шлях Переяслава — шлях ганьби і прислужництва.

Досвід трьохсотлітнього прислужництва та приниження показав: одна помилка, одне хитання дає ланцюгову реакцію помилок та падінь у грядущому. Те що зроблено сьогодні — неможливо переробити завтра. Чорні зерна зради і страху виростають в чортополох занепаду, з якого годі шукати виходу.

Висновок такий: **кожен народ повинен сам вирішувати свою долю, не дозволяючи іншим наводом перебирати на себе керівну ініціативу.**

Краще вмерти героєм, ніж жити кріпаком !

Ми мали такий лицарський заповіт і — зневажили його ! Століття рабства — розплата за зраду духові волі !

Але ти, Росіє не радій, не танцюй над купою обсмиканого райдужного пір'я ! Ті обскубані крила не приросли органічно до твого зміїного тулуба. Ти обтяжила себе злочинами, падіннями, зрадами, від яких тебе не очистять всі твої святі й подвижники. Ти стала гігантською в'язницею народів, і не захотіла зруйнувати ту в'язницю після Жовтневої Революції, а ще сильніше стиснула в правиці скіпетр жорстокости.

Той скіпетр ти ще, ще й ще невблаганно опускала на голову причинної України — Божевільної діви, котра так необачно наділа на свій палець обручальне кільце.

Хто зміряє океан муки, в якому пливе Україна ? Хто опише страждання мільйонів померлих від штучного голоду в 33-му році ? Хто зможе розповісти про ридання тих, хто був безвинно розстріляний у 1937-39 роках ? Хто обніме духовним оком незміряний світ пвиниження, безправности, деградації, ув'язнень, безвісних смертей, голодувань, втрати ідеалів, — той світ, який став історичним фантомом України, її прокляттям, її невпинною

реальністю ?!

Тисячі вбитих поетів, мистців, мислителів... Ще тисячі й тисячі втомлених, підкуплених, застрашених !

В той час, як всі народи Землі прагнуть до волі і знаходять шляхи до неї, ти, Росіє, накинула аркан на шию України і безжально душиш її, щоб вибити з неї пам'ять про славне минуле про космічне покликання її буття !

І навіть тепер, коли син України Корольов відкрив для тебе Брату Космосу, навіть в такий духовний час ти не хочеш зм'якшити своє жорстоке серце, Росіє ! Всі кращі сини українського духу знову в неволі, на заслання, під невсипущим оком жандармів ! Кожен, хто сказав тобі слово Правди — відчув удар твого скіпетра жорстоки. Незламний **Мороз** — за що ти караєш його ? Хіба не за героїчний захист української культури ? Ніжний **Сверстюк**, який творчим духом оглядав ристування українського собору душі — невже ти так жахаєшся його ? Правдивий **Лісовий**, який добровільно пішов на ешафот, щоб сказати тобі слово перестороги, — невже ти не бачиш, що такі люди готові подати тобі дружню руку навіть після жорстоких ударів ?!

А за що ти опустила меч карі на **Миколу Руденка** — космічного поета, устами якого Бог дав тобі слово відродження ; грядущого знання ; за що ти так тяжко скривдила його і його побратимів, котрі прийняли на себе місію захисту поневолених — **Лук'яненка**, **Тихого**, **Матусевича**, **Мариневича**, **Вінса** ?

Світличний, **Чорновіл**, **Стус**, **Калинець**, **Стасів**, **Шабатува** — десятки героїчних чоловіків та жінок України, вся вина яких лише в тому, що вони **правдиво** мислять і діють, — що вони вчинили тобі, Росіє ? !

Ми не станемо рахувати втрати ! Дух України знову й знову народить нас для страшного двобою із драконом Неволі й Жорстокости ! Але ти, Росіє, повинна в цей грізний історичний час визначити свою стежку і свій духовний статус ! Пам'ятай — ось для

тебе настав час вирішення: воскреснути серед вільного кола народів, або впасти в запустіння і забуття !

Нехтувати цим попередженням не слід — ні сила, ні страх інших народів не врятують тебе від тієї долі, яка чигала на всіх насильників — від долі повного знищення...

... Кров людська — не вода ! Земля не приймає її, і кожна краплина волає до неба. Хай вона впаде на тебе, Росіє Петра і Катерини, Сталіна і Берії, Росіє сучасних безликих ! Хай спопелить вона гадючу шкіру Дракона, щоб спляча красуня могла прокинутися до життя Духу !

Я свідчу на Суді Божому ім'ям України — свідчу за зраджених і замучених козаків, за знедолених кріпаків, за ганьблену пісню, за принижену думку, за численні покоління, котрі вмирали на чужому полі, не виконуючи народної місії, за мільйони померлих від голоду, за тисячі розстріляних сучасників моїх, за мільйони забутих, страждаючих від суму, відчаю та безвиході !

Дай відповідь Богові, Росіє і прийми альтернативу :

Лише **повна воля** для скованих тобою народів **звільнить тебе** ! Лише Епоха Духовних Республік, Святих Народів, вільних від політико-економічних кайданів чужих ідеологій відкриє для нас життя суверенності й обопільної дружби, Україна не бажає більше тягти чужу колісницю до термоядерної прірви, до повної творчої деградації !

Я виходжу до тебе у пустинне вранішнє поле, двоголовий орле Росії ! Я сам-на-сам викликаю тебе на герць, як це велося в казкові часи ! Діва-Україна благословила мене на подвиг і сказала на прощання :

— **бийся без щита** !

І я стаю супроти тебе, древний Дракон, з відкритими грудьми, — але безстрашно ! Йди сюди — з своїми в'язницями, бюрократичними бандами, царями, вождями, стукачами, провокаторами ! Ти не зможеш перемогти мене, бо я — Безсмертний Дух України ! ...

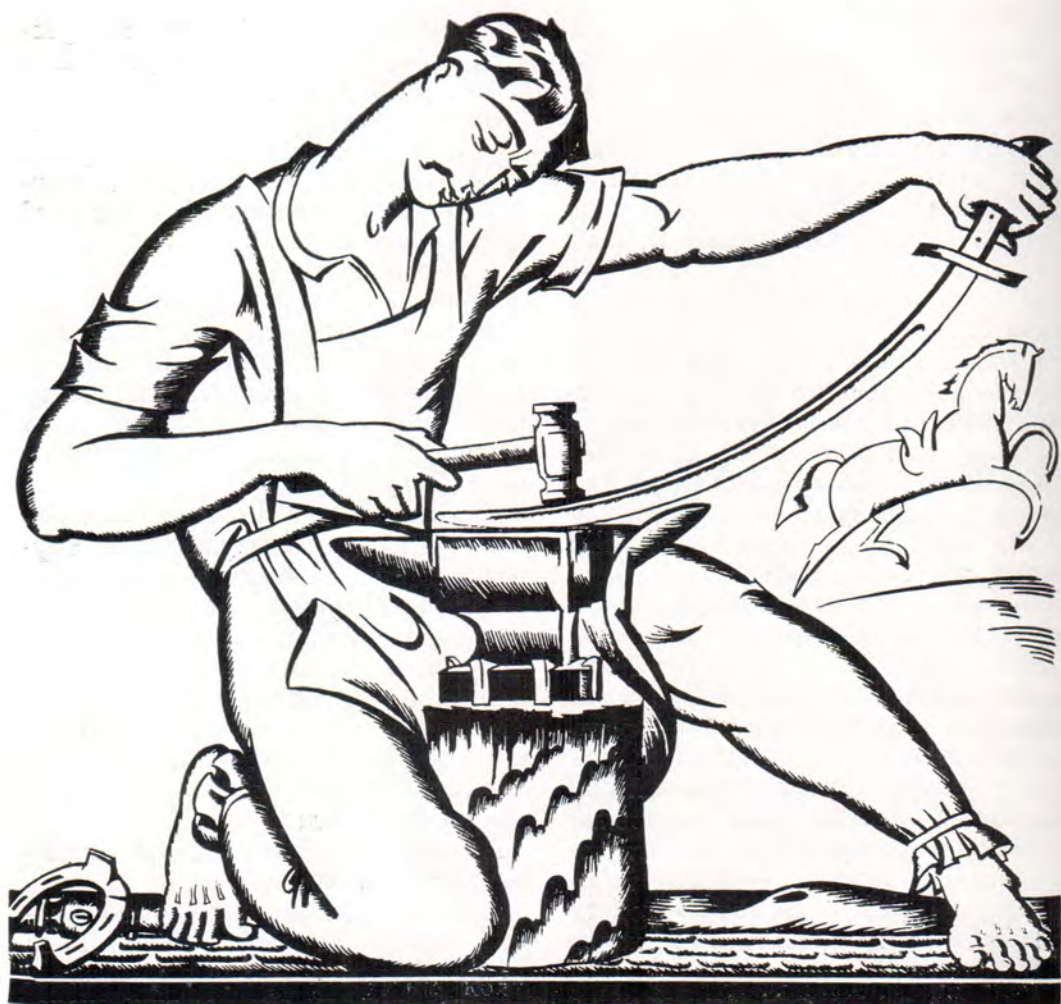

Рисунок артиста-малюра М. Дмитренка із збірки «Білий Світ»
(З журналу «Терем» число 6, травень 1979 р.)
«Кують шаблі й підкови, щоб в похід були готові».
(Підпис редакції «У.К.» П. Б.)

.....

Я дивилась на малюнках
Не на гордих переможців,
Що сперечника зваливши,
Кажуть гордо так: «Здавайся!»

Погляд мій спускався нижче
На того, хто розпростертий —
До землі пробитий списом,
Шепотів: «Убий, не здайся!»

(Леся Українка)

Любомир Рихтицький

ДУМКИ ПІД РІЗДВО

Різдво Христове в Україні... і Різдво Христове на чужині... Яка прірва почувань, який біль туги у серці за глибокими снігами, за дрімучими лісами, вкритими білим покривом як і поля безмежні, за цими рідними селами і містами, що лунають гомоном колядників... та чи лунають?

Різдво Христове на порозі нового, 1980-го року. Може для фізики всесвіту не має жадного значення факт, що це почався новий рік і нове десятиріччя, але тут, на землі, в наших душах і в наших надіях діє тиха містика сподівань: чи принесе нашому народові волю цей новий рік? Чи відійде чорна, російська хмара з наших земель і чи залунають наші коляди на другий рік вже вільно, радісно, з почуттям, що його так страшно довго ми вже не відчуваємо: з почуттям свободи, з віддихом волі, зі слезами щастя, що ми вже вільні...?!

Бо ми вже дуже довго перебуваємо в неволі. І доки наша батьківщина не вільна, доти всі ми не вільні, бо навіть тут, в цій добрій країні, яка прийняла нас з відкритими раменами у важкий для нас час, ми не вільні — доки наша батьківщина в неволі.

А вже зокрема важко досвідчив нас Господь в цьому сторіччі. Його шляхи нам невідомі і можливо, що Він кує з нас велику націю, а якщо жертви, що їх ми поклали досі в самому тільки цьому сторіччі мали б бути якимось мірилом — то ми повинні бути найбільшою нацією світу.

Але в цьому сторіччі ми вже два рази покоштували свободи і хоч першого разу це не було довго, а другого ще коротше, все таки розбудилися наші свободолюбні національні інстинкти-приспані великою Смутою попередніх двох сторіч, пробудилися у своїх могилах-курганах лицарі і запорожці, забряжчала дзвінко в наших вухах зброя і очі злетіли вгору за синьо-жовтим прапором на високій

щоглі...

Ми закоштували свободи і цього вже нам ніхто не відбере. Ми віджили наново і в наших душах з нами сьогодні співають різдвяних пісень наші батьки, наші прабабки, наші предки — і наші діти і їхні діти у далеке і світле майбутнє нашої гарної і багатой батьківщини.

Але ми — ми самі твердо віримо, що Бог і нам дозволить колядувати ще в Україні на славу Христового народження. І хоч нам час довжиться дуже, всі знаки на землі й на небі показують, що там, високо вгорі, над нами, Господь почув наші молитви.

Нехай ніхто нас зле не зрозуміє у цей святочний вечір. Ми не за те, щоб прийшла велика війна і залишила по собі мільйони вбитих, ще більші мільйони покалічених і ще більші мільйони вдів і осиротілих дітей. Ні. Але ми повністю за те, щоб зникла з поверхні нашої землі язва російської «дружби народів» у всіх її видах, типах, родах і діалектах і щоб між звільненими народами Східньої Європи запанували не «дружні», але **нормальні** відносини як наприклад в Західній Європі.

Однак ми свідомі, що росіяни самі нікуди не відійдуть, їх треба прогнати, як каже Валентин Мороз, багнетами. І звідсіля беруться наші міркування про революцію в Росії, повстання в національних республіках, а якщо інакше бути не може — то й війну. Бо хто його знає, може ми вже маємо війну, тільки ще якслід цього не усвідомили...?

Мабуть ніхто у західному світі ще не усвідомляє, що світ вже є у війні. Так, як Друга Світова Війна не почалася 1-го вересня 1939 року, але 30 січня 1933, з приходом Гітлера до влади, так і початок Третьої вже за нами. Що не стріляють ще важкі американські гармати, це тільки питання часу. В попередній війні вони почали стрі-

ляти так пізно, що панував сумнів, чи почнуть стріляти вони взагалі. Але в Пірл Гірборі японці розбудили Америку, між іншим, недовго перед Різдвяними святами. Як і де розбудять Америку росіяни, не збираємося передбачати, але скажемо, що вони роблять все можливе у цьому напрямку і одного гарного дня їм це напевно вдасться.

Чомусь з різних джерел і сторін світу багато думок видатних людей зосереджуються на Вісімдесятих роках. Амальрик написав свою книжку про кінець СРСР у 1984 році, англійські генерали перенесли цей кінець на 1985-ий рік, Солженіцин писав розпачливого листа до вождів Кремля, Мороз говорить про неспокійні Вісімдесяті роки і події показують, що у світі замотуються вузли, неможливі вже до розв'язання без меча Олександра Македонського.

І ми, у святочному настрою, щораз уважніше прислухаємося до радіоповідомлень і телевізійних новостей, бо здається, що події починають переганяти наші сподівання. Христос прийшов на світ, щоб спасти його душу і кожного року символ Його народження приносить нам нові надії і віру у перемогу великої правди. А вже коли світ потребував спасіння більше, як у наш, ніби цивілізований, час...? Коли у світі поширювалася брехня більше, як в нашому сторіччі?

З кожним новим роком світова преса повна прогноз і пророцтв, але дійсні події показують, що пророцтва не наздоганяють дійсності. Минулого року ніхто не передбачав падіння іранського шаха, ніхто не передбачав теж інвазії Афганістану советськими військами. Чого можна чекати цього року...? Світовий мир, який, насправді, ніколи не існував, zagrożений ще більше. Є потужний агресор, є куди маршувати і манять легкі перемоги. Тому треба чекати розвитку подій по такій же самій лінії. З кожною новою подією ростиме напруження і зроста-

тиме свідомість, що ніякі чемні жести не затримують агресора. Всі «прості люди» — це розуміють, чому тоді цього не розуміють політичні експерти? Помалу, крок за кроком, агресор буде штовхати світ до стіни, аж нікуди вже буде відступати і тоді світ рішиться на велику війну, щоб агресора стримати. Аналогій до часу Другої Світової Війни так багато, що навіть Китай знов стоятиме по боці Америки, тільки цим разом не проти Японії. Цим разом Японія також бажає виграти війну. В попередній війні німці робили все можливе, щоб пробудити музулманський світ проти Заходу, цим разом справа посунулась далеко далше вперед: іслам вже пробуджений і також — проти Заходу. В попередній війні Захід продав Східові пів Європи. Сьогодні трудно позбутися неспокою, що Захід може залишити й решту Європи на призволяще. Гітлер програв свою війну, розтягнувши свої сили від Кавказу до Атлантику. Сьогодні сили агресора розтягнуті від Владивостоку аж по Берлін. До Атлантику недалеко.

Різдвяні свята — свята миру і спокою на небі і на землі. Але цьогорічне Різдво спокою не має: а мир висить на волоску. Та понад всі земські явища, понад брехню і злобу, понад погрози, насилля і терор, понад пекло на землі, створене червоним дияволом, шляхетні людські думки линуть у просторах холодного зимового неба понад континенти і океани — собі назустріч. Думки наших братів і сестер в Україні линуть до нас і наші думки линуть до них у спільній молитві, у спільній надії на краще завтра і кращу долю та волю нашої батьківщини. Думки — невидні, невлонні, дрібні і ніжні як сніжинки... Бо чи є щось слабшого і більш тендітного над сніжинку...? Але подумаймо друзі, у сьогоднішнє велике Христове свято, які ці сніжинки стають інакші і що вони можуть зробити, коли вони тримаються разом...?

Віктор Цимбал

НАЩАДКАМ ЩОБ ПАМ'ЯТАЛИ ПРО ДЕНЬ СОБОРНОСТИ

Уже минуло більше років тому, як на берегах Дніпра в столиці Києві, відбулось урочисте проголошення Незалежності й Соборності всіх земель населених українським народом.

Після двох з половиною століть ми стали знову незалежною державою.

Після двох з половиною століть ми нарешті струсили з себе ненависну, чужинецьку окупацію.

Але ніколи і нічого нам легко не давалось.

І за право бути господарем на своїй землі ми завжди, і в минулому і тепер, платили дуже дорогою ціною.

Наше виключно географічне положення, знаходитись на перехресті шляхів, на перехресті культур — це саме примусило нас стати оборонним форпостом європейської спільноти проти наступу кочовницького степу. Ми, сама східня європейська держава, завжди приймали на себе жорстокі удари хозар, половців, татар, турків

...не дістаючи майже ніколи, ніякої допомоги зі Заходу.

А за нашими спинами могла спокійно кріпнути і розвиватись західно-європейська, християнська культура.

Ми ж боронились до останнього... викривавлювались... падали...

Нас плундрували... спустошували.

Ми знову піднімались і знову боролись... від нових загроз, від нових орд...

І так увесь час... без відпочинку... на протязі віків...

У нас в історії було дуже мало світлих моментів, і дуже багато лихоліть...

І от тепер у 1918 і 1919 роках, коли ми нарешті знов струсили з себе чужинецьке панування і почали жити вільним, самостійним життям, на Сході Європи з'явилось нове лихо, нова загроза — ЧЕРВОНА ОРДА що як повільно посунула, розлилась, щоб покори, нищити і підбивати свобідні народи.

Ми, новоповсталі, молода Українська Держава, знов прийняли на себе перший, «лобовий» удар і перешкодили Червоній Орді запалити світ.

Це діялось тривожної весни 1919 р.

Німеччина і Австро-угорщина тільки що програли Перш Світову війну і переможна Антанта диктувала їм у Версалі свої умови миру... спокійно, з перервами, не поспішаючи...

А тим часом на території виснаженої і голодної Німеччини та Австро-Угорщини почались бунти й заворушення...

В Мюнхені демобілізовані солдати захопили владу і оголосили Баварську Советську Республіку...

В Болгарії, Сербії, Чехії маси хвилювались і що хвилини готові були вибухнути революцією...

Їм співчував демобілізований збільшеним пролетаріат Західної Європи...

І, нарешті в Мадярщині владу захо,

пили комуністи на чолі з Бела Куном і проголосили Советську Республіку...

Не забуваймо, що скрізь, де приходили до влади червоні, в першу чергу відчинялись в'язниці і випускався на волю весь кримінальний елемент — злодії, бандити, мошенники, убивці...

Їх озброювали до зубів і кинувши їм гасло: «Грабь награбленное!» випускали на чотири вітри.

До цих приєднувалися різні авантюристи, босачня, і взагалі всі охочі «погуляти», охочі до легкої наживи...

І починався хаос...

Вони безкарно робили все, що хотіли...

Це гасав, лютував розперезаний, розгнузданий, п'яний натовп — що став авангардом Большевицької Революції...

Той, хто не бачив цих «двдз» при «роботі», хто не пережив цих страхіть, не має поняття, що таке Комуністична Революція!

Таке діялося у нас...

І таке саме почало творитись на весні 1919 року в Мадярщині під проводом Бела Куна... і в Німеччині під проводом Тельмана...

Здавалося, що не було ніякої сили, яка була б в стані спинити цей кривавий шал!

Війська Наддніпрянської Армії під натиском червоної навали відступали все далі й далі на Захід і були уже притиснені аж до збруча.

Ще залишилась вузьенька перегородка — територія Галичини — яка відділяла пожежу Сходу від пожежі на Заході...

Ця смуга була в руках Галицької Армії, що вела на півночі зтяжну війну з Польщею...

Щоб запалити увесь світ, треба було лише усунути цю перегородку, щоб перекинути на Захід, через Карпати необхідну допомогу — червоне військо, зброю, амуніцію і харчі — знесиленим і зголоднілим комуністам Середньої Європи.

Ленін — цей геніальний стратег і палій Світової Революції, перший

зорієнтувався в сприяючій ситуації і почав гарячково діяти...

Тоді саме було кинено гасло:

«Дайош Європу!!!»

Мадяри дістали наказ з Москви — негайно шукати контакту з українцями і почати з ними переговори...

Вони звернулись до нас у червні 1919 року.

Вони нам обіцяли все...

Вони нас переконували, загрожували, просили...

Від нас вимагалось — приєднатись до советського Бльоку, щоб утворивши разом суцільний советський фронт — Мадярщина, Галичина, Наддніпрянщина, Росія — пропустити через свою територію Червону Армію і разом з нею кинутись на Європу...

Не вільно було прогаяти момент, який як писали большевики: «був єдиним і рішальним у боротьбі комунізму з капіталізмом у всьому світі...»

Україна не приступила ні на які бандитські комбінації...

Українська Армія напружилась і їх не пустила!!!

Ми не дали з'єднатись Нечистій Силі!!!

І рішальний момент був пропущений, пожежа на Заході погасла... і Україна ще раз врятувала Європу...

.....

А ми ?

Чи ми дістали принаймні признання... Подяку ?..

Звичайно, що ні!

Навіть не згадується ніде про цей героїчний чин нашої Армії...

Тому сьогодні, в роковини проголошення нашої Самостійності і Соборності, необхідно пригадати світові, витягти із забуття, цю надзвичайну подію.

Бо слід пам'ятати «сильним мира сього», що існування вільної сильної України — це є рівнозначне з ослабленням Червоної Імперії...

Що Українська Держава є запорукою свободи інших народів.

Що наш народ невпинно боровся «за нашу і вашу вольність»...

... проти цієї наростаючої небезпеки для всього вільного світу!

З ПРОРОЦТВ І ВІЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

.....
Дивлюся — могила ніби розвернулася,
А з неї виходить неначе козак,
Уже й сивоусий собі неборак,
Та і йде до мене... Я собі звернулось,
Щеня мов під тином, — звичайно, мале
То й перелякалось. От мене бере
Неначе на руки та несе в могилу:
А чорна могила ще гірше розкрилась.
Дивлюся — в могилі усе козаки:
Який безголовий, який без руки,
А хто по коліна неначе одятий;
Лежать собі хлопці, мов у теплій хаті.
«Дивися, дитино, оце козаки!»
(Ніби мені каже) «По всій Україні
Високі могили. Дивися, дитино,
Усі ті могили — усі отакі:
Начинені нашим благородним трупом
Начинені туго. Оце воля спить!
Лягла вона славно, лягла вона вкупі
З нами, козаками! Бачиш, як лежить—
Неначе сповита!... Тут пана немає:
Усі ми однак на волі жили!
Усі ми однак за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та Бог його знає,
Коли то те буде. Дивися ж, дитино,
Та добре дивися! А я розкажу,
За що Україна наша стала гинуть
За що й я між ними в могилі лежу.
Ти ж людям розкажеш, як виростеш,
сину,
Слухай же дитино!...

А потім ягнята
Приснились у житі: лановий біжить
Та б'є мене добре і ніби, проклятий:
Свитину здирає... І досі болять
Як сон той згадаю! А як нагадаю
Козака в могилі, то й досі не знаю,
Чи то було справді, чи то було так —
Мара яка небудь. Мені той козак
Розказував ось що:

.....
Земля козака зайнялась
І кров'ю, сину, полилась,
І за могилою могила,
Неначе гори поросли
На нашій, синочку, землі!

.....
Я жив на хуторі...
Я стар був, немощен. Послав

З табун я коней до обозу,
Гармату, гаківниць дав вози,
Пшона, пшениці, що придбав, —
Я всю мізерію віддав
Моїй Україні небозі...
І трьох синів своїх. Нехай,
Я думав, грішний перед Богом,
Нехай хоч часточка убога
За мене піде, за наш край,
За церков Божую, за люди,
А я молитись в хаті буду,
Бо вже не здужав, сину, встать,
Руки на ворога піднять!

.....
Такєе то у нас було!
Якось їх, клятих, і до мене
Вночі на хутір занесло:
А з ними челядь їх скажена,
Та ще драгуни... Дай мені
Хоч коли небудь, Боже милий,
На світ Твій виглянуть з могили
Спряжу всю шляхту на огні!
Вони, вони — не бійся, сину!

.....
Не встануть, прокляті, оп'ять
Дітець козачих мордувать:
Усі до одного згоріли!
І Пріся бідная моя
Згоріла з клятими! А я...
На пожарищі хрест з Данилом
Поставили та помолились,
Заплакали... Та й потягли,
На коней сівши, до обозу.
Синів всіх трьох моїх найшли,
Та в добрий час і полягли
Отут укупі!..

.....
А як ми бились, умирали,
За що ми голови складали
В оці могили? Будеш жить,
То, може, й знатимеш, небоже,
Бо слава здорово кричить
За наші голови... А може,
І про могили, і про нас
З старцями Божими по селах
Правдива дума, невесела
між людьми ходить...

1850 р.
Оренбург.

КОЗАК МАМАЙ

Народня картина «Козак Мамай» XVIII-XIX ст. ст. звичайно мала такий підпис: «Хоч ти на мене дивишся, та ба не вгадаєш, відкіль родом і як зовуть, нічичирк не знаєш... Бо в мене ім'я не одно, а єсть їх до ката, так назовуть, на якого налучим свата...»

Таким чином, обличчя «Мамаїв», хоч і не являють портретів певних осіб, дають узагальнення характерних національних типів. «Козаки Мамаї» є прямим продовженням традицій козацького портрета XVII-XVIII століть.

Народні картини типу «Козаків Мамаїв» з дивовижною впертістю повторюють протягом XVII та XIX ст. ст. лише дві стало традиційних схеми композиції постаті. В обох випадках козак

сидить «по турецькому», відмінні тільки позиції рук: то він грає на бандурі, а то затиснув пальці, як Будда.

Так буває інший підпис: **«Козак душа правдивая, сорочки не має, коли не п'є, то воші б'є, таки не гуляє...»** Цей підпис є, мабуть, жартівливим поясненням пози, яка збереглася у мистецькій традиції з давніх-давен, хоч стала незрозумілою. І поза, і необхідні складові частини композиції улюбленої народної картини — дерево на якому висить зброя, кінь — все це ремінісценція дуже давніх часів, коли населення геть усього «кіпчацького степу» було об'єднане способом свого життя і відповідно — спільним мистецькими традиціями.

(Платон Білецький — «Український портретний живопис XVII-XVIII століть». Видання «Мистецтво», Київ 1967-68 рр. Стор. 267-8)

Антін Кущинський

КОЗАКИ БРОДНИКИ — КОЗАКИ ЧЕРВЛЕНОГО ЯРУ

За сивої давнини на широких просторах теперішніх українських земель довгими віками, за часів наших прапредків, відбувались процеси творення різних племен, з яких постала українська нація. Після славного державного періоду Козацько-Гетьманської доби нашу націю почали також звати козацькою, бо в бігу історії у нашого народу виробились такі своєрідні козачі риси побуту та характерні традиційні ознаки.

Подібні віковічні процеси творення різних племен та зміни їх назв відбувались і на сусідніх просторах — на Донщині та й далі на сході. Там також поставали окремі племена, які своїми побутовими особливостями обумовленими їхньою історією, та кож відрізнялись від їхніх сусідів та поступово так від них відрізнялися, що також придбали собі історичні назви козацьких військ. Є науковці історики, які займаються дослідженням та вивченням історичних основ козацької самотності тих козацьких народів та їхніх державницьких аспірацій. Деякі їхні праці назвемо вкінці цієї статті.

В числі 59-му нашого журналу за жовтень-грудень 1979 року поміщено розвідку проф. Володимира Трембі-

цького «Український погляд на козацьку державність» з нашою вступною заміткою в якій звернуто увагу на значення тих козацьких військ (що часом набирають характеру своєрідних державних формацій) для нашої визвольної боротьби за звільнення з під московської займанщини й окупації.

В тій розвідці не згадується про козацьке плем'я бродників. Це тому, що їхнє окреме історичне буття вже давно припинилось і вони лишились лише предметом історичних досліджень про їхнє давнє минуле. Стислі результати тих історичних студій про козаків бродників ми хочемо занотувати і в нашому журналі, так би мовити, для енциклопедичної потреби, бо в «Українському Козацтві» збираємо всю тематику, яка торкається КОЗАЧЧИНИ.

Бродники — це плем'я козацьких предків, що перебували на Дону уже в першій половині середніх віків. У VIII віці араби називали їх «сакалібами» — білим народом, переважно славянської крові. В 737 році арабський полководець Мерван пройшов військом всю тодішню Хозарію між Доном і Волгою, і за Переволокою зустрів напів-мандрівних «сакалібів».

Араби забрали їхні табуни коней і повели з собою коло 20 тисяч їхніх родин та поселили їх на кордоні Кахетії

Персидська географія X-го віку Гудуд ал Алем вказує що на тій же території, де араби зустріли «скалібів», то є по ріках Іловлі й Медведиці, була країна «Брадасів», які жили також на півмандрівним побуті і залежали від хозарів... Очевидячки, що це ж ті самі «скаліби», а по назві «брадасів» — ніхто інші, як — «бродники».

Такі свідоцтва дають право бачити в бродниках не випадкове збіговисько людей, які відкились повтікали в степ, а давнє плем'я, яке перебувало, по свідоцтву згаданої персидської географії, під владою своїх князів.

Починаючи від 1,147 року наші літописи та історичні акти згадують бродників з їхніми містами («городами») — «Броднич с мести» — деє недалеко від Верхньог оДону. Правдоподібно, до них же відноситься і подія кінця XI-го століття, записана в заповіті Володимира Мономаха: «На ту зиму ідохом к Ярополку совокуплятися на Броди», де під Бродами належить розуміти бродників, проти яких об'єдналися два руські князі.

Остання літописна згадка про бродників записана під 1223 роком, коли вони, спільно з татарами, виступили проти Русі й половців на Калці.

Про бродників ще згадано в посланні Венгерського короля Бели IV до папи Інокентія 1254 року в якому сказано: «Татари заставили платити дань особливо країнам, які зі сходу межують з нашим царством: Русь, Куманію, Бродників, Булгарію.

А вже пізніше назва «бродники» в історичному процесі, як то ставалось і з іншими племенами, змінилась на, відоме в московських церковних актах, ім'я: «Казаки Червленого Яру, християне Сарской епархії, учасники битви на Куликовом Полі».

Археологи при останніх розкопках на Доні віднайшли для епохи між VIII і IX століттями матеріальну культуру мішаного типу (славянську, яську і

туранську) та черепи подонського населення з явними ознаками метисації. На цій підставі археологи роблять висновок, що бродники походили від змішання племен, що населяли околиці рік Дону і Дінця за часів Хозарів, то є славяно-туранського походження.

Археолог С. А. Плетнев, говорячи про погребання XI-го століття, каже: «похоронений в Таганчі вояк з булавою, був правдоподібно кошовим одного з бродницьких об'єднань, покладений з атрибутами його влади — булавою, по бродницькому, то є, по козацькому звичаю, з конем і зброєю».

• • •

Так, в формі коротких виписок з науково-історичних розвідок і досліджень подали ми відомості про козацьке плем'я бродників. Для цього ми використали, переважно перекладаючи, енциклопедичний зміст дотичного матеріалу з тому I-го «Козачого словаря-справочника» виданого в Клівленді 1966 року під редакцією інж. А. І. Скрилова, а склав його Г. В. Губарев.

Тут подамо список дотичної наукової літератури визначних кубанських і донських козацьких істориків, в яких широко та глибоко-джерельно подано історію козацьких народів. Всі вони друковані московською мовою:

Г. В. Губарев — «Книга о казаках» Париж 1957.

Г. В. Губарев — «Казаки и их земля в свете новых данных» — Буенос Айрес, 1974.

Казачий словарь-справочник, том I — Кливленд, 1966, том II — Сан Ансельмо 1968, і том III — Сан Ансельмо 1969. Составитель Г. В. Губарев, Редактор-издатель А. И. Скрылов.

А.К. Ленинов — «Под казачьим знаменем», Мюнхен, 1970.

А. К. Ленинов — «Донской казачий словарь-лексикон», Мюнхен 1971.

В. В. Гинцбург — «Антропологический состав Саркела-Белой Вежи. (Мат. по арх. СССР том 109.)

М. И. Артамонов — «Белая Вежа.

(Мат. и исслед. по арх. СССР том 62). (Володимир Кубійович — «Е. У.» 1 Париж — Нью Йорк, Бродники, степова різноплемінна людність, здебільша сх.-слов'янського походження, в півн. Причорномор'ї 12-13 вв.)

Минали століття а з ними і історичні довгі епохи життя націй і племен. Одні змінювалися в своїх обставинах і навіть змінювалися їхні назви інші змішувалися з сусідніми племенами або й зовсім вливалися в них і так зникали безслідно. Правдоподібно так сталося з козаками-бродниками які в силу історичних подій і своєї долі по географічному сусідстві увійшли до Донського козацтва. . . Так, міркуючи про неіснуючих тепер козаків-бродників, прийшли мені на гадку слідуючі спостереження й думки. . .

В роках 1919-1921 мене по договору військових урядів Української Держави та Донських Козаків було відряджено на Дон до кадри старшин інструкторів для організації піхотних «пластунських» частин «Всевеликого Війська Донського» бо влада того державного козацького новотвору бажала мати в своїй козацькій армії усі роди війська, а не лише кінноту. Був я там начальником штабу «Отдельной Донской пластунской Учебной Бригади» а потім старшиною-інструктором на старшинських курсах в «Атаманському Военному Училищі». Тоді близько познайомився з донськими козаками, з їхнім побутом звичаями й традиціями, а також із типічними особливостями серед донських козаків, які залишили на собі ознаки своїх пращурів, що їхня доля в минулому звела до цього спільного вояцько-громадського організму який тепер називався «Всевеликим Військом Донським» зі своєю власною державно-правною організацією, що має бути природнім союзником Козацької України в її і Донських козаків боротьбі проти Москви. . .

Тепер пригадується, що між масою донських козаків тих військових частин, що я в них служив, звертали мою увагу рідкі типи високих блондинів з кучерявими «кудрями», які завзято виглядали зпід набіг одягнених шапок. Були вони, звичайно, лагіднішої

вдачі та спокійніші в поведінці, не такі бравурні, як то лишилось в моїй пам'яті враження про загальне населення Дону. . . Чи не були це нащадки бродників? . . .

З історії знаємо епізоди, коли Донські козаки мали спільні боеві виступи й бої з Запорозькими козаками. Наприклад здобуття й оборона м. Озів в 1637 році. Були, на жаль, і неприязні факти. Наприклад участь Донських козаків в складі московської армії в 1775 році. Знаємо події, коли московська влада забороняла й збройно покоряла вибухи козацької вольности Дону. Тоді, напевно, непокірні сини Дону, уникаючи московської кари, залишали свої землі і подавалися на захід на Запорізькі «вольности» і тут волеюбна Запорізька Січ приймала їх до свого лицарського ордену, як і інших непокірних московському або польському свавіллю. Далі доля й недоля тих донців була невіддільна від долі запорожців. А серед тих донців могли ж бути і нащадки бродників. . .

Тут згадуємо цікаві розвідки бл. п. нашого колишнього співредактора Михайла Петруняка — «Козацькі поселення в Галичині» та «Перебування запорожців на Покутті й Гуцульщині» («У.К.» чч. 23 і 25 за 1973 рік).

А коли запорозькі січовики після зруйнування Січі цілими гуртами опинилися і осідали в Галичині, Покутті й Гуцульщині і там залишили своїх нащадків то поміж ними могли бути й поодинокі бродники, може навіть і під тими назвами. Так, з роду в рід те назвишко «Бродників», могло передаватись далішим потомкам.

Серед громади українських емігрантів в Чикаго маємо таку родину Бродичів з сином лікарем д-ром Володимиром Бродичем. Розповідав він нам що його батько що походить з села Дорожів в Галичині пригадував, що місцеві селяни висловлювались якось інакше про їх походження. Видно, що людська пам'ять з покоління в покоління в тому назвищу зберегла вістку про давнє, праісторичне походження цього роду з козаків-бродників. А згаданий д-р В. Бродич є саме таким, як то я рідко спостерігав між донцями: високий, білявий з закурчавленим волоссям та лагідно-спокійний. . . А подібно ж — «Бродич» — Звався і головний «город» бродників на Дону як то ми подали на початку статті.

**«Тільки там бувають витривалі та мужні воїни,
Де народжується молодь, яка боїться безчестя,
Де життям жертвують за те, що є гідне-похвальне
Де більше від небезпеки бояться докорів сумління —
така армія страшна ворогам !**

Плутарх

Сергій Єрмоленко

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА ПОСТАНЕ Й УТРИМАЄТЬСЯ З ВІЛЬНИМ КОЗАЦТВОМ

Д-р інж. Сергій Єрмоленко
(знімка з 1976 року.)

Дослідники історії степових теренів причорноморсько-каспійських і сусіжного Лісостепу подають нам відомості про Вільне Козацтво. Кожний із народів, що має аспірації на володіння цими просторами, змагається зв'язати це явище з власними плянами і тому, рахуючися з історичним фактом існування Вільних Козацьких Республік, намагається «сфабрикуванню» початків виникнення їх, убрати динамічні сили козацтва в свої імперіальні потужницькі змагання. Так у Польщі мудруваннями історики XVII й XVIII століть початки козацтва кладуть до XV віку, як виходців усіх можливих незадоволених елементів із Річи Посполитої — Польщі, Литви й Русі (України). В Росії (як великодержавній формі Московії), Броневський мудруванням теж кладе початки козацтва на межу XV і XVI віків з

31 жовтня 1979 року в Міннеаполісі-Сейнт Пол, ЗСА відійшов у вічність д-р інж. Сергій Єрмоленко адм. полковник куреня УВК ч. 10 ім. Великого Князя Володимира. Відійшов у заповіти один зі щирих ідеологів руху Українського Вільного Козацтва за часів Військового Отамана генерала Михайла Омеляновича-Павленка. На вшанування його св. пам'яті містимо одну з історично-ідеологічних праць покійного полк. С. Єрмоленка, яку він написав в 1947 році для бюлетеню "Вільне Козацтво", що є тепер раритетним архівним виданням.

Редакція "Українського Козацтва"

тим, що це вже є «бегліє» московські елементи, з домішкою на заході «малоросійських». Так і деякі українські історики, «рівняючись» на сусідів, силуються виводити козацтво від відважних ухадців, забуваючи, що власні історичні першоджерела згадують про: Тьмутаракань, угличів, тиверців, бродників, болохівців, «татарських людей», курян (котрим яруги й дороги степові відомі).

Саму назву к о з а к усі без виключення (крім анекдотичних «конструкторів») висвітлюють, як слово татарське, бо так у татарській Золотій Орді називали різновидність легкої кінноти. Вони забувають (абож не знають), що «улани, кірасири, егері» й под. хоч і були термінологією для означення різновидностей і в російській армії, — не є (і по змісту) творами московського світу. На цьому місці досить

навести, що світової слави професор Грозни, підсумовуючи здобутки гетитологів та найновіших розкопок культури в північній Індії з 5,000 роками давними, слово *к о з а к* виводить від індо-європейців, що жили й творили культуру в степових краях Прикаспію й Прикавказзя. Що ж до новітніх часів, хоч би з Х-го віку починаючи, то досить пригадати, що Запорожці мали такі ж чуби й звички, як і вої Святослава; Перун у Києві — по образу і подобию Полян — теж мав чуба й вуса, без мужицької бороди. За часів Річи Посполитої з гетьманами Війська Запорізького про це теж добре знали, а згадку нам залишив Самійло Величко. Це — короткі пригадки на різні баламутства.

За часів відродження української етнографічної маси в ХІХ ст. для всіх було знане, що ідеалом упосліджених має бути козак: оспіваний в піснях, змальований у думах, оформлений у приказках і поговірках. І хоч «нібито» всі козаки забралися на Дон, Кубань, Терек і Сибір ще з кінцем ХVІІІ й початком ХІХ століть, все ж ідеалом народніх мас України і в ХХ столітті був і є козак, а в національному гимні всі українці співають: «. докажем, що ми, браття козацького роду». А по всій Україні в 1917 році, проти волі й бажань «премудрих» політиканів, народні конструктивні сили організувалися у «Вільному Козацтві» так як і 200 чи 300 років перед тим.

Тут ми хочемо порівняти думки тих, що, не будши «вільними козаками» новітньої формації, забирають у цій справі об'єктивні або тенденційні, цілеспрямовані судження і на них хочуть виявити, що велика розбіжність або непевність цих посудків є доказом неінформованости громадянства в цих справах, що були, є й будуть вирішальними в політичних діях в Україні, і, що нехтування ними приносили й принесуть лише шкоду Українському Козацькому Народові.

У професора Володимира Антоновича, за другим виданням «Історії Козаччини», читаємо:

Стор. 1. Передне слово автора: «Задля своїх викладів із історії України ми беремо період козаччини. Беремо його тому, що в ньому найвиразніше й найяскравіше за все визначилася та провідна ідея, що виявила собою жадання народу.

Дійсно коли ми почнемо придивлятися до історії різних народів, то й спостережемо, що кожний народ у своєму політичному житті має власну йому провідну ідею, а вона залежить по часті від антропологічних расових причин, від історичного життя, від культурного розвитку і т. ін. . .

Провідна ідея нації може найширше і найкраще виявитися під час самостійного життя нації. . . »

Стор. 3. «... Українському народові прийшовся до типу принципів і чевий, принцип широкого демократизму і признання рівного політичного права задля кожної одиниці суспільства. Українському народові довелося лише інстинктивно приступити до неї; у давнину, за княжих часів вічевим, громадським та виборно — церковним устроєм, переходом судовим устроєм у так званих копних судах; нарешті ж, оця провідна ідея вельми рельєфно визначилася в козаччині, а ще виразніше, з погляду запровадження і зреалізування її в житті — у Запорізькій Січі.

Не однаково легко кожну провідну ідею завести в життя: одну легше, другу тяжче; трудніш за все — ту, що стоїть найближче до вселюдського ідеалу. . . »

Стор. 4. «... На те, щоб принцип демократизму набрався переважної сили і значення, треба, щоб громадська маса досягла високого ступеня культурного розвитку та щиро переконалася в правдивості ідеї: треба ще поміж громадських станів великих особистих жертв на користь ідеї. . . »

Стор. 5. «... Велика внутрішня дисципліна потрібна для того, щоб демократичний принцип довести до діла.»

Стор. 6. «Трагічна розв'язка історії України викликана тим, що український народ ніколи не міг виробити ані ґрунтовної цивілізації, ані міцної власної дисципліни; бо ті, що ставали на чолі його та бралися піклуватися народньою долею, мали у себе вельми недостатній запас культури. . . »

Стор. 19-20 «... В двадцятих роках XVI козаки роблять уже напади на Крим, на Очаків, на Аккерман і на Буджацьку Орду (Бесарабія). . . староста Черкаський і Канівський **Остап Дашкевич** боронив край від великого нападу кримських татар і не тільки оборонив Черкаси, але розбив і прогнав татар. Отоді то про козаків скрізь почали говорити. . . »

Стор. 23. «... Але ж історичні відносини у Литві в другій половині XVI віку змінилися, і козацтво зразу заняло ролю опозиції. Та велика переміна, яка вплинула на устрій козащини — це — **Л ю б л і н с ь к а У н і я** (1569 р.) ».

Стор. 26. «... Після наказу Стефана Баторія козаки становили регулярні полки. Прирадили, що таких полків буде шість, по тисячу чоловіків у кожному, але можна гадати, що в дійсності їх було більше, через те, що вони були з родинами, і в кожного козака, крім того, було ще два підпомічники.

Задля уряду над козаками Степан Баторій установив, що козаки вибиратимуть собі начальника, якого польський уряд називав **с т а р ш и м Запорізького війська**; самі ж козаки звали цих старшин **г е т ь м а н а м и . . .** »

Стор. 35-36. «... **Ц е р к о в н а У н і я** (Берестейська 1596 р. . .) ввела авторитет Папи, власть однієї особи, замість соборної. Т е п е р є р а р х і ю п р и з н а ч а ю т ь у ж е , а н е в и б и р а ю т ь . Це йшло насупроти народніх звичаїв. Цю сторону Унії дуже добре зрозуміло суспільство, і через те так проти неї обурилося: Унія зачепала громадський устрій церкви» (і з цим тратилось останнє представництво на Соймі

— єрархію з вибору. — Ред.)

Стор. 40-41. «... **К о з а ц ь к и й с т а н** був завжди солідарний із селянами, бо так само обстоював волю і вільну працю для кожної людини, права володіти землею, громадський виборний лад для всіх у суспільному та церковному житті. . . »

Стор. 42-43. «... Козаки не мали документів на володіння землею, а володіли нею на правах давности. Таким чином, між ними і шляхтою мусів виникнути конфлікт з економічної причини. Другий привід для конфлікту виник із нового урядового устрою: разом із тим, як вільні люди стали кріпаками, по польському праву скасовується вся громадська самоуправа. Пан, що володіє людьми, став для них безпосередньою вищою інстанцією. Колишній виборний суд стає тепер становим, тобто шляхетським. . . бо на суддів вибирала шляхта людей свого стану. . . »

Це констатування історика на славу минувшину і заповіт усім, хто дійсно бажає «просвітити Матір новими вогнями». Що, рішаючи про долю й для добра народу, нема чого ходити в науку: ні до французьких і всеросійських «безкровних» революцій, ні до демократій і соціалізмів інших народів, а для свого народу шукати вирішення всіх справ, нав'язуючи на духовість власного народу — історичної Нації.

Аналізуючи військовість українського народу ген. хор. генерального штабу Всеволод Петрів, у соціологічно-історичному нарисі «Суспільство і військо» (Прага, 1924 р.) подає:

Стор. 5. «... Армія кожного суспільства, кожного того чи іншого державного об'єднання людей, твориться в щільному звязку з умовами соціальними і політичними його життя, і то не тільки сучасного, але й того, що було в усій його історії. . . »

Стор. 21. «... **II. ЕВОЛЮЦІЯ В УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ** . . . Ніхто майже не поцікавився розібрати, як розв'язував це питання народ, який на

своїх примітивних чайках у IX та X віках провадив боротьбу з Візантійською державою, і сухоходом ходив у великі походи — по Кавказ і Дунай; який у XV і XVI століттях, знаходячись у головній своїй масі під чужим пануванням, зумів зорганізувати своєрідні, могутні сили, що теж на примітивних байдаках морем, і на конях та пішки в широких степах, примушували тремтіти велику тоді і всьому світові страшну Туреччину, щораз поновлюючи доріжку до воріт колишньої Візантії — Стамбулу; який героїчним вибухом поновив на початку XVII століття свою державу, раптом, за три місяці створивши велику армію; який знову поневолений і нищений морально й фізично протягом трьох віків чужого панування, зумів зберегти, хоч у частині своїй, стару організацію свою...»

Стор. 23. «... В цих усіх періодах на творення українського життя, що творилося довгі віки його існування наслідком географічного положення нашої землі, а воно мало таку силу, що поминути його неможливо. Вічний сусід нашого народу, а згодом і його суворий батько — це широкий степ... «Біда Чайки-Небоги... примушуватиме наш народ увесь час бути на бойовій поготові й уважно ставитись до військового обов'язку, надаючи йому якнайдоцільніші форми.

Той же степ вимагав, щоб в українському війську не було жодних умовностей, жодних штучностей, а щоб лише бойові вимоги брали в ньому гору... і жорстоко карав і карає наш сивий степ за всяку помилку і спробу прищепити до його любої дитини — нашого народу — чужу військову систему...»

Стор. 27. «... Ця наша схема цілком своєрідна, бо взоруватись нам не було на кому, та й найближчі дикі сусіди з їх керманичами — деспотами цього взірця дати нам не могли. Не могла нам дати нічого на своєму сконі Візантія, що тоді мала виключно наймане військо, старий Рим Цезаря і Сципіонів умер уже в V віці, а

ті народи, які появились на його місці, вже в IX віці пішли манівцями феодалної системи, з усім її хаосом... Свою схему витворив сам народ наш, витворив її з хаосу примітивного існування, під впливом грізного степу, який гартував його великого духа...»

Стор. 32. «... Зазначимо, що надання військовим керманичам громадянсько-адміністративних обов'язків, перехід на персональну владу й відокремлення командування від народу разом із наданням військовому командуванню соціальних привілеїв, — загубило нашу державу в XIV віці, дарма, що в неї був досконалий військовий в поряд...»

Стор. 32-39. «... Богдан, згодившись на реєстр 40 тисяч козаків упривілейованих, як шляхта, почав новий в поряд на зразок що-тільки переможеного ворога..., і звернув на чужі нашому народові шляхи... Наслідки не забарились на себе чекати. Під Берестечком до бою вийшли вже не всенародні українські війська, а реєстрові та чернь, де одні не довіряли другим і скоїлось нещастя та погибель.

Гетьмани після Б. Хмельницького теж орудували не всенародною українською силою, а лише певною верствою її, і в їх боротьбі з народом, що спочатку за Хмеля так одностайно став до зброї, тут майже не було, як не було його під час усобиць княжих дружин...»

Стор. 41. «... Даремно ідейні й високоосвічені провідники Запоріжжя — такі, як Гордієнко й Сірко, стараються повернути Запоріжжя на його попередній шлях кермування народними масами. Вплив затроєної шляхетсько-московською трутизною реєстрової та городової старшини — нищить усе...»

Стор. 43. «... Здавалося, що кінець, що раз на все позаростали стежки-доріжки до старовинної волі й устрою нашого народу, здавалось, що ніякі сили не зв'яжуть уже в один кінець спадкоємців Січі — Кубанців із спадкоємцями та воїв — із народними масами на Україні... Але гримнуло стукнуло в степу, і російська револю-

ція зрушила нібито мертвий попіл, що вкривав наші народні маси, і спід нього вибухло полум'я, що жевріло там віками.

Повстання, що раз-у-раз струшують Україною, організується на знайомий принцип: якийсь адміністративний район дає певну військову одиницю, що дробиться на менші, охоплюючи села, а в цих останніх — на групи по декілька родин, під загальною кермою. Начальники в нижчих об'єднаннях виборні, але від сотні народній розум шукає за начальника вишколеного чоловіка, — як свій знайдеться, свого в першу чергу, й вишколеного у другу — хоч підпрапорщика, але свого...»

До цього можемо додати лише те, що бувши — в тім часі — партійним генерал В. Петрів, згадуючи в наведеній праці про деякі моменти визвольних змагань 1917-18 рр., чомусь зовсім не примітив, що дух козацький виявився в цій добі, і то не в малій мірі, теж у «Вільному Козацтві».

Про часи 1917-18 рр. проф. Дмитро Дорошенко (хоч і партійний, але, як науковець, не міг пройти повз історичні акти) в своїй праці «Історія України 1917-1923 рр. I том, доба Центральної Ради», Ужгород, 1932 р., пише так:

Стор. 77. «... відрухом елементів порядку, законности й власности треба вважати стихійний рух т. зв. Вільного Козацтва.

Цей рух виник ще весною 1917 року в Звенигородському повіті на Київщині, і потім поширився в околицях Черкас, Білої Церкви, Умані, Канева, Остра, Ніжина, Катеринослава, Борзни й у самому Києві... в першій половині квітня відбувся повітовий з'їзд представників Вільного Козацтва. Тут було ухвалено постанови, що Вільне Козацтво організується для охорони порядку і ладу, для оборони здобутої волі, що воно є територіяльною військовою організацією, до якої приймається незаплямовані карними вчинками громадяни, не молодші 18 років віком, з виборною старшиною...

Вже на початку літа 1917 р. Вільне Козацтво на Звенигородщині нараховувало тисячі своїх членів. На 2-му Всеукраїнському Військовому З'їзді Звенигородське Вільне Козацтво мало своїх представників: Гризла, Шаповала й Сергієнка...»

Стор. 147. «... Заклопотаний увесь час високою політикою Генеральний Секретаріят Винниченка аж тільки 10-го жовтня виступив із програмовою декларацією на засіданні Малої Ради. Свої загальні завдання він окреслив, як «об'єднання всієї української землі і всього українського народу в одній автономній одиниці...»

«Ділова програма містилася в таких основних пунктах: задля боротьби з анархією мала бути піддержана самодіяльність і самооборона населення в формі організації скрізь відділів «Вільного Козацтва».

Стор. 151. «... Великі дебати на з'їзді (16-17 жовтня 1917 р. з'їзд губернських і повітових комісарів Київщини, Чернігівщини, Полтавщини, Волині і Поділля) викликало питання про Вільне Козацтво. Багато комісарів виступило в його оборону, вважаючи, що воно допомагає зберігати лад та спокій. Але й були такі, що казали, що роздавати зброю населенню небезпечно... З'їзд більшістю 25 голосів проти 20 при 5, що вдержались, висловилися проти Вільного Козацтва, мотивуючи... що «завдяки некультурності, неорганізованості й нахилу широких мас іти за різними демагогічними гаслами, узброєння широких верств людности може знищити завойовану свободу і стати на перешкоді заведення ладу на місцях...»

«Але в той час, як комісари засідали в Києві, в Чигирині саме розпочався Всеукраїнський З'їзд Вільного Козацтва (16-20 жовтня)). На З'їзд прибуло 200 делегатів, які заступали коло 60,000 організованих «вільних козаків» Київщини, Чернігівщини, Полтавщини, Катеринославщини, Херсонщини й Кубані...»

«З'їзд звернувся «до громадян Ук-

раїни» з відозвою, в якій повідомляв, що він рішив створити на Україні «міцну озброєну силу для боротьби з грабіжами і насильством і для оборони свободи й прав, завойованих революцією». Кінчалась відозва закликком:

«Гартуйтеся і стежіть за всім, бо вороги наші не сплять, а тільки вичікують слушного часу, щоб накласти свою важку лапу на здобуту волю і повернути назад до ненависного нам всім царату. Вільне Козацтво приймає до свого кода всіх чесних людей, які визнають себе українцями і які здатні стати в обороні прав українського народу та всього трудящого люду України. . . Село нехай гуртується в сотню, волость — курінь, повіт — у полк, губернія — в кіш, з сотенними, курінними, полковими та кошовими отаманами і старшиною на чолі. Всі козаки нехай озброюються і додержують військового строю. . .»

Стор. 152. «... Не зважаючи на постанову з'їзду комісарів, Генеральний Секретаріат добачив у Вільному Козацтві один із засобів порятунку від анархії, і вже за кілька днів після з'їзду затвердив статут «Вільного Козацтва». Згідно з цим статутом, Товариство «Вільне Козацтво» мало своєю метою «фізичний і духовий розвиток своїх членів, підтримування спокою в краю, боротьбу з дезертирством під час війни та охорону спокою, життя і майна громадян, особливо під час демобілізації». Товариство мало закладати кінні та піші відділи козаків, пожежні дружини та інші організації. Громади Вільного Козацтва, складені по селах, мали об'єднуватись у волосні, повітові та губерніяльні спілки. Кожна громада закладала так звану муштрову сотню, яка в своїй діяльності по охороні ладу мала підпорядковуватися представникам місцевої влади — начальникові мілції, комісарові. Труси та арешти козаки мали право робити лише на доручення органів адміністративної або судової влади.

Хоч Генеральний Секретаріат і вважав Вільне Козацтво за панацею від лиха та безладдя, — наприклад, Ген.

Писар Ол. Лотоцький, на запит у Центральній Раді, яких заходів уживає влада, щоб припинити бешкети, відповів, що задля цього переводиться організація Вільного Козацтва. . .»

Стор. 278. «... у Києві ладились до IX сесії пленуму Центральної Ради. 28 січня 1917 року відбулось перше засідання. М. Грушевський у коротких словах повідомив про діяльність Малої Ради. Було прочитано IV-й Універсал, вислуханий усією залєю стоячи. Вислухано кілька привітів, і на тому засідання закінчилось.

Продовження призначено на другий день: спочатку мали відбутися збори пленуму, потім — Малої Ради. Настрій був тривожний. Ходила чутка, що готується виступ большевиків у самому Києві. Під час засідання Центральної Ради до її будинку підійшов так званий 4-й Запорізький полк імені Івана Богуна (Колишній Георгієвський). Ка. зали, що він хоче «розігнати буржуазну Центральну Раду». Але полк не зважився на це і обмежився тільки невеликим бешкетом та протестами проти того, що охорону міста доручено Вільному Козацтву. . .»

Стор. 279. «... В своїй книзі Антонов-Овсієнко подає й цифрові дані. Він перелічує такі частини українського війська, що стояли тоді в Києві: Кінний полк Оборони України (800 шабель, 100 кулеметів, 23 гармати і 2 броневики; в пішому строю полк мав 1800 багнетів); Богданівський полк (500 багнетів, 40 кулеметів); Шевченківський полк (800 багнетів, 30 кулеметів); полк Богуна (800 багнетів, 30 кулеметів); Дорошенківський полк (800 багнетів і кулемети); Чорноморський курінь (800 багнетів і кулемети); Вільне Козацтво (20 сотень, в кожній по 60 піших козаків); Чехословацький полк, два гайдамацькі полки, разом, мовляв, 20.000 вояків. Ці дані Антонова дуже неточні. . . На щастя, всі ці полки були вже розкладені большевицькою агітацією й деморалізовані незручною політикою самої військової української влади. Поклас-

тись на них було неможна, і військовий міністер п. Порш (передав по прямому дроту до Берестя М. Левитському 4-го лютого 1918 р. — стор. 316) мав повну рацію, коли казав, що в українського уряду «надія не так на військові частини, як на Вільне Козацтво». В критичний момент довелося шукати опору не в сердюцьких полках з голосними іменами гетьманів та національних діячів, а в добровільних формаціях, насамперед у Вільному Козацтві, яке стояло під проводом інженера Михайла Ковенка, призначеного на посаду коменданта міста Києва. Другою такою формацією був «Український Гайдамацький Кіш Слобідської України» (стор. 280) ... коло 300 вояків, але число їх пізніше побільшилося добровольцями. За отамана Коша був призначений М. Шинкарем (що замінив собою, як «начальник протибольшевицького фронту» полк. Капкана) бувший генеральний секретар військових справ С. Петлюра...

Петлюрі було доручено боротися з большевиками на Лівобережжі й не допустити їх до Києва. Та сили Слобідського Коша були замалі для цього завдання, і поміч йому додано 1-шу сотню Галицьких Січових Стрільців під командою сотника Романа Сушка (в числі коло 200 вояків) ... в кінці 1917 року в Києві почав формуватися «Галицько-Буковинський Курінь», який складався з галичан полонених і новобранців споміж «біженців» ... в другій половині січня ... На чолі куріня поставлено Євг. Коновальця... Курінь поділено на дві сотні... — резервова сотня... сотня кулеметів... сотня гарматчиків. За начальника штабу був А. Мельник. Всього коло 500 людей...»

Стор. 281. «... По відході Петлюри, у Києві з вірних Центральної Раді військових частин залишилися «Вільні Козаки» М. Ковенка, дві сотні Січових стрільців і невеликі групи козаків із полку Полуботківського, Богданівського, полку ім. Богуна (колишній «Георгієвський») та відділ панцерних авт під командою полковника В. Ді-

теля. До них треба зарахувати й відділ матросів Чорноморського флоту... Пізніше, вже в самому розпалі київських боїв, прийшов із Західного фронту, пробившись через Полісся, полк ім. Костя Гордієнка, в числі 300 людей, під проводом полковника В. Петрова. Оце були ті українські сили, які видержали понад 10 день боротьби з повстанцями в самому Києві та з большевицькою армією, яка підійшла в кінці січня їм на допомогу з півночі. Полки ім. Сагайдачного, Дорошенківський, Б. Хмельницького, Шевченківський, ім. Грушевського, Вільної України були розкладені большевицькою пропагандою і оголосили свій «неутралитет», більш, одначе, прихильний до большевиків, ніж до військ, що стояли за українську владу.

Коли большевицькі повстанці захопили Арсенал, то на відсіч їм кинулись Вільні Козаки, які разом із вірними полуботківцями оточили Арсенал і старалися його здобути. Їм допомагали три панцерні авта під командою поручника Борковського...

Стор. 283 «... В той час, як Вільні Козаки, Січові Стрільці й невеликі часини вірних українському урядові вояків вели героїчну боротьбу з повстанцями, маси київських обивателів співчувала не українцям, а большевикам: одні з мотивів соціальних, другі з мотивів національних. В місті були десятки тисяч офіцерів і вояків колишньої російської армії... Одночасно з експедицією Петлюри на лівий берег Дніпра, туди ж, у напрямку на Бахмач, було вислано на допомогу невеликому відділові юнаків 1,ої Військової Школи, який обороняв Бахмачський залізничний вузол, «Помічний Студентський Курінь», який недавно перед тим склався з студентів Українського Народного Університету, студентів університету св. Володимира й учнів старших клас Української Кирило-Методіївської гімназії. 27 січня 1918 року Курінь одержав наказ виступити в похід і вночі 28 січня виїхав поїздом у напрямку на Бахмач. Командував курінем сотник О-

мельченко... В Крутах зустріли решту відділу юнкерів 1-ої Військової Школи й горстку гайдамаків, які відступали спід станції Мокошин під натиском переважаючих сил ворога, що наступав від Гомеля. Команда рішила обороняти станцію Крути. Всього було юнкерів, студентів і гімназистів 250 чоловіка та 100 гайдамаків і вільних козаків, 12 кінних козаків і 3 гармати під командою сотника Семена Лощенка... 30 січня по полудні... наближались вороги... 6,000 червоної гвардії, на чолі їх матроси Балтійського флоту... обійшли лінію оборонців з обох боків... недобиткам правого флангу вдалось відступити до свого потягу, але лівий фланг, де були самі студенти й гімназисти, не знав, що праве крило вже відступає, бо залізничний тор не давав бачити, що діялось по другий бік від нього, і під навалою ворогів почав відступати до станції Крути, яка була вже захоплена більшовиками... були... знищені... 27 людей попало в полон... і на другий день усіх їх розстріляли, заборонивши селянам ховати тіла їхні. 7 поранених більшовики відправили через помилку до Харкова, і вони якимсь чудом вирятувалися...»

Стор. 285. «... в ніч з 3 на 4 лютого 1918 року спільними силами Вільних Козаків і Слобідського Коша здобуто штурмом Арсенал. Біля 300 більшовиків було вбито, стільки ж узято в полон...»

Стор. 292. «... 4 лютого Муравйовські банди захопили вже Дарницю й мости через Дніпро... 5 лютого почалося бомбардування Києва...»

Стор. 293. «... Українці завзято боронилися, нізвідки не було допомоги. Французькі, румунські, бельгійські, чеські, польські відділи додержували строго неутралітету (тільки одна сотня польських добровольців... билася разом із українцями проти більшовиків)...»

Стор. 294. «...рішено було залишити місто і відступити до Житомира. Евакуація була переведена в ніч з 8 на 9 лютого. Число українських вояків,

які відступили, було коло 3,000 людей. З ними залишили Київ частина міністрів і членів Малої Ради. Про відступ взагалі мало кого встигли оповістити...»

Порівнявши наведене — за В. Антоновичем, В. Петровим і Д. Дорошенком — побачимо, що українське народоправство, як в ділянках суспільно-політичних, так і в військовій організованості, виявилось перед 500 роками і перед 30 роками у козаччині, що є виявом української духовости. А що всі спроби зовнішніх потуг і своїх, запаморочених чужими світоуявленнями та політичними конструкціями, нарід не тільки що не сприймав, але, як чуже, відкидав, і навіть побоював при кожній спроможності своїй власної творчости.

Далі ми бачимо, що, виявляючи організованість без чужих силових впливів, як зовнішніх сил, так і неприродно культивованих зовнішніх зразків, українська система організованости є настільки гармонійно співзвучна в усіх ділянках, що немає в ній місця ні для клясово-соціальних, ні для ідеологічно-світоглядних зрізничоквань і розбіжностей. І навпаки — запамороченість культурно-провідних елементів чужим, хоч би й досконалим і відповідним, але для народів іншої расово-психічної побудови, приводить українську націю до неприродного розбиття, ослаблення й заломлення.

* * *

На двох дальших прикладах (а їх, на жаль, в цій трагічній для України добі є велике число), ми побачимо до чого може довести відірваність від рідної духовости й особу, що стоїть на вищому щаблі розвитку: посідаючи знання, ерудицію й досвід при морально не зіпсованих тенденціях.

Василь Гришко (професор історії українського права. — Ред.) в статті «Про українське козацтво» (Український Літопис 1947 р.) подає:

«... Коли в революцію 1917 року було скасовано козацький стан, як

«сословие», сила традиції українського козацтва порвала офіційні закони, відкинула термін «громадянина і «громадянина» й утвердила у дійсному житті знову назву **к о з а к**!

Тоді урядові війська мітингували й лузали насіння, а на Україні почав верховодити хаос, українські селяни знову взяли до зброї й стихійно, незалежно від урядових заходів, почали творити організації вільного козацтва, що з власної ініціативи, як охоронці права, порядку й твердої влади, перейняли на себе оборону своєї Батьківщини. Голос рідної землі й честі, святої козацької крові, а не ерфуртських програм та інтернаціоналів, покликав колишніх козаків від ріллі до зброї. В цьому чині знову знайшла своє втілення традиція українського козацтва — боронитися власною рукою, в першу чергу на Київщині, в повітах, де жив і народився найкращий співець козацтва Тарас Шевченко.

«Про значіння вільного козацтва ще багато розкажуть нам дослідники та об'єктивні історики, Вони дадуть нам можливість збагнути сенс існування тодішнього вільного козацтва, що виступило в обороні українського правопорядку проти розгнужаної отаманщини й анархії. це воно, вільне козацтво (вільне тому, що вільно, без загаду влади, створилося стихійно, за покликом власного розуму й серця, власної ініціативи), що стояло безпосередньо біля своїх виробничих хліборобських варстатів, виступило, як справді свідомий себе оборонець української цивілізації і українських національно - державницьких прагнень правопорядку».

«Це було козацтво що перемінило плуг на меч, з метою боронити інтереси плуга, а значить — території, по якій ходив плуг, а значить — рідної землі, своєї, святої Батьківщини ...»

«Вільне козацтво рекрутовалося з загосподарених селян, яким свідомість боронитися власним мечем була прищипана, тому вільне козацтво несло в собі ті творчі сили, які здібні були

упорядкувати власне життя на власній землі. Мозок їхній не був отруєний жодним інтернаціональними бактеріями чужих нам конвенцій, в яких кохалася українська здекласована інтелігенція. Вільне козацтво виступало, як продукуюча, свідомо своїх завдань, класа. В класовості, а не в здекласованості полягає творчість, ясна окресленість і цілеспрямованість. . . Тільки свідомість класових інтересів, виробничих і фахових, може міцно єднати людей. Тому вільне козацтво і мало свій історичний сенс, що воно виникло на тлі оборони інтересів найреальнішої верстви українського населення — продуцентів-хліборобів, що володіє на Україні найреальнішим добром: землею й засобами оброблення її. Тому на Україні, в період святкування козацького свята — Покрови Божої Матері — 14 жовтня 1918 р. ще раз відродилася традиція українського козацтва з усією силою, і на цей раз з велетенським розгоном державних масштабів. Згаданого дня, за гетьмана Павла, було відновлено козацький стан. Сенс відновлення козацького стану проглядає з цих слів універсалу:

«Народе український! Тепер Ти будеш мати ту національну військову силу, на якій дійсно відіб'ється Твоє національне обличчя. Твій хист і Твій патріотичний огонь любови до Рідного Краю, 250 літ палав негасно в серцях Твоїх славних прадідів, лицарські діла їх, широка слава, яка лунала й лунає в національних піснях по всій Україні від краю до краю, і велика історія життя українського і лицарської праці козачої. . . про яку так щиро співав у своїх думках незабутній Співець України Тарас Шевченко — будуть міцною підставою, щоб зацвіла знову, як мак пишним квітом, велика, багата Україна під захистом рідного козацтва. Ми певні, що воно не дасть рідного краю на поталу ворогам нашим.»

«До козацтва мали належати всі нащадки колишніх козаків Гетьманщини й Слобожанщини. Громадяни з інших станів могли бути записані в козаки

під особливими умовами...»

А в новій публікації д-ра Панаса Феденка «Історія Революції» (1917-1921) «І. Центральна Рада» ми в противенство попередньому читаємо:

Стор. 20. «...Проти російського большевицького наступу на Україну виступила найсвідоміша частина українського робітництва, організована у відділах Вільного Козацтва. Робітничі відділи Вільного Козацтва були в Києві, в Катеринославі (під проводом Гаврила і Миколи Горобців, діячів української соціал-демократичної партії), в Донецькому Басейні, на чолі з членом Центральної Ради Михайлом Малишком (укр. с.р.). Також селянські відділи Вільного Козацтва стали із зброєю в руках проти російської «червоної гвардії», зокрема ж у Звенигородському повіті на Київщині. Але «Генеральна Рада Вільного Козацтва», що на її чолі стояв П. Скоропадський, в і д м о в и л а с я взяти участь в обороні Києва. Провідники цього реакційного відділу хотіли, щоб російські большевики розгромили військо Центральної Ради (П. Христюк. Заміт. ки й матеріяли до історії Української революції т. II. ст. 188). Загалом, української військової сили було замало для того, щоб дати належну відсіч російській «червоній гвардії...»

Це ще й досі діє партійницький чад, що руйнував всі здобутки патріотів в 1917-21 рр., про котрий член Центральної Ради, Генеральний Суддя — Сенатор, професор Сергій Шелухин в праці «Україна», Прага 1936 р. пише:

Стор. 77. «... скільки шкоди Українському визвольному рухові й українській справі наробила сама ж таки зіпсована денаціоналізацією українська інтелігенція, головним чином Грушевський з слухняною йому частиною соц. револ., соц. дем., Винниченко з своїми соц. дем. монополізували собі розум знання правди, здатність до державної роботи, а таланти й політичну мудрість української нації та пат-

ріотизм. На ділі вони показали себе нездарамі й руйніниками, позбавленими з природи конструктивності думання. Я двічі з необхідности був міністром юстиції й обидва рази зрікся після спроби, будучи підготованим до цієї служби й переконавшись в неможливості працювати продуктивно у складі нездібної партійної більшости. Проявивши жадобу влади, вони творили нездатні уряди, які нищили свободу нації і не виявили ані найменшої здібности до конструктивної роботи. Вузкість розуміння, інерція думання за трафаретом, брак критики, зарозумілість, нетерпимість до іншого погляду, впертість перед протилежними аргументами, нездібність розбиратися в фактах, нездатність передбачати й робити висновки з власного поступовання, крутість і брак чуття справжньої відповідальности за роботу — ось що нищило українські визвольні змагання, національну державну роботу і свободу українського народу, а ворогам давало сильну зброю для нищення українського руху українськими таки силами. Такою виявила себе пануюча демагогічна частина української інтелігенції. За неї українська нація розплачується своїм життям і по цей день. Робота цієї частини інтелігенції, хоч і не свідомо, а через духові ефекти та патологічну жадобу влади над народом і всім, була руйніцька. Запанувала вона тільки тому, що рішучий виступ проти неї загрожував би внутрішньою війною брата проти брата і кровопролиттям. В тих умовах інтелегентніша й розумніша частина не могла працювати».

А по перевороті з допомогою «союзника» на користь реакції, справа зійшла зовсім на «протиукраїнські твори»; про це у С. Шелухина читаємо:

Стор. 75. «... Мировий договір України з Московією повинен перед усім мати означення державних кордонів, а українська делегація поставлена була в неможливість досягти цього, хоч і виставила незаперечний принцип етнічного розмежування з поправками

географічного, економічного, стратегічного і т. ін. значення. Ясно, що за нормальних умов державности уряд перший повинен бути заінтересований в устійненні державних кордонів. Але міністри уряду Гетьмана Скоропадського в переважаючій більшості належали до російських «єдиноділимців» і були проти проведення кордонів межі Московією й Україною, а тим і проти мирового договору. Українська мирового делегація не мала від цього уряду ніякої допомоги і зустрічала на всі домагання лише лукавство та відпір.»

Стор. 77-78. «... Коли взяти на увагу, що проголошення Гетьманом Скоропадським автономії України в Федеративній Росії було лише повторенням напису на плакаті в Українській Центральній Раді над кріслом голови її і відозв Генерального Секретаріату членів Української Центральної Ради, виявляється, що все це рослини з ґрунту автономістів і противників соціалістів-самостійників та безпартійних самостійників, до яких належав і я. Їх можна було бачити в меншості по всіх партіях, але на них дивилася більшість косим оком, замість розібратися глибше й критично, щоб не спізнюватися і не бути примушеним подіями кидати попередні позиції, змарнувавши час і наробивши шкод. Є фактом, що майже всі соц. дем. і соц. рев., крім тих, що перейшли до большевиків, потім заявили себе самостійниками, яких раніше переслідували. Де ж раніше був їхній розум?»

Стор. 83. «... Але ж це питання, оскільки вони перейняли самостійництвом психологічно, бо занадто вже пошкодила їх русифікація своїм примітивізмом думання... Багато з них, раніш поступаючись свободою, національними правами й інтересами народу на користь їх московської орієнтації, називаючи себе самостійниками, так само поступаються і тепер для нових своїх орієнтацій. Це егоїсти, хворі на слабу мораль і волю.»

«До чого б не дійшло з українських справ, всюди зустрічаємо сумні нас-

лідки попередньої недбалої й недоброї роботи самих же українців, особливо про рідне, давне, історичне, про наше національне ім'я, про початки нашої історії, про наші історичні традиції, зв'язки з греками й римлянами, про нашу державність до появи в Києві в Полян Русі, тро договор 1654 року і т. ін. Українці наче безбаченки. Все це використовують противники українського руху, життя й розвитку, навіть як засіб для пониження нації, і трактують український народ згірдливо, тоді як у XVI, XVII і XVIII століттях читаємо в чужих письменників великі похвали українському народові, прославлення і його самого, і його національного імені «Україна». В ХХ столітті, особливо з 1917 року, українська інтелігенція своєю роботою, виступами, поведінкою проти інтересів батьківщини, народу і його свободи все скомпромітувала і це впало на безневинний у тому нарід...»

Стор. 89-90. «... Французький історик Лесюр, писавши свою «L. Histoire des Cosaques» в 1812 році за документами французького міністерства закордонних справ, вживає всюди назву «Україна»... На сторінці 447 він описав, як Меншиков, щоб збільшити страждання жертв, поставив у Переволочний ешафот так, щоб мучені на ньому, для більшого страждання, дивилися на свою Батьківщину Україну... Бачимо, що навіть чужі люди підмітили чарівну моральну внутрішню силу в імені «Україна» й інтимно глибокі зв'язки між українською душею Козацької Нації й іменем її Батьківщини — «України».

В цьому вороги знайшли собі спосіб збільшення відчуження мук і страждань вірних синів України — полонених козаків під час каткування їх і страти на смерть: «Дивись тепер, Морозенку, на свою Вкраїну!!»

«Прошло з того часу більш, як чверть тисячеліття, і який контраст нині! Батьківщину треба рятувати, і в ці часи вірні сини Українського Народу й Матері України, борці за її волю не перевелися. Але виросла в

умовах винародовлення й денаціоналізації така інтелігенція, що з неї з 1917 року в різні часи появлялися головню претенденти на владу й були при владі люди, духом чужі нації так, що не дочувли народнього голосу і не відчували духу кращих синів національної минувшини, які боролися за волю України, жертвували своїм життям і умирали за неї з її іменем на устах і серці та з зором на неї, як на наймилішу й найдорожчу святиню своєї душі і свого життя...»

Політики та паморочені ними вірять, або хочуть нас переконати, що й наша козацька українська народня традиція керувалася «рецептами Маркса»: буття визначає свідомість. А воно було навпаки: свідомість і чуття визначали поведження морально й національно самобутніх народніх мас! Так: у Києві Вільне Козацтво комплектувалося з міщанства, робітництва й службовців, в Катеринославі — з міських елементів, значно посилених навколишнім селянством, у Кривому Розі — майже виключно з шахтарів та з урядовців...

До цього треба пригадати, що Вільне Козацтво мало на місцях міліційно-поліційні й муштрові формування, які під власним ім'ям і брали участь у боях проти наїздників по всій Україні. Але крім того, особливо в степових теренах, ширші райони формували гайдамацькі (гренадерсько-військові загони й вищі одиниці, і то майже виключно з членів Вільного Козацтва й його заходами. Так було на Слобожанщині, Катеринославщині, Херсонщині та в Таврії. Про тих «клясово-свідомих хліборобів» більшості учасників змагань тих часів відомо, що вони земельки хотіли мати побільше, але щодо суспільних, а тим більше патріотичних повинностей, справа була з ними гірша, — як багатіших із них «націоналізували» або просто грабували пройдисвіти, то ці «клясократи» навіть радість із цього мали. Вільне Козацтво й Гайдамацькі частини комплектувалися, здебільша, з менш заможних селян, службовців, робіт-

ництва й молоді інтелігенції під керівництвом свідомих старих народовців, старшинства та, подекуди, й старих козацьких родів, що пронесли, впродовж сторічних лихоліть, козацьку традицію чистою.

Як можна, хоч трохи знаючи про минуле козаччини сперед 300 і сперед 30 років, твердити, що козацтво має в природі клясово-станово-кастові прикмети? В свій час на Запоріжжі і на Дону навіть було заборонено хліборобство під загрозою кари смерті, — а козацтво якраз тут мало свої джерела й чистоту. Пізніше, хоч як намагалася «тверда» царська влада тиснути козацтво в «сословие», а яка чудасія з того виходила: були старшини-дворяни, поміщики, записані в козаки і з козаків походженням: так само підприємці і купці: священики й урядовці: міські й станичні ремісники й робітники, і при тому всі одноставно були не лише духово козаками, але й офіційно записані у «казацьє сословіє». Щось тут із «прогресивізмом» — марксизму, клясократизму й сословістю, кастовістю для козацтва і його традицій, не в порядку. Подумайте, «теоретики», познайомившись наперед ґрунтовно з соціологією!

А що окремі члени партії були діяльними в Вільному Козацтві, то це є лише дальшим доказом, що не всі активні діячі були запаморочені партійництвом. І чому це, навіть хоч би лише з поваги до активних «співпартійців», впродовж 30 років — при святкуванні 22 січня, Крут правовірно-партійні «керівники», з огляду на славні діла Вільного Козацтва, забували вписати «заблудивших товаришів» до ґрамоток героїв, що душу й тіло положили за нашу свободу і доказали чинно, що вони є козацького роду.

Тут ми бачимо, як одне і те ж явище, про котре є досить об'єктивно-фактичного матеріялу, учасники якого ще в великому числі живуть і між нами, міркування людей запаморочених партійницькими концепціями, як

і їхні інформації нас односторонньо, при конфронтації з фактами виглядають, принаймні, обмеженими.

І не диво. Твір Нації — Вільне Козацтво — належить до історичних і вічних (так, як і сама українська нація в цілому), а підходити до нього з вузько-загумінковим мірилом не можна. Суттєвим твору всього народу є те, що він відповідає всім чесним патріотам, тому то в ньому є місце і для окремих соціологічних явищ селянського, робітничого, інтелігентних професій та служб, і для кон'юктурних форм: монархії, республіки, конфедерації, — але тут уже при вимозі участі їх творенні й народніх мас в цілому. Інакше самочинно і в добрих інтенціях, діяла і буде діяти народня маса — рівнобіжно з іншими концепціями (як то було в 1917 році), або й проти них (як це було з 1918 року). І нехай не бідкаються ігноранти, що їхніх «добрих» намірів маси не підтримують, а то й поборюватимуть.

Але, ще не завжди партійно-ідеологічні й соціально-програмові переконання приводять людей до сторонності в освітлюванні фактів історичної ваги, а навіть дають можливість бути суспільно цілим і критичним, ми бачимо у д-ра М. Шликевича, при його притаманному українському конструктивно-синтезуючому думанні, ми в його праці «Українська синтеза, або українська громадянська війна» з 1946 року, читаємо:

Стор. 21. «... є спроби помирити хоч дві із них (демократію, монархію та провідницько-отаманську ідею — Ред.), як у 1917 році отаманську ідею, що саме прокинулася у вільному козацтві і демократію...»

Стор. 24. «Життя і революція вимагали ясного рішення національно-державного питання. Військові з'їзди, спонтанне відродження вільного козацтва тиснули в тому напрямі. Демократія хиталася...»

«При такій поставі організація власної військової сили, так пекуче потрібної в часи перелому і закріп-

лення нової, непризнаваної ще державности, не було висунуто на перше місце. Навпаки, заспокоювати українську стихію — військову і народню, що нетерпляче дії, — не так мобілізувати її духа, як утихомирювати його, — стало тактикою демократії в тій діяльності...»

Стор. 27. «Вільне козацтво виникло в Україні, в околицях найживіших традицій, ще 1917 року, і напевне не з німецьких інтриг. Це прокинулися козацькі спомини і з ними провідницько-отаманська ідея. І знову ж із власної волі, шукаючи зв'язку з давниною, вільне козацтво вибрало Павла Скоропадського своїм наказним отаманом. Все події 1917 р., події що вирости з народніх хотінь, на жаль належно не оцінені тодішню панівною Демократією. Вона не постаралася щиро включити той рух у свій світ, але холодом і недовір'ям відчужувала його від себе... Столиця України загрожена смертельно. Муравйов обстрілює місто. Українську владу в ньому вдержують ще тільки невеликі числом вояків частини Гайдамацького коша, під проводом Симона Петлюри, галицькі Січові Стрільці з Євгеном Коновальцем на чолі і робітниче вільне козацтво...»

Стор. 30. «Коли у спілці двох політичних ідей, що вели і виграли повстання (проти гетьманської монархії — Ред.), у спілці демократії й отаманії, перший період з його апогеєм у 22 січні 1919 року, в акті соборности, — верховодство ще виразно в руках демократії, то дедалі в тій же нерозірваній ніколи спілці переважати починає отаманська ідея... Як бачили ми, отамансько-провідницька ідея прокинулася разом із революцією 1917 року в виді вільного козацтва.

І вона шукала тоді згоди і з демократією Центральної Ради, і з гетьманськими споминами. На жаль ні владна у 1917 році демократія ні владна в 1918 році монархія не розуміли як слід того народнього руху і ставилися до нього з недовір'ям і нехиттю...»

Стор. 31. «... Це нарід самотужки брався за оборону якогось ладу і свободи. І тоді ще інстинкти тієї отаманщини не були суто анархічні. Навпаки, та отаманщина в своїх кращих представниках шукала ще ширшого організаційного оформлення і вивершення. Вона і з'явилася в особі й установі Головного Отамана. У глибині душі отамана йшов далі невирішений бій двох, — назовні неначе примирених, ідей. Там змагалися далі провідник і демократ... дедалі спадають із пам'яті всі випадковості появи Симона Петлюри...»

Стор. 35. «... наша демократія буває часто такою ж нетерпимою і так само посягає до своєрідного тоталізму, як і інші ідеї. монархізм і націоналізм... можна подумати у співпраці із справді демократичним самоврядуванням земель і з справді демократичною самоуправою свободних людських об'єднань. А буває, що саме демократія не терпить рядом із собою ніяких виявів інших організаційних засад. Наша владна демократія 1917 року не вміла знайти місця в своїй системі для відродженого вільного козацтва, боячися провідницьких первнів у його осередках. Та ж демократія мріяла в своїх невинних снах 1917 року про непорочну чистість своїх засад, отже, про республіку без президента... дорога рішучої перемоги однієї з трьох творчих ідей... означала б зубоження українського життя через знищення однієї чи двох прадавніх і творчих, рідних ідей. Та дорога нетерпимістю суперечить навіть українському характерові... Ідейне багатство і лицарськість у суперництві і в співпраці ідей — це повинно стати українською гордістю...»

Козацтво України завжди стояло насамперед, насторожі державно-політичних інтересів Народу, — що видно з постанов: ставлять мету «пам'ятаючи як предки наші боронили від ворогів рідний край», констатують категорично, що «настав рішучий час остаточно та назавжди увільнитись

від московського панування», а в організаційній структурі суспільства перебирають на себе обов'язки, «щоб бути на варті волі та спокою в Україні (Чернігівщина), і дійсно, є скрізь між першими (Крути, Київ, Катеринослав, Холодний Яр і т. д.) Це факт, що і в сучасній боротьбі брало і бере Вільне Козацтво жертвенну-чинну участь і в передових лініях боротьби за буття Нації та є співучасне Повстанському руху в Україні від 1919 року.

Про це подаємо коротку згадку з партійної брошури О. Шуляка — «В ім'я правди», 1947 року:

Стор. 24. «... Не було це питання лише однієї армії, яку у всіх державах дуже легко творять найрізніші партійні організації. В умовах революційної боротьби ця справа виглядає далеко важче, як у державному організмі...»

Стор. 25. «... Та проте, за доброї волі всіх, що входили в склад УПА (а входили туди, крім ОУН, і УНР-івців, гетьманці, і УНДП, і Вільні Козаки, і т.д.), цю справу поладнано швидко й без жадних сутічок. Усталено спільну платформу основ пропаганди визвольної боротьби...»

***

Вільне Козацтво виявило себе жертвенно-патріотичним у минулому і об'єктивний дослідник і глядач констатують його безкорисну працю на вівтар народних інтересів і його захисту Суверенної України.

А чи стоїть в сучасності і на майбутнє організоване членство Вільного Козацтва України на традиційному шляху? Чи змагає воно за Державу Українську, існуючи серед неї і в ній, на сторожі інтересів Нації? Це ми бачимо з засадничих вимог і програмових накреслень мети Українського Вільного Козацтва, забезпечених народоправною організаційною схемою.

Українське Вільне Козацтво — У.В.К., нав'язуючи на традиції, самостійної держави українського народу,

вибореної в XVII сторіччі, має народоправну легально-правність з 1917 року, коли то по довгій перерві, вимушеній російсько-імперіяльним тоталізмом, національно свідомі одиниці, разом із національно стійкими прошарками, організувалися у патріотичній організації Вільного Козацтва.

Ставлячи метою об'єднання жертвених елементів для служення українській самобутньо-самостійній державній організованості, Вільне Козацтво одержало від Генерального Секретаріату Української Центральної Ради в жовтні 1917 року легалізацію в суспільно-державній структурі України. Цим Вільне Козацтво одержало потвердження на самоорганізованість як у товариському житті, так і право на формації — від сотень до кошів включно, з військовими та поліційними завданнями.

В збройній боротьбі за Українську Народню Республіку Вільне Козацтво цілковито виконало взяті на себе обов'язки, чим і фактично підняло одержані від легального Уряду права. В боях за Київ (Арсенал, Крути і т. д.) і майже по всій Україні. Вільне Козацтво кров'ю та жертвами освятило свої права й обов'язки, чим зобов'язало — як членство В.К., так і урядові чинники дотримувати зобов'язання та шанувати право.

За часів гетьманування Павла Скоропадського урядові чинники намагалися звести Українське Вільне Козацтво на становище станової організації, але, в перебігу боротьби за самостійну Українську Народню Республіку організоване членство В.К. знову обстоювало принципи народоправства та вірність взятим зобов'язанням, Тут виявилось, що організація патріотів, пов'язуючи на традицію української козацької військовості, оправдала своє існування навіть в найскрутніших обставинах революційного хаосу і окупаційного терору.

В ділянці військовій до початково виниклих піших і кінних частин пізніше приєдналися формації гарматні та технічні (залізничні, саперно-робітничі). Цим автономна організація Вільного Козацтва, переводячи в життя свідому жертвенну роботу, виявила чітко міліційно-територіальну військову організацію.

Пов'язуючи на традиції козацької доби та на досвід визвольних змагань, ведення У.В.К. випрацювало схему її в ділянці військово-організаційній. Як раніш, так і тепер У.В.К. бажає співпрацювати з усіма національними, державно-самостійницькими колами українського громадянства а в першу чергу з їхніми керівними органами.

Правне становище У. В. К.

УВК набуло свої організаційно-громадські форми виходячи з застави, що обороноздібність і карність народу може бути морально міцною та витривалою, якщо вона є виявом почуття громадськості, вихованої відповідно до її завдань.

УВК має за мету та обов'язок захист держави, підтримування її правних та конституційних форм, як назовні, так і внутрішньо, плекання доцільно вишколених — фахових кадрів, підвищування культурного та морального рівня членів...

Члени УВК, виконуючи всі права та обов'язки громадян держави, добровільно беруть на себе організаційні обов'язки, згідно з Правильником та регуляміном організації....

... У випадку, якщо вищі державні органи, а зокрема військові, в надзвичайних стихійних пригодах або засягом ворожих сил будуть перешкоджені у виконанні повноти своєї влади, тоді Генеральна Управа УВК з повною компетентцією, самостійно діятиме аж до привер-

нення конституційного ладу в державі, а за свою чинність за той час здаватиме справоздання Голові Держави, Урядові та Народньому Представництву.

Світоглядово-політичні домагання сформульовано вже в 1944 р. і схвалено, як складову частину мети УВК. (Арт. 6. Правильника УВК — 1947 року).

Українську національну стихію необхідно об'єднати національними ідеями та соціально-справедливими вимогами, провести державним шляхом, зорганізувати до конструктивної праці.

Доказом, що історично-державні традиції міцно живуть, є те, що у своїх піснях, думках та літературі народ зберіг історію своїх славетних предків, оборонців — козацтво, як організованість, що впливає з духовних властивостей нашого народу.

УВК прямує до могутнього соціального та культурного відродження Української нації, заведення спокою та правного порядку на її землі, піднесення творчих сил народу у своїй національній державі.

Для досягнення цієї високої мети УВК ставить собі завдання — організувати надійний, чесний та активний козацький кадр, як рушійну силу народу, з метою здійснення такої програми:

1) Обновлення та скріплення Української Державности, як організму строго правного, збудованого в дусі та традиціях наших предків, на засадах приватної власности і персональної ініціативи з обмеженням в інтересах загалу.

2) Християнська філософія, та культ Козацтва і своєрідні національно-організаційні, лицарські методи вирішування справ на принципі народоправства та консультації — є історичними дороговказами як у загальній конструкції державного організму, так і в громадських об'єднаннях України.

3) Витворення властивими Козацтву методами провідної верстви народу, вигляданням мужів праці, вродженої інтелігенції та лицарської вдачі, як життєздатних нащадків козацтва.

4) Свідоме звернення до гуманітарної духовости і культури, дбаючи рівноправности власного національного організму, що має свої національні вартості і традиції.

5) Встановлення добросусідських і союзних відношень Української Держави з сусідами, зокрема з природньо спорідненими Козаками Сходу.

6) Створення регулярної Армії всіх родів зброї та територіального Вільного Козацтва вихованих у вірності заповітам Запорозжів, в кількості й якості, що відповідають сучасним вимогам стратегії й техніки.

7) Забезпечення для кожного громадянина України участі, по силі його здібностей, у витворенні національних цінностей у суспільних організаціях, в яких виникатимуть та корегуватимуть проекти реформ, що стосуються господарського та соціального життя.

8) Розвинення та зміцнення соціального добробуту Нації після самобутньо-козацьких засад, пристосованих до сучасних потреб:

а) Обов'язковости труда для всіх громадян, згідно з їх здібностями;

- б) Справедливої винагороди за працю;
  - в) Забезпечення інвалідів праці;
  - г) Односпадщинності господарств у трудових, економічно-здатних формах;
  - д) Обмеження надмірних зисків у приватних підприємствах та обов'язковість інвестування надмірних лишків.
- 9) Плянуння, підтримка розбудови та контролю промисловості, інтенсифікація сільського господарства, шляхів сполучення та розподілу всіх життєвих потреб.
- 10) Заведення духового й фізичного виховання юнацтва в своєрідних традиційно-козацьких методах, забезпечення обов'язкової початкової освіти та уможливлення для громадян здобування середньої освіти, як рівно ж фахової й вищої.
- 11) Перегляд та доповнення всього законодавства і регламентації чинних нині на території України з метою унормування життя українського народу, на основі його національних традицій та побутових потреб і загальних відносин.

.....

Це ті загальні засади, що мусять нас усіх єднати, вони жевріють у серцях нашого народу, та за сприятливих умов і нашою працею доведуть до бажаного висліду.

Основоположники Станиці Запорозького Козацтва і представники Українського Вільного Козацтва в Празі ЧСР в 1943 році. Зліва: 1-ий (сива голова) член Директорії УНР проф. Опанас Андрієвський, 2-ий — д-р інж. Сергій Єрмоленко, 3-ій — проф. Яків Моралевич (Генеральний Контрлер УВК), 4-ий — д-р Микола Зоц-Кравченко, 5-ий — генерал Михайло Омелянович-Павленко (Отаман станиці Запорозького Козацтва і викон. обов'язки. Військового Отамана УВК), 6-ий — інж. Іван Миколаєнко адютант С. Петлюри, 7-ий — Левко Бондаренко і 8-ий невідомий.

Марія О. з Герасимовичів Рибак

МОЇ СПОМИНИ ПРО БИТВУ НА ГОРІ КЛЮЧ В ГОРАХ КАРПАТАХ

Я була ще малою, може 5-6-річною дитиною коли бачила, як наші Українські Січові Стрільці йшли в перший бій з москалями і то власне на гору Ключ. Гора ця висока 927 мтр., положена 3 клм. на півднь від села Труханів, повіт Сколе.

В цей час мій батько був управителем великих теренів державних лісів в Камінці коло Скольного, а кіш стрілецький стаціонував на залізничній зупинці в Дубина, звідки горами провадив шлях в сторону Болехова.

Я добре пам'ятаю, як в нашій хаті, далеко від села Камінки і Дубини, було повно молодих вояків, а моя мати і батько гостили їх чим могли, бо вони вранці мали йти в бій з москалями на гору Ключ. Я тоді не знала, що то мало означати, але відчувала, що діється щось дуже важне й незвичайне. Мій батько оповідав, що тоді була між ними сл. п. Олена Степанів-Дашкевич у вояцькому однострою, бо він питався «хто є той молоденький вояк?». І йому пояснили, що то дівчина-добровольець. — Вранці почався рух в нашій хаті. Мати й батько з журбою й жалем частували вояків чим могли, а потім почали прощатись на щасливу путь.

Пам'ятаю добре, й неначе сьогодні бачу, як до них почали надходити більше Січових Стрільців, які стаціонували на Дубині. Оформилась колона — не знаю вже як велика, але мені видавалась довжелезна, може 400 до 500 вояків, а може й більше, бо як на одному закруті показувалась, то щойно на другому зникала. Моя мати казала нам зі сестрою зривати квіти й кидати їм під ноги на щасливий бій, що ми з сестрою на випередки робили, а вони йшли з піснею на устах про червону калину.

Мати й батько стояли зі сльозами в очах й чекали біля хати. По якомусь часі, пам'ятаю добре, почувлися якісь гуки, чи стрілянина, а на наші питан-

ня, що то є, моя мати сказала: «Дітоньки, там діється щось страшне, там йде кривавий бій з ворогами».

Ще один фрагмент. Пам'ятаю, як принесли першого раненого, положили його під яблінкою, а моя мати з наймичкою дерли простирали на перев'язку ранених, поки надбігли санітари. Не знаю скільки їх тоді було, бо нас до них не допускали, але моя мати оповідала, що власне тим першим раненим був сотник Володимир Сроковський.

(Від редакції подаємо, що Історичний Збірник УСС «ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ» на стор. 453 подає такі дані:

Полягли в бою на горі Ключ 3. XI. 1914: Безпалко Василь, нар. 1895, Городилів, п. Золочів, вістун Волошин Іван, 1897, Перемишль, учень гімназії. Гайрилів Федь, 1892, Трудовач, п. Золочів. Гавришкевич Михайло, 1896, Гринів п. Бібрка, Гурнік Іван, 1895, Миколаїв, п. Жидачів. Дидко Антін, 1889, Розділ, п. Жидачів. Кітюк Юра, 1895, Річка, п. Косів. Мародчак Михайло, 1896, Красноія, п. Косів. Марущак Роман, Старик Олекса, 1896, Білобожниця, п. Чортків. Степанчак Іван, 1894, Бобрівка, п. Ярослав. Прізвища трьох поляглих невідомі. Ранені в тім же бою: сотник Сроковський Володимир, четар Артимович Антін (Підполковник УВК і Генеральний Контролер УВК, помер 6-го листопада 1973 р. і спочиває на цвинарі св. о. Ніколая в Чикаго.), стрільці: Бас Василь, Василик Дмитро, Воронюк Василь, Колодій Юрій, Копій Петро, Малецький Василь, Негрин Антін, Скальський Павло, Стратійчук Петро, Шевчук Василь, Штайнер Іван.).

Також пам'ятаю добре, як кілька днів перед тим повела нас наша мати подивитися, як наші стрільці виконували напис на широкій кам'яній скелі поза річкою і то власне: «Машерують наші добровольці...» — можливо на це, щоб запам'яталося будучим поко-

лінням, що вони тут були і йшли у бій з москалями. Цей напис ніяк не зміг затерти польський окупант і аж тепер довідалась я, що советські бандити розсадили його динамітом.

Щорічно, ми зі своїми гістями ходили на гору Ключ поклонитися тлінним останкам тих, що там спочили, а могила була дуже висока й гарний на ній великий хрест. Вона була на гарній поляні і з могили був чудовий вид на довколишні села та навіть в погідні дні ми бачили через далековид як виділо на обрію передмістя Стрия.

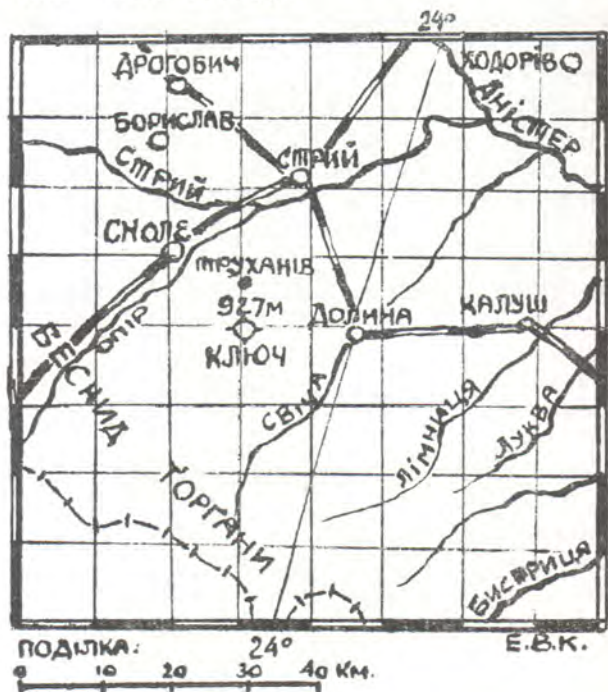
А потім мав бути бій на горі Маківці, положеній у Високому Бескиді, за 8 клм. на північ від Славська, висота 958 мтр. місце перемоги 29. IV. — 2. V. 1915 р. сімох сотень УСС (I і II куренів в складі 55 австрійської дивізії) над переважаючими російськими силами. Бої на Маківці були тими боями УСС, яких значення полягало в тому, що тут вперше по віковій перерві українське вояцтво перемогло, завдяки своїй моральній поставі, над найбільшим ворогом України. Бій на Маківці підніс дух української суспільності, поширив інформації про УСС і українські визвольні змагання серед чужинців та став символом на шляху до зусиль українців до створення своєї держави.

Маківка була місцем щорічних поминок на могилах 47 поляглих УСС. Вона була далеко від нас і ми тільки кожного року їздили поклонитися стрілецьким могилам. Там дуже часто шукали зачіпки польські поліціанти, тим більше, що наші пластуни вже 2-3 дні перед тим старалися упорядковувати могили, а потім приїздила зі Львова ціла маса людей, були відправи, панахиди, промови, патріотичні пісні, — одним словом український нарід уважав за свій святий обов'язок поклонитися тлінним останкам наших героїв, що дуже дратувало поляків, бо тоді поїзд був повний самих українців.

Пишу тих пару слів, бо про битву на горі Ключ пишуть дуже мало, може тому, що бій на горі Маківці був важчий і більше було жертв, але власне тут на Ключі пролилась перший раз стрілецька кров. Напевно, що сьогодні нема і сліду з тої могили на горі Ключ, бо коли московські бандити розсадили динамітом стрілецький напис викутий на скелі, то й нема що думати, щоб залишили могилу.

Мені здається, що може мій спомин придасться для мемуаристики, тим більше, що я була свідком як відбувалися ті події.

Мапа околиці гори Ключ.

О. Наталія Курилюк

СВЯТ ВЕЧІР ПІД ЛЬВОВОМ СЛАВНОГО 1919 РОКУ

(Нарис присвячений 20-ій річниці смерті сл. п. сотника УГА Ярослава Курилюка).

«Було колись в Україні
Ревіли гармати...!»

Тарас Шевченко

Сотник УГА Ярослав Курилюк

Ольга-Наталія Курилюк
авторка есею

Батерії сотника Ярослава Курилюка, що він їх сам сформував у Коломиї, стояли під Львовом у селі Зубрі, звідкіль він пивітав опівночі Новий 1919 Рік грімкими радісними гарматними сальвами...

Дня 5-го січня курінь ім. Петра Дорошенка дстав наказ зі штабу групи «Старе Село»: — «Завтра 6-го січня курінь заатакує поляків на Персенківці, вижене їх з укріплень і займе їхнє місце.

Бій будуть весь час спомогати батерії сотника Курилюка гарматним вогнем.»

Такий наказ був зовсім на руку сот-

никові, який дуже шукав нагоди відплатити полякам за смерть свого кузина сотника Дениса Гошуватюка, що його поляки, допавши на нічний стежі, повубали шаблями на польський Свят Вечір 24 грудня 1918 р.

По його смерті прилучився до сотникової батерії чура покійного Василь Жупанський, що був з одного села зі сотником Курилюком, з Королівки біля Коломиї. Він був свідком жорстокої смерті свого улюбленого старшини і теж горів жадобою помсти за нього.

Був холодний день українського Свят-Вечора. Артилерія почала обстрілювання польських укріплень. Вісім тяжких гармат з ревом викидали свої стрільна. Стрілянина ставала щораз сильніша. Поляки теж почали відповідати гарматним вогнем. Кількох гарматчиків поляки поранили.

Сотник, неначе заворожений, спокійно стояв посеред гармат, в найгорячішому пункті польського обстрілу, з артилерійською мапою, відбирав телефони та своїм гучним голосом подавав оперативні вказівки.

Меткі гармаші завзято справлялися біля гармат, і безупину били важкими набоями у Львів.

Телефон повідомив: «Ворожа батарея стоїть тридцять кроків від міської електрівні.» Там теж польська гру-

па зі скорострілом перешкоджала українським операціям. На цю ціль за раз спрямували свій вогонь усі українські гарати. Постріли були дуже влучні. Польська артилерія скоро замовкла. Шопа біля електрівні загорілася від гарматних стрілен, що розірвалися в її середині. Пожежа поширилась на всю велетенську електрівню. Дальші стрільна її зовсім розторошили.

Телефон радісно сповістив: «Поляки тікають!» Сотник з притаманним собі гумором зажартував: «Що? Так дзельне вальчонце уцекайом як зайонце!» Дорошенківці продовжували наступ. Врешті заняли Персенківку, дуже важний для українців стратегічний пункт.

Сотник УГА Ярослав Курилюк комендант 1-го Гарматного полку У.С.С.

Бій тривав даліше. Сотник, всюди присутній, підсилював духа гармашів своєю очайдушною відвагою. Гармати не втихали, вкінці жерла почали їм червоніти. Біля них заходився найдужче Василь Жупанський, обв'язував жерла мокрими міхами та все приговорював: «Та - а - к - добре ляхам цисе за мого пана сотника, най собі добре затеме!» Серед поляків справді настала паніка.

Сотник, підійшовши до Василя, поклав йому руку на рамя і сказав: «Ну! Василю! Впороли ми ляхам сьогодні доброго бобу, будуть нас пам'ятати до нових віників!» Василь саяв з перемоги.

Вечоріло. На небо маєстатично викотилася перша зірка.

Сотник звернувся до гармашів, наказав припинити гарматний вогонь.

Хлопці! Це ж сьогодні в нас Свят-Вечір! Час звезнутися лицем до Христа! Ідіть помитися та з'їмо скромну Святую Вечерю!»

Гармаші метнулися до своїх криївок та за хвилину причепурені як хто

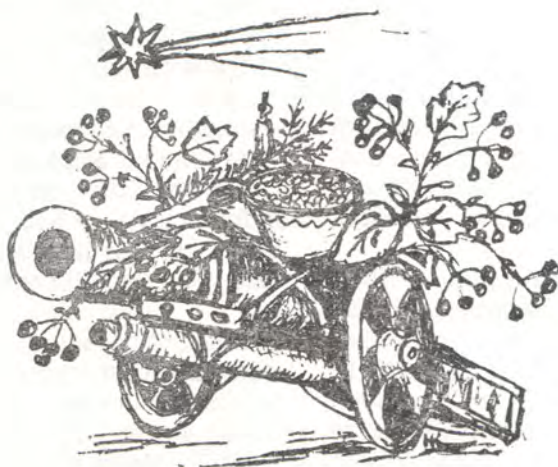
міг, відмовивши врочисто «Отче наш» засіли при гарматах до Святої Вечері. Вечеря мабуть ніколи так не смакувала вдома, як по таких небезпечнім цілоденнім труді.

По вечері обступили своїх старшин, бажали всього найкращого та затягнули улюблену українську колядку: «Бог Предвічний народився!» З довоколишніх сіл теж доносилися коляди: «Ой видить Бог», та «Нова радість стала»..., неначе український нарід зливався своїми почуваннями з борцями за рідну прадідівську столицю — Данилів королівський город — Львів.

Електрівня догоряла. Зорі висипалися на небо та привітно моргали до стомлених борців за волю України. Настала ясна зоряна «Вифлеємська ніч». На зорану гарматними стрільнями землю сходяв новонароджений Христос — володар миру.

Джерела:

М. Волицький — Спомини та устне оповідання четаря Д. Оленюка.

І. Б. Домбровський

УКРАЇНСЬКИЙ 2-ий СІЧОВИЙ ЗАПОРІЗЬКИЙ КОРПУС

На північний схід від Збаража розташоване село Луб'янки Нижні: яке увійшло в історію, як головний осередок при українізації 6-го армійського російського корпусу в 1917 році.

Штаб 6-го російського корпусу був розташований в селі Розношинці, на північ від Луб'янок-Нижніх. Сюди до штабу корпусу, при кінці місяця липня 1917 року прибув якийсь незнайомий чоловік із повноваженням від Генерального Секретаріату з Києва, щоб розпочати українізацію корпусу. Це був Петро Прохорович Трохименко, учений агроном із Харківщини, який пізніше зробився не тільки українізатором, душею, а просто божищем усього корпусу.

Прибувши, Петро Прохорович сразу же подався на нараду до начальника штабу корпусу яким тоді був генерал Греків. Дякуючи прихильності генерала Грекова до справи українізації, вже через пів години розійшлися телефонограми до всіх частин корпусу: щоб вибрали делегатів до корпусної Української Ради, які вибрано, як тимчасовий осідок, село Луб'янки-Нижні.

Мене телефонограма застала на батареї, яка була розташована в селі Кретівка, на південний схід від Збаража. Телефонограма сповіщала, щоб вибрати 4-ох чоловіка делегатів від батареї, які мають на другий день зголоситися до села Луб'янки-Нижні, де мав відбутися великий корпусний мітинг.

Прибувши з делегатами до Луб'янок-Нижніх, познайомившись вже тут, на місці, з Петром Прохоровичем, я довідався, що Генеральний Секретаріат, через голову військового Комітету, п. Симона Петлюру наказав українізувати 6-ий армійський корпус, який усі бойові поповнення весь час війни діставав з України і мав у своєму складі біля 85 відсотків бойового складу українців.

З цього дня починається для мене низка незабутніх днів радості і смутку, днів відродження української військової сили, днів відродження Української Державности. Ці дні тривають до сьогодні, коли ось уже по 30 роках еміграції, маючи цілком посивілу голову, я пишу цей скромний спомин.

(Примітка: ВШановний автор ці спомини написав для «Вільного Козатва» ще в році 1947-му а ми їх тепер передруковуємо з наших архівних матеріалів. Редакція «Українського Козатва».)

Але ось уже розпочинаємо мітинг. До президії мітингу я входжу, як делегат від 16-ої артилерійської бригади, яка входила до складу 6-го армійського корпусу. Цей мітинг ніколи не зітреться з моєї пам'яті, він оставив у моїй душі такі незатерті сліди — які ніколи не забуваються. Це ж по 300-х літах неволі відроджувалось українське військо козаччина, воля!

Мітинг розпочинаємо співом «Як умру то поховайте». Прекрасним, глибоким баритоном поручник Манжула починає спів, усі пвисутні, а їх ціле море голів: — здійсмають шапки і дехто починає плакати сльозами радості. По співі перше слово забирає Петро Трохименко: говорить плінно, переходить історію козацької України і доводить потребу організуватись і взяти долю України й Українського народу в свої, українські руки, бо прийшла пора у завзятой, тяжкій боротьбі — ми поляжем, щоб славу, і волю, і честь, Рідний Краю, здобути Тобі... Йому не дають докінчити промови, сіра маса людей в солдатських шинелях пориває його на руки і з піснями носить по подвір'ю.

Коли трохи заспокоїлось, слово забираю я. Не пам'ятаю докладно сьогодні, що вже я говорив — чув тільки, що в мене тремтять ноги — тремтять так, як колись тремтіли на Варшавському полігоні, коли перший раз стрі-

ляв батереєю під час практичних вправ. Пригадую, що промова моя була в екстазі, основана на традиціях — переказах, історичних піснях, думках, на тому, чим наш народ утримував свою козацьку гордість упродовж століть нівелюючого й деградуючого лихоліття чужинського, московського володіння в Україні. Тоді з мене спала полуда чужої культури — я стояв на драбині, як рупор-резонатор усього козацтва, котре збірною духовою силою, власною природою та прадідівською кров'ю лицарства — козацтва, в цю мить скидало пута вікові.

Коли скінчив промову, присутні почали викрикувати: «Слава!» і кидати на президію мітингу шапки. На цьому мітингу ми вибрали корпусну Раду з Петром Трохименком на чолі.

До корпусної ради було вибрано 19 старшин і двох козаків, які вже на другий день після мітингу зібралися в Луб'янках-Нижніх і приступили до праці. Ця праця була прямо непосильно тяжка, треба було передовсім організувати командний склад, корпус дивізії, бригади, полки батальйони і сотні, а це зробити було дуже тяжко бо ставшин українців із відповідним стажем було дуже мало. І не диво, коли все зважимо, бо кадрове старшинство українського походження було з дворянства, котре було виставлене довгий час настирливий, до деталей вироблений, русифікації, що дріб'язково просочувала свої «правди» викорінювала або фарбувала на московський кшталт козацьку військову традицію. Старшинам українцям тяжко було увійти в темп звільнення від чужих впливів та відводжувати і вдосконалювати занедбане своє.

З допомогою прийшов Генеральний Секретаріят, приславши нам на командира корпусу генерала Мандрику, а на начальника штабу корпусу полковника Сульковського. Генерал Греків, запрошений бути при українському війську, дав на це згоду і був покликаний до Києва, де обняв пост заступника міністра військових справ **З їх-**

ньою допомогою корпусній Раді дуже скоро вдалося обсадити старшинами-українцями майже весь командний склад корпусу, а треба тут пригадати, що корпус складався з трьох бойових дивізій у повному бойовому виряді — артилерія телефони і обози. Треба пригадати, що нам це все вдалося зробити без перешкод нашого нац. ворога, який аж побачивши небезпеку, почав боронитися. Першою ластівкою була заборона п. Керенським українізувати корпус. Ця заборона була надіслана, поминаючи Генеральний Секретаріят, просто на корпусну Раду, тому корпусна Рада змушена була сама дати відповідь п. Керенському, а копію відповіді надіслати до Генерального Секретаріату для відома. Мені припала честь передавати цю відповідь апаратом Юза зі штабу 6-го армійського корпусу, бо наш корпус перебрав лише український людський склад та належний йому виряд, а вищі команди творив від початків (штаби 6-го російського армійського корпусу існували далі над неукраїнськими лишками які складали 15 відсотків бойового складу корпусу) і ще свого апарату не мав.

І от, коли юзіст під час передачі дійшов до горячого місця відповіді, він почав розладнувати апарат, і я в свою чергу змушений був показати йому свій револьвер. Відповідь, оскільки пригадую, була така: «Головнокомандувачеві озброєними силами Росії п. Керенському. Вашу заборону українізувати корпус корпусна Рада одержала. Дякуємо вам за одвертість, яку ви проявили у відношенні до українізації корпусу, але ми в свою чебгу повідомляємо, що приказів ваших виконувати не будемо, бо не визнаємо вас, як вождя Українського Народу й Української Армії. Ми будемо виконувати прикази Центральної Ради і Генерального Секретаріату, тому ви повинні всі справи полагоджувати за їх відомом, а коли б ви схотіли накидати нам свою волю силою, ми дамо вам відповідь силою. Корпусна Рада.

Підписали: Голова Трохименко, секретар — я.

Після такої відповіді п. Керенський дав нам спокій і більше з своєю заборонаю до нас не звертався, а це дало нам можливість довести корпус до повної бойової готовності, виділивши з корпусу всіх росіян, а також іноземців, які не побажали служити в Українській Армії.

Українські кадри приступили до освідомлюючої праці як між старшинством, так і між вояцтвом. Тепер усі силкувалися віднайти своє, рідне, котрому чужі рямці та полуда не давали вироблятися в досконалі форми, придатні до сучасних потреб життя, росту, боротьби.

Большевицький переворот застав нас цілковито готовими до всяких бойових несподіванок, а тому, коли большевики прийшли до влади, почали заgravати з нами в дипломатію. Коли ж переконалися, що ми на жодні поступки не підемо, почали шалену агітацію і навіть відкрито провадити боротьбу з правого і лівого боків нашого корпусу. Треба сказати, що з лівого боку нашого корпусу стояв 5-ий корпус, з базою у Волочиському, цілковито збольшевичений, а з правого боку — 25-ий корпус, з базою в Шепетівці, також збольшевичований, тому нам треба було конче добитися, щоб перебрати від большевиків хоч одну базу, бо інакше для нашого корпусу загрожував голод. Большевики під жодною умовою не згоджувались видавати харчі для нашого корпусу, тому ми змушені були поставити проти Волочиського свою артилерію і зажадати передачі нам бази. Коли большевики побачили що ми не жартуємо, «дуже радо» передали нам Волочиську базу, а в невдовзі і Шепетівську. Це нас поставило на рівні ноги і ми стали господарями цілого відтинку фронту, а навіть мали тенденцію перебрати весь південно-західний фронт.

Бачучи цю загрозу, большевики запропонували нам підступну умову такого змісту: Ми не будемо виконувати приказів Генерального Секретарі-

ату, не порозумівшись з корпусним комітетом 25-го корпусу, на чолі якого стояв відомий большевик Карахан — рідний брат того Карахана, що підписав Берестейський мир. Большевики з одного боку не будуть виконувати приказів Совету народніх комісарів, не порозумівшись з корпусною Радою нашого корпусу. Підступ був очевидний. Большевикам ходило о те, щоб послабити наш національний гін, поки вони не підготуються, тому ми рішили цей підступ відпарувати ініціативою зі свого боку. Умову про невиконання наказів підписано у штабі 6-го армійського російського корпусу. З нашого боку підписав Голова корпусної Ради і я з большевицького боку — Карахан і секретар корпусного Комітету. Умову було підписано о годині 9-ій увечері, а вже о годині 11-ій того самого вечора нашим командиром корпусу було дано наказ резервовим частинам 4-ої дивізії нашого корпусу негайно, форсованим маршем, заняти штаб південно-західного фронту в Бердичеві. А всі потяги, авта, підводи й кавалерію було негайно мобілізовано і кинуто на Бердичів, який уже о годині 11-ій наступного дня — рівно через 12 годин після видання наказу був зайнятий нашими частинами.

Не можна на папері висловити того, що робилося цієї ночі в частинах, які дістали наказ наступати: це був той святий порив козацького духа, який прокинувся після тристатіного сну і вимагав чину, і давав себе в посвяту. Частини наступали з розгорнутими прапорами, а це на большевиків справило таке враженнє, що після маленької стрілянини під самим Бердичевом, ніхто не надумався поважно боронитися. Бонч-Бруевич — командувач фронтом, так сердечно втівав із Бердичева, що полишив навіть грошові скрині.

Так скінчилася перша фаза української нашої корпусу.

Не судилося цьому блискучому корпусові відіграти рішучої ролі в час навали Мурав'йова на Київ, бо цьому

перешкоджали такі обставини: війна ще не була скінчена; Генеральний Секретаріят наказував за всяку ціну тримати фронт проти німців, щоби, не дай Боже, не допустити прориву фронту німцями, бо це вважалось тоді за велику небезпеку, яка дала б притоку большевикам до агітації проти Центральної Ради і Генерального Секретаріату, тому треба було резерви корпусу тримати близько фронту, тим більшу поготівлю мусіли мати частини першої лінії, які були стало в бойовому контакті з німцями. Це зв'язувало побічні операції корпусу і не давало можливості розгорнути оборонні операції корпусу поза лінією фронту.

Хто був у ті революційні часи 1917 року на фронті, знає, що несвідомі маси, при всякій нагоді, відмовлялись виконувати бойові накази вищих команд та при першій можливості залишали фронт, частини, збройний матеріал, і тягли домів. Совнаркомові вдавалось затримувати збольшевичені частини примарою німецько-панської окупації, що рівнозначне з приверненням старого царсько-поміщицького ладу, і то ціною величезних зусиль докладно та залізно-спаяного партійного апарату.

Українські частини, відроджуючись на принципах козацької твадиції, трималися при своїх фронтових позиціях не силою примусу чи докладністю (якої, на жаль, часто бракувало), а лише свідомістю, що Батьківщина та її уряд — Українська Центральна Рада — цього вимагають. В цьому виявилась природна свідомість Українського Народу щодо правопорядку та повинности перед вищою організацією.

Вся маса 2-го Січового Заповізького Корпусу виконала свій вояцький обов'язок до кінця, а це примусило

центральні держави признати самостійність Української Народньої Республіки вже 12.1.1918 року, бо перед ними непорушно стояв значний відтинок східного фронту, що закривав їм дорогу до багатств і хліба України. Це примусило признати суверенність України на основі історичного права, — що Україна, по Переяславській угоді 1654 року, стала самостійною і незалежною Державою з абдикацією дому Романових 3-го березня 1917 р. вимушеною українським вояцтвом гвардійських частин Петвограду. А це все дало можливість, бігом органічного росту, й усвідомлення (хоч би й неуступствами московських «ліберальних» кіл), як партійними, так і керівними органами України, утриматись на своїх позиціях та прийти до революційного акту проголошення самостійности 22 січня 1918 року.

По Берестейському миві частина корпусу підпала демобілізації... Напевно більшість складу вояцтва і старшинства, що усвідомили козацькі обов'язки перед Батьківщиною, брали участь у змаганнях України на три фронти (Польща, большевицька і «біла Росія»), але як розпорошені й неорганізовані по всіх вимогах військової техніки, вже не могли дати належного військово-політичного ефекту.

.....

Оповідючи про події українізації з перспективи минулого, я свідомо пропускав прізвища дійових осіб, згадував тільки тих, що вже відійшли від нас у вічність. Тим же, що ще є між нами і живуть надією на кращу будучність нашої Батьківщини, засилаю сердечний привіт, як товариш по зброї.

ЩЕ НЕ ВМЕРЛА КОЗАЦЬКА
МАТИ — УКРАЇНА !

«Тільки меч, а ні слова
Здобудуть нації права,
А щастя дасть не блиск меча,
А вільна школа і трибуна !»

Микола Вороний

З АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ

Ю. Таркович

НАША СИЛА В НАС САМИХ !

6,700 січовиків і січовичок на II краєвому з'їзді Карпатської Січі
в Хусті 1939 року

(Це заголовок репортажу з дня 19 лютого 1939 року в «Новій Свободі», органі УНО чис. 38, Хуст 21 лютого 1939 р., який тут передруковуємо. Примітка редакції «У.К.»)

Наша столиця майже цілий тиждень горячково приготувлялася на цю славну неділю. Хуст нетерпеливо чекав на наших січовиків і січовичок; на цю нашу народню армію.

З'їзд старшин Карпатської Січі відбувся вже в суботу о 16 год. у викладовій залі головної команди КС. На з'їзді взяло участь понад 50 старшин-січовиків, здебільша окружних і місцевих комендантів із провінції. На цьому з'їзді був як гість, присутній колишній начальник генерального штабу західно-української армії, генерал Віктор Курманович, якого старшини КС щиро й сердечно привітали.

Тисячі січовиків і січовичок з'їздилися до Хусту вже в суботу, потім уночі з суботи на неділю та в неділю скоро рано. Кожний здоровий хотів у Хусті в неділю бути, кожний хотів походити Хустом у рядах нашого українського війська. Січовики та січовички приїжджали до Хусту, хто як міг поїздами, особовими й вантажними автами, на возах, роверах, а з близьких сел і пішо. У всій Карпатській Україні не було мабуть ані одного села, яке не було б заступлене на цьому славному краєвому з'їзді Карпатської Січі. В неділю, зараз з ранку, падав дощ із снігом та було дуже холодно, але зла погода не зіпсувала бадьорих настроїв українських січовиків, хоч мала вплив на число присутніх на з'їзді. Січовики на провінції вже раніше рішили, що на з'їзд поїдуть, у кожному разі, а січо-

вик ніколи не уступає перед наміченою метою.

Славний з'їзд Карпатської Січі започався біля 9 години Слубою Божою в греко-католицькій церкві. Потім відбулося врочисте посвячення прапора і похід головними вулицями столиці нашої держави.

Похід сформувався біля греко-католицької церкви. Січовики та січовички походили в трійках весело з піснями на устах. Кожний вояк і не вояк, що бачив похід нашого січового братства, переконався про строгу дисципліну членів Карпатської Січі. Всі походили вулицями нашого Хусту, як справжнє військо. На чолі кожного відділу був несений синьо-жовтий і січовий прапор. В поході несено 220 прапорів. Дві наші музики вигравали до такту. З грудей кожного українця виривався клич: «Слава Карпатській Січі! Слава Україні! та її вождям, що в так короткому часі зуміли zorganizувати нашу Карпатську Січ. Похід головними вулицями Хусту закінчився дефілядою Карпатської Січі перед головною командою КС, що стояла на балконі «Січової Гостинниці».

Тут на площі, коло «Січової Гостинниці» похід закінчився й відбулися святочні збори. Головний Комендант Карпатської Січі, Дмитро Климпуш привітав усіх присутніх та між іншим сказав, що січовики й січовички свідомі того, що всі українці, де б вони не жили, й ціла Європа сьогодні ди-

висься на нас та стежить за подіями в Карпатській Україні.

— Ідіть твердо й неуступно за своєю метою — закінчив головний комендант, Дмитро Климпуш, свою промову.

Потім говорив М. Доскоч, який з'ясував історичне значіння принципу самоозначення народів та підкреснув, що волі ніколи не здобудуть раби, але лише борці, що за народню справу готові віддати й своє життя,

Підчас промови появився на зборах міністер Ю. Ревай зі своїм почотом. Тисячі січовиків і січовичок привітали нашого молодого, енергійного міністра-дипломата рясними оплесками й кличем: «Слава міністрові Ревайові! Слава нашій владі!» Ми знову переконалися, що міністер Юліян Ревай є дуже улюблений і має великий авторитет у всіх колах українського громадянства.

Міністер Ревай привітав з'їзд іменем нашої влади, подякував січовикам і січовичкам за виконану працю. Тільки народ здисциплінований, працьовитий і відважний виборє собі те, що йому належить — продовжував міністер Ревай далі — перед нами велике завдання, бо бо мусимо задовольнити та дати працю всім синам і дочкам нашого народу. Всі економічні й політичні злидні ми поборемо, коли буде в нас національна єдність та гармонійна співпраця всього населення. Сучасне державне життя в Карпатській Україні зарядимо собі так, що будемо жити скромно, але чесно — закінчив міністер.

Привіт Карпатській Січі від єпископа Нярадія Чину Василяна і Греко-католицьких священників передав поет о. Зореслав. Запевнив наших січовиків і січовичок, що священники завжди підуть і в поле бою по боці нашого війська.

Січовик Потушняк сказав, що Карпатська Січ помагала боронити Карпатську Україну перед ворожими нападами терористів. — Ми, молоді, будемо творити в нашій країні нове життя. Ми є частиною великої 50-

мільйонної Нації, що прагне до вільного самостійного життя. З нашими зовнішніми й внутрішніми ворогами будемо боротися жорстоко та невмолимо. Жадний свідомий і чесний українець не сміє мати клясового інтересу, бо всі кляси нас лише визискували. 12-го лютого наш народ, тут, під зеленими Карпатами, доказав, що він є свідомий своєї національної єдності та вже ніколи й нікому не дозволить над нами знущатися. Нашу волю будуть все боронити лиш сини нашого народу, бо ми тим сповнюємо не обов'язок служби, але обов'язок крові.

Відтак привітав збори посол Ігнатко з Білок, який сказав, що нашу національну єдність не зуміли розбити жадні ворожі агітації дома й за кордоном.

Січовичка пані Тисовська сказала, що й січовики будуть все йти за повною перемогою нашої української правди. Нас ведуть наші синьо жовті прапори й ми, січовики, свідомі того що нам здобути, або дома не бути! Далі ми свідомі того, що тільки гасло «Всі враз і всі до праці» нам допоможе й тоді можемо сказати словами нашого генія Шевченка: Слава, слава Україні!

Секретар УНО, Іван Рогач, підкреснув, що лиш завдяки принципу самоозначення народів, відбувається наш з'їзд вже на свободному клаптику української землі. На нас дивиться велике море українських очей, дивиться на нас увесь приятельський і неприятельський політичний світ. Ми всі наші сили присвяtimo розбудові й організації Карпатської України. Розбудуємо господарське, культурне та політично-оборонне життя. Многі доказують, що наша країна бідна, але сусіди не дивляться на нашу бідність, довго гострили та ще й гострять собі на нас зуби. В Карпатській Україні запанував новий дух власної української господарки. Тут виринуло в повній своїй цілості питання особистої відповідальности ведучих чинників у всіх відтинках нашого суспільного життя. Ми, українці вже ніколи не

сміємо бути об'єктом, але суб'єктом розпочатої гри на Сході Європи. Наша політика буде політикою українською — кінчив свою промову секретар Рогач.

Іменем Православної Української Церкви — Православної Української Митрополії привітав Карпатську Січ відомий наш громадський діяч, директор горожанської школи Буркацький.

Наконець поздоровив ці славні збори колишній начальник генерального штабу західно-української армії генерал Віктор Курманович, якого тисячі січовиків і січовичок привітало рясними оплесками.

Потім збори було закінчено відспіванням національного гимну. Всі були вдоволені цією гарною маніфестацією нашого національного війська. Головний комендант Карпатської Січі заявив редакторів «Нової Свободи», що він теж вдоволений перебігом II краєвого з'їзду Карпатської Січі.

Головний комендант теж признався, що він сам не чекав такої великої участі членів КС. Далі комендант

Климуш підчеркнув, що сьогоднішній день є дальшим найліпшим доказом того, що українське населення є свідоме свого українського «Я» та все готове до особистої жертвенності для загально-українського добра.

Після обіду відбулися в «Січовій Гостинниці» збори січовиків-делегатів з цілої Карпатської України.

На збори прибули: наш улюблений Батько, прем'єр Волошин, міністер Ревай, генерал Віктор Курманович та багато інших гостей.

II краєвий з'їзд Карпатської Січі скінчився. Цей з'їзд доказав нашим приятелям і ворогам, що ми тут під Карпатами маємо вже свою реальну військову силу для внутрішньої безпеки.

Все суспільне життя в Карпатській Україні тепер заживізувалося; всюди йде праця прямо горячковим темпом. Незадовго заспіваємо собі: ... а ми нашу славу Карпатську Україну гей гей розвеселимо!

СЛАВА УКРАЇНІ!

× × ×

ДЛЯ КОЗАЦЬКОГО ЮНАЦТВА

Степан Корибутяк

М А М А

Стояла маленька, згорблена й поморщена як сушеничка. А на землі, он там під стіною, лежало неживе, покалічене тіло.

Так, це був її Юрко, її тіло. Виплекала його власними грудьми. Пізнала його зразу. Пізнала, заки ще могла докладно привидитись. По чорних кучерях, які в безладді розсипались по гладкому чолі, по темній цятці, яка незаметно скрилась під недомкнутою повікою ока і по краєчку незакріпавленого комірця сорочки. Вона ж її вишивала власними руками... Сліпала ночами щоб скінчити йому на св. Юрія. Пізнавала кожну ниточку, сама добирала барви — та зелена, щоб надіявся на Бога й добру долю, а та синя, щоб

вірив у правду та жив по правді. Ще й додала жовтої, щоб у парі з синьою нагадувала йому хто він. А та червона ниточка, що на самому споді, щоб любили його дівчата. Котра ж мати цього не хоче? Хоче кожна, хотіла й вона...

Пригадувала собі наче сьогодні. Збудивсь рано, а на жердці — вишита сорочка. — «М а м о, це Ви...?» — припав до її рук.

— «Зноси здоров, синку. Як буде час, буде друга, ще краща».

А оце недавно, зібравсь, як до церкви.

— «Ти куди, синку, зібрався?»

— «Я, мамо?» ... — глянув на неї чорними, добрими очима, — «йду туди; куди всі йдуть!»

Знала куди йде і більше не випитувала. Видно так треба було, щоби йшов.

— «Йди, синку, й здоров вертайся!»
І ось як вернувся...

Тепер розстібнула в думці ту вишиту сорочку й шукала там смертельної рани, відмикала мертві повіки, наче шукала душі, що вже давно відлетіла. Не хотіла вірити, що він не живе. Старалась вмовити в себе, що він, оце спить. Нераз, ще маленьким хлопчиком, коли рано кликала тихенько, щоб не налякати сонного, він примикав повіки та вдавав, що спить.

Вона відвертала голову й швидко повертала її назад:

— А, ти, збиточнику один, ти так маму мудруєш?»

А він сміявся, як дзвіночком дзвонив. . .

Отак і тепер їй здається, що він лише притаївся, як колись. Вона замикає з трудом очі й скоро відкриває їх знова. . .

Дарма! Цей самий незмінний образ. Що ж — тепер його поховає. Викопає власними руками ямку, вложить його туди й загребе. Буде, принаймні, знати, де він лежить. . . Може не будуть його волочити кінями по цілому селі, як це роблять з іншими непізнаними. Вони оце й обіцяли віддати тій, яка його впізнає, може й віддадуть.

А що ж буде, коли оце признається до нього? Перетрясуть ціле її обійстя, від споду до верха, вшир і вздовж. Переберуть кожний сніпок і перечешуть кожне стебельце. Хіба забула, як таке трапилось в сусідньому селі? А там, в неї на оборозі, заховані від злого людського ока, два такі як він, її Юрко, два хворі повстанці, які з довір'ям попросили гостини. Що буде з ними? Їх же знайдуть, напевно знайдуть. . .

Привів передучора станичний: — «Матусю, прийміть їх на кілька днів, поки трохи підлікуються» . . .

«Матусю»! . . . — залоскотав її тим словом по самій душі. . .

Знала хто вони, не треба їх і питати. . . Ох, як радо була б взяла їх в хату, поклала в чистеньку постіль і обійшла їх, як гостей великих. А довелось повести їх на оборіг і накрити сіном. Там їх і доглядала.

Пригадувала кожну хвилину. От си-

дить і пряде, ніби спокійно, так надлюдськи спокійно.

— «Матусю!» — зірвалась із лавиці. Що це, хтось кликав?

Ні, це заскрипіла від вітру береза, неначе людським голосом заговорила.

А може й справді хто кликав?

Вийшла поза хату, неначе отак собі, неначе нічого. . . Тут зірвала квітку, там постояла хвилинку та все крок вперед, ближче до оборога. . .

Боже, як страшно б'ється серце, ноги не слухають і драбина якась зависока. Стала надслухувати — рівний віддих. Сплять.

— «Спить здорові діти,» — шепотіла. . . — «от настали часи, на своїм власнім подвір'ю чоловік як злодій» — думала і крадькома верталась в хату. І знову пряде. Веретено шумить, а їй здається, що це шумлять попри неї віки. . .

Аж це нагло покликали її до сільради. Думала спочатку, що це прийшли за ними, за хлопцями. Це були страшні хвилини, заки дізналась, що це хочуть від неї, прокляті. . . От, щоб так сила, трішечки сили, показала б цим людоїдам, хто така **Українська Мати!** А так що, пускала свою силу в землю, щоб добре родила, в цю біленьку, чепурненьку хатку, щоб додати їй більше життя і в цього чорнявого одинака, який лежить он там, без душі, щоб здоров ріс на славу й на потіху. . . І так рік за роком, аж вийшла вже вся сила. . . А її так треба, саме тепер. . . Та їй вже всеодно.

Ні, неправда, не всеодно — вона тепер мусить жити.

.....

Почула на па плечах чийось важку руку, що штовхала її в напрямку Юрка. Здрігнулася. Стояла сама-самісінька перед мертвим тілом свого одинака. Інші мами вже пішли геть.

— «Ну як довго будеш так стояти? Признавайся, старуха, твій він? Та хіба ж не твій? Ну, убірай ево скарей!»

Холодні очі мишкували по її закам'янілому лиці й шукали життя, най-

меншого зворушення, шукали матірнього серця, яке чайлося десь в кутках змучених очей і заламах поморщеного обличчя.

Оглянувшись, зняла на оточуючих її катів свої змучені очі, похитала заперечуюче головою й здвинула плечима:

— «Ні, це не мій... Не знаю ані хто він, ані чий він...»

Душею встання припала до мерт-

вого тіла, байдуже відвернувшись і пішла.

Ішла в напрямі хати. Сила знову витекла кудись і серця не було в грудях. Воно залишилося там, під стіною, коло скривавленого тіла сина, а думками була при хлопцях, на обдорі.

Але йшла босими ногами, спотикаючись по слизькому болоті й шептала молитви...

Леонід Полтава

РОЖДЕСТВО ТВОЄ, ХРИСТЕ, БОЖЕ НАШ...

(Спогад із Полтавщини, УССР)

Велика Україна пережила розгром УНР, голод 1921-23 рр. на початку московсько-большевицької окупації, погром українського села під час примусової колективізації і обертання церков у зсипні «зернопункти», неймовірний штучний голод 1932-33 років, врешті у 1936-37 роках — сталінський терор за «єжовщини», сильний курс на русифікацію...

Та не на той камінь натрапила московська коса!

У майже стотисячному місті на Полтавщині вже у 1935 р., себто скоро по голоді, у надвечір'я Різдва Христового (6-го січня за новим стилем), без помилки можна сказати, що половина населення була приготована до Свята. У родинках наших знайомих лікарів, аптекарів, деяких учителів, залізничників у спальнях на ліжках, щоб не кидалось у вічі, лежали смачні святкові пиріжки, попід ліжками стояли у горщиках кутя з медом, узвар та інші страви, а в заможніших родинках то й риба. Для дітей були заготовані різні солодощі: цукерки, горішки, мандаринки. Коли темніло, зачиняли «ставні» — віконниці або заслонювали вікна чим могли. У багатьох домах ще були на покутті ікони, навіть лямпадки. Того вечора запалювали лямпадки, родини сідали за святковий

стіл і, звичайно, найстарший чи найстарша проказували молитву. Коли в родині хтось помер чи був на заслання, ставили одну миску з ложкою на столі, і крісло, — і так ця миска стояла до другого дня.

Ми із сестрою, молодшою на два роки, виростили у відносних достатках, як діти вчительки середньої школи і лікаря-хірурга. З обережності нас не вчили молитов. Але в кімнаті нашої бабусі, дуже старенької, яка пам'ятала ще останні роки кріпаччини в Україні, були в кутку ікони, лямпадка, молитовники.

На Різдво маму-вчительку, як і інших вчителів, влада змушувала іти до клубу чи виступати в якійсь іншій залі з «доповідями» на тему, що «релігія це опіум для народу» тощо. Заки мати йшла відбувати ту повинність, вона з бабусею вже мала все приготоване для Свят-Вечора. Залишалося тільки мені виконати «чоловічий обов'язок» — терти мак. 14-річний підліток, я дуже любив цю повинність, бо при тім міг показувати маком і медом, частуючи толасх спідтишка і сестричку, щоб бабуса не бачила. Крім звичайної куті бабуса робила ще й «козацькі шулики»: мед із маком розчиняла на рідко, і тим розчином поливала невеличкі печені «коржики» з білої муки. Та страва з козацьких часів

дуже смачна. Вона викликала у старенької різні спогади, і тоді вона розповідала про козаків, які «колись були на Україні, а тепер перевелися. Може оце хіба з тебе ще козак виросте», — казала старенька, і я не знав, чи жартувала, чи зобов'язувала мене вирости козаком.

Коли батько повертався з лікарських роз'їздів, а мати із вимушеної «доповіді», то вже добре темніло і вікна були затемнені віконницями. Але в кожній віконниці був витятий малий трикутник, через який виднілось небо. Бабуся кликала нас, дітей, показувала на той трикутник неба і казала:

— Тепер діти придивляйтесь. Як побачите першу зірку, так і починаєм святе Різдво святкувати, бо то буде знак, що Христос Народився.

Ми пильно дивилися крізь віконниці і, помітивши першу-ліпшу зірку на морозному небі, бігли до бабусі чи мами з новиною. Нас кілька разів попереджали, що не можна кричати. Потім усі йшли до кімнатки бабусі, ставали родиною перед іконою, а бабуся проказувала кілька молитов. На наше найвне запитання, що бабуся каже, нам відповідала пошепки мати, що бабуся тепер вітає Того, хто у цей вечір Народився. Батьки боялися, щоб діти десь не проговорились, але ми вже й так знали, що ідеться про Народження Ісуса Христа. Знали тому, що бабуся, коли ми були тільки у трьох, про все розповідала. На жаль, вона додавала стільки слів і виразів із церковнослов'янської мови, що ми мало що могли зрозуміти, а старенька знала молитви лише старослов'янською. Розмовна ж українська мова її була надзвичайно багата, переплітана приказками, жартами тощо.

За нашим Різдвяним столом завжди стояла порожня миска — для дідуся, який загинув, закатований в НКВД (його посадили зимою в камеру, що не мала даху, а тільки грати в горі — і так він замерз, засипаний снігом).

Чи те Різдвяне Свято було радісним, щасливим? Ні. Нас, дітей, лякала порожня миска, і ми сумували за ді-

дусем, якого ще добре пам'ятали. Нас тривожила заборона розповідати іншим дітям про свято. Єдине ми мали право, це похастувати другого дня цукерками інших дітей, які й того не мали.

Інакше святкували Різдво у великому селі за 12 клм., від міста, де я був із батьком двічі. Там у селянина-колгоспника було 12 страв на столі, засвічена лямпадка всю ніч, кутю не лише їли, а й кидали в гору ложкою до стелі чи поза себе, «щоб лихо оминало». Досить пізно за вікнами рипів сніг — ходили колядники, переважно діти. Їх із десяток зайшло в хату і бажали-співати господарям. Був міхонша, був хлопець із «зорею», була «коза». Старший питав, чи можна заколядувати. Добре тямлю, що хлопці співали «Бог Предвічний народився» А менші хлопчачи мали інші, колядкового типу, пісні. Пригадую початок однієї:

*"Коляд-Коляд-Колядниця,
Добра з маком пальниця,
А суха не така,
Дайте, дядьку, п'ятака"...*

Різдвяні ночі на Україні — це ночі Божественної краси.

Я ходив із десятилітнім сином того колгоспника увечорі, по морозному снігу, майже через усе село — носили кутю та інші страви до їхньої родини. Нас дуже гарно прийняли, роздягли, похастували, взяли кутю й пересипали в інший горщик, а в наш наклали своєї. Так же обмінялись пиріжками тощо. Той хлопчик мав завчене вітання, він розпочинав словами (на жаль, далі я забув):

— Прислали батько й мати Святу вечерю, а я приніс...

Коли ми виходили з хати, нас перехрестив господар і сказав щось на зразок: «І на другий рік хлопці, про нас не забувайте».

Віра і традиція мали тривати.

Тривають і нині, про що свідчать нові емігранти з України.

В останніх роках перед Другою світовою війною на нашому Різдвяному

столі вже стояли дві порожні миски: батька заарештувало НКВД в 1937 р. ще жила бабуся. Я був студентом, жив у Ніжені. Все змінилося: мати, бабуся і сестра тулились у двох кімнатах. Вже не було ікони і лямпадки. Але були й далі, хоч і які сумні, Різдвяні Свята.

А взимку 1941 року — на Різдво вся Україна загриміла колядками на прославу Новонародженого! Аж не вірилось: як могли люди впродовж 20 років «комунізму» не забути безлічі колядок, зберегти чудові звичаї!

І в цьому — сила України. Бо за колгоспівською «ватянкою» — живе жива душа народу. Це могутня ріка під московською штучною кригою.

60 років тому зникла з мапи світу Австро-Угорська «вічна» імперія. Нещодавно Нескорений Валентин Мороз сказав, що через 50 років про СРСР буде тільки в енциклопедіях.

Дай, Боже! Вірмо і працюймо для цього!

(« А м е р и к а »)

× × ×

ГОДИТЬСЯ ЗНАТИ

Богдан Коваль

ВИБОРНЕ І ДІДИЧНЕ ГЕТЬМАНСТВО

Бойовий гомін лунав над українськими землями в 16-му й на початку 17-го століття з побоєвищ, де населення завзято боронилось перед зухвалою шляхтою й татарським нападами. Поволі, поволі витворювались серед народу військові навики. Віра в шаблю важила більше ніж мирне життя і покірність перед свавіллям влади імущих. Населення України гартувалося у боях. Для нього були дорогими рідні незаймані степові простори з їх небезпечним, але вільним життям. Та найдорожчим для козацької старшини і всього козацтва завжди був дух волі. Вільні люди закладали Січ Запорізьку і творили полки козацькі, щоб закріпити на Україні статус вільної Волі. На протязі століть кілька поколінь населення України створило козацьку націю, яка залізом і вогнем вперто боронила своїх прав. На козацьку Україну звертались очі цілої Європи, а Запоріжжя було немов острів мілітарного вишколу хороброго лицарства вільної України. Туди втікали люди, для яких понад усе була воля, люди, які не витримували шляхетської сваволі й «боярського служительства». І запорізька братія приймала кожного, кого манила

військова свобода, широка, буйна, нехай він був і не українського етнічного походження. Це був переходовий, сміливий процес творення нового ладу, який поставав у боях і творив нову політичну істину — Гетьманську державу України. Очолювали той новий політичний твір Гетьмани. Влада їх була необмежена не тільки в часі воєн, але і в часах між війнами. Не легко приходилось вкладати в тверді рами послушності та мілітарних законів вільне козацтво. Жорстока боротьба за життя заставляла такий порядок цінити й зберігати. То було потрібне для добра населення і для слави козацької. Протягом усього часу тривання Гетьманщини, той дивний, самотужки створений військовий режим, з більшим або меншим успіхом, служив потребам населення України. В мирному часі (хоч то рідко траплялося), Генеральна Рада вибирала Гетьмана. Сам процес вибору був вільний. Не було, здається, твердих принципів елекції. Були традиції вільного, відкритого вибору. Військові обставини оформлювали мілітарну організацію населення, що безупинно змагалася за звільнення від тиску чужих, панівних кругів. Спочатку було неписаним

законом, що гетьмана вибиралось на час воєнної пори. Відтак гетьмана вибиралось «доживотно».

Такими доживотно вибраними гетьманами були: Богдан Хмельницький і гетьмани 18-го століття — Іван Скоропадський і Данило Апостол.

Відтак у «гетьманських статтях» з 1669 і 1672 років передбачено право Генеральної Ради — позбавляти гетьманської влади тих, що зраджували інтереси козацької нації. (Н. Полонська-Василенко: Історія України, том II, сторінка 155).

В окресленні «зради» містилось переконання, що гетьман не може відхилитись від генеральних бажань козацького товариства. Були випадки, що гетьмани не поступали згідно генеральних ліній Генеральної Ради, чи загальної opinii запорозького товариства, тоді гетьмани позбавлялись влади, а навіть були суджені і карані.

Не зберігаючи тенденції політики запоріжського загалу гетьмани попадали в конфлікт із виразниками «загалу».

Такий «загал» чи opinia загалу виявлялись актами виступу «черні».

В історії Гетьманської України є відомі такі конфлікти. Це був змаг волі гетьмана з волею «загалу». Візія гетьмана протиставилась бажанням черні. Міцна рука Гетьмана Богдана Хмельницького зустрічала спротив і черні і полковників, представників Генеральної Ради який, однак, великий Гетьман вмів мирно або силою розв'язувати.

Організаційний розвиток Гетьманщини видвигав потребу розв'язки юридичного розподілу влади між Гетьманом і Генеральною Радою.

В історії Гетьманщини занотовані випадки, коли гетьмани повертали булаву Генеральній Раді і зрікалися гетьманської влади. В тих випадках вони ставили владу Генеральної Ради вище від влади гетьмана. Такі випадки були з Юрієм Хмельницьким, з Іваном Виговським, з Павлом Тетерею й Петром Дорошенком. В таких випадках Генеральна Рада — або приймала акт

резигнації, або просила гетьмана знову взяти булаву.

В тому суперничанні легко добачувати стремління Гетьманщини йти до двох типів державного устрою — республіканського й монархічного.

Гетьмани, що складали булаву перед Генеральною Радою, визнавали її зверхність і волю вищої від Гетьмана зверхньої асемблеї. Їх можна рахувати прихильниками республіканської форми правління. Це була форма військової республіки.

В противагу їм були й виразники монархічної форми правління. Такими треба уважати Богдана Хмельницького, Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, Івана Мазепу та в новіших часах Павла Скоропадського.

Монархізм тих гетьманів виявлявся прагненням правити без зверхньої влади Генеральної Ради і наміром встановлення спадкової гетьманської влади.

Першим, що підняв потребу спадкової влади у своєму роді, був Богдан Хмельницький. Його наступником мав бути Тиміш, старший син. Він відзначався прикметами, які кваліфікували його на розумного та відповідального переємника гетьманської булави.

Передчасна смерть Тимоша, що був одружений з Роксандою, дочкою молдавського господаря (правителя) Василя Лупула під час облоги Сучави 1653 року, перекреслила далекосяжні балканські плани Богдана Хмельницького.

Вячеслав Липинський уважав, що за гетьманування Богдана Хмельницького наступив удар республіканських та монархічних прихильників в Україні. Міркування на цю тему з'ясовані В. Липинським в творі «Україна на переломі». Гетьман Богдан Хмельницький був переконаний, що «без витворення такої ж абсолютистичної монархічної і дідичної влади Гетьманської, Українська Держава супроти сусідньої Московщини не удержиться». (стр. 248) В. Липинський пише: «як глибоко народніми, з психологією

народніх українських мас згідними, були наміри гетьманські сотворити понадклясову українську дідичну владу, булаву по наслідству синові-наслідникові передавши, найкращим доказом служити-як популярність цих намірів власне, серед «черні» козацької й зненависть з якою ця «чернь» елекційні, республіканські пляни старшинські зустрічала — так і те, що спомин про ці наміри гетьманські тільки неграмотні маси народні в своїй пам'яті досі заховали, тоді, коли всі книжки і вчені землі нашої і вся наша «свободолюбива» старшина, згодом в рабстві у чужинців опинившись, давним давно про них забули» (ст. 249).

Гетьман Богдан Хмельницький намагався прихилити до своїх плянів всю старшину і «спочатку він благав видатніших представників старшинської опозиційної партії - генерального осаула Ковалевського та полковника Лесницького призначив опікунами Юрія а самого Виговського просив бути наставником його. Але ніщо не допомагало; тоді гетьман перейшов до терору; наказав стратити Лесницького і ще чотирох полковників, а Виговського — ланцюгами до землі прикувати і так біля ніг своїх тримав «мало не цілий день —» (ст. 297).

Опозиція старшин допровадила до опозиції в війську.

«Наслідком хвилювання гетьмана був у нього серцевий удар, від якого він і помер». — каже В. Липинський. Не стало Гетьмана Богдана — не знайшлась міцна рука, щоби допровадити будову держави на тривких основах.

Дальші спроби впровадити принцип спадкової монархічної влади наступили в 1671 р., коли Дем'ян Многогрішний назвав своїм наступником Назанного Гетьмана, свого брата Василя. Це теж прискорило загибель Многогрішного.

Третю спробу зробив Гетьман Іван Самойлович. Він хотів передати гетьманську булаву своєму старшому синові Семенові. Семен помер у молодих роках. Другий син Григор жив з ба-

тьком у неприязних відносинах. Останнім кандидатом на гетьмана був молодший син Яків. Ця перспектива настрашила козацьку старшину й за допомогою злоби вищої старшини в 1787 р. усунено Самойловича.

Четверта спроба спроба впровадження спадкового гетьманства виявилась за гетьманування Івана Мазепи. І ця спроба була неуспішна.

Гетьман І. Мазепа не мав прямих нащадків. Полковник І. Обидовський, якого він передбачав на свого наслідника, згинув у шведській війні 1702 року. Молодший сестрінок І. Мазепи А. Войнаровський був схоплений царськими агентами і засланий на Сибір. Його українські історики характеризують негативно. (В 1962 році вийшла книга Л. Винара про А. Войнаровського, в якій автор дав А. Войнаровському прихильну оцінку.)

Була зроблена спроба Гетьманом Кирилом Розумовським для впровадження спадкового гетьманства. Гетьманське старшинство внесло 1763 р. петицію до царського уряду, в якій добивалось спадкового гетьманства за родом Розумовських. Старшина уважала, що таким актом «гарантувалося збереження державної природи України — Гетьманства на далекі часи». Цьому спротивилась Катерина II і хотіла, щоб «саме ім'я гетьманів було забуто». (Л. Окіншевич — Лекції ... сторінка 130).

Було скасовано гетьманат взагалі. Проводячи політику придушення незалежності України Катерина II злікувала Запорозьку Січ 1775 року радіючи, що «Сеч Запорожская вонец уже разрушена, со истреблением на будущее время и самого названия запорожских казаков». (Гайдамацький рух в Україні в XVIII столітті, сторінка 560).

В новіших часах Гетьман Павло Скоропадський підготовляв сина Данила на переємника гетьманської булави. Несподівана смерть забрала Гетьманича.

Досвідчення політичного розвитку Гетьманщини вказують на те, що пи-

тання виборного і діничного гетьманства займали увагу українського суспільства. Засаду спадковості гетьманства відкидала гетьманська старшина побоюючись втратити своє упривілейоване становище. Не без значення був вплив суспільно-політичних відносин Польщі й Москви, які козацька верхівка хотіла наслідувати.

Спадковість гетьманства знаходило більше схвалення і зрозуміння серед

широких кругів населення, як серед старшини.

Виборчість гетьманського уряду стала притокою для політичних традицій українського самостійництва, як засади українського республіканства.

Досвідчення минулих історичних процесів вказують на випадковість та слабкі основи виборного гетьманства.

КАВКАЗ У ВІЙНІ ЗА СВОБОДУ

Від хвилі упадку Візантії Кавказ став ціллю фанатичної агресії Туреччини та Персії й ареною їх суперництва.

В тому часі повстала на півночі нова державна потуга та ще в додатку й християнська й так само православна як Грузія. Силою факту звертались очі та симпатії в її сторону. Була то Росія, яка росла наглим та дуже скорим темпом та зближалася до Кавказу.

Перше нав'язання дипломатичних відносин між Грузією та Росією припало на час панування Івана Грізного. Були це початки кристалізації державного правопорядку того народу та стремління його зовнішньої політики.

Тогочасна Росія вважала себе за спадкоємця Візантії та як єдиний вільний народ православного віроісповідання, голосила обов'язок війни та покорення католицького та магометанського світу. Синтеза такої політики була заключена в простій, але дуже хитрій формулі: «Два Рими впали, (Рим з огляду на поширення католицизму, а Константинопіль з огляду на опанування його турками), третій Рим стоїть, (то значить Москва), а четвертому не бути». За панування Петра Великого російсько-грузинські відносини набули конкретної форми — так Петро, підготовляючи війну з Персією, заключив перемир'я з королем грузинським Вахтангієм VI, на підставі якого, зобов'язався вести війну в спілці з Грузією.

Армія російська розпочала війну дії вздовж західного берега Каспійського моря та посунулась досить далеко на полудне. В певний моменті Петро I перериває війну, підписує сепаратний мир з Персією та не вагаючись, видає свого союзника Персії на поталу. Ціла перська армія звертається проти Грузії й нищить країну. Грузинські політики, помимо болючого досвіду, все ж таки мусіли шукати допомоги в Московії супроти своїх загарбницьких сусідів. В часі другої Кримської війни, за Катерини, ідеологія чергової експансії мала назву «східнього акорду», який мав, ніби то служити виключно ідеї звільнення християнських народів з під турецького ярма.

Починаючи кримську війну, звернувшись Катерина до Грузії та балканських народів з пропозицією спільної війни з Туреччиною. На заклик відізнавалась Греція, а грузинський король Іраклій II, виповів війну Туреччині, спільно з Росією. До Грузії прибула мала російська армія під проводом генерала Тодтлебена. З'єднана грузинсько-російська армія рушила до турецької границі. Але в навечер'я битви російська армія залишила грузинський табір та подалась на північ. Король просив російського начальника армії, щоб той бодай, залишив російські частини в районі битви, без участі їх в бою. Нічого не допомогло. Ген. Тодтлебен казав, що одержав та-

ємні розпорядження для такої акції.

Хитра Росія

Король Іраклій, тодішня мілітарна слава цілого Сходу, не відступив перед битвою. Осамітнена грузинська армія кинулася в бій з турками, який закінчився цілковитим розгромленням турецької армії.

Тим часом, російська армія відступаючи ширила переполох в цілій Грузії і лише з трудом вдалось змусити її залишити границі грузинської держави. В короткому часі став відомим і зміст таємного наказу, на який покликувався вождь російської армії, а саме — було наказано, щоб російські відділи ні в якому разі не допомагали грузинській армії, а по конечній катастрофі вивезли грузинського короля до Росії та опанували решту країни. Той замір, однак тим разом не вдавсь.

В мирному договорі підписаному по кримській війні, Росія ані словечком не згадала про своїх союзників, видаючи Грузію та Грецію на грабунки туркам. Але грузинський народ в той час стремив до консолідації за всяку ціну. Всі пануючі Грузії заключили договір, який з'єднував цілий край під проводом короля Кахетії Іраклія II-го, який почав висилати політичні місії до всіх дворів західньої Європи, щоб придбати союзників супроти агресивних сусідів з полудня. Тоді заметушилася московська дипломатія. Вона робила все можливе при кожнім європейським дворі, щоб ні в якому разі не допустити до політичного порозуміння між Грузією та західніми державами. Тому всі зусилля Грузії скінчилися невдачею й вона була примушена звернутись знову до Росії, а за ціну військової помочі від Росії, погодився король Іраклій II зректися вести самостійну закордонну політику. Це означало — російський протекторат. Тільки тоді зорентувались Туреччина та Персія й зрозуміли, чим їм загрожує нова політична констеляція на Кавказі. Вони обіцували Грузії тривалий мир та всяку можливу поміч,

за що хотіли зірвання відносин її з Росією. Остаточно Персія офіційно зажадала від Грузії зірвати відносини з Росією. Грузія, певна що дістане допомогу від Росії, категорично відмовилась. Почалась війна. Сильна перська армія вступила до Грузії, опанувала столицю Тифліс і знищила її до тла. А Росія, як то все було в її традиції, зовсім не прийшла з допомогою та нічим не перешкодила персам в нищенні Грузії.

Аж після відходу з Грузії перської армії, з'явилась російська армія, думаючи, що Грузія вже є досить знищена та надається до кінцевої ліквідації.

Загарбання Грузії.

По смерті останнього короля Грузії Георгія XII, в році 1801 почала несподівано діяти команда російських військ стаціонарованих в Грузії. Вона не дозволила вступити на трон наслідникові престолу, як також було проголошено царський маніфест про безпосереднє прилучення Грузії до Росії й перетворення її в звичайну російську провінцію.

Дуже цікавий є російський маніфест, виданий з нагоди прилучення Грузії. Це є зразок цинізму та перфідії, як також клясичний приклад жонглерства російської дипломатії високими ідеями: «Не для користи, не задля побільшення границь, лише слухаючи прохань змученого грузинського народу та роблячи добродійство для його майбутнього щастя, включаємо Грузію в границі нашої держави» — так звучав той історичний документ.

Грузія і цілий Кавказ стали до відвертої боротьби з Росією, побачивши в ній найбільшу для себе загрозу.

Росія приступила до систематичного підкорення Кавказу, загарбуючи одну провінцію за другою. По смерті останнього голови грузинської церкви, католикоса Грузії, російська влада не дозволила на вибір нового католикоса, Грузинських митрополитів, які спротивились російським зарядженням, було арештовано й засуджено на

смерть. Церква грузинська зістала одним рескриптом підпорядкована синодowi російської церкви. В той спосіб була зліквідована самостійність грузинської церкви, яка існувала від IV віку та яку вміли шанувати та не нарушувати за часів їхнього панування араби, монголи, перси і турки.

Почалось збройне підкорення Грузії, а потім цілого Кавказу. Ані одна грузинська провінція не піддалась без кількакратного збройного повстання. Остаточний фінал збройного опору Кавказу знайшов свій вираз в героїській війні кавказьких горців під проводом Шаміля. Ні одного порога не переступила російська нога без бою. Боротьбу за Кавказ Росія проголосила закінченою в 1857 році, (взявши Шаміля підступом).

Формально переможений Кавказ залишився духово нескореним і таким він буде завжди.

Програ яку потерпіла Росія в першій світовій війні, як також довготривала громадянська війна в 1918-1920 роках, дозволила кавказьким народам відзискати самостійність. Обидві воюючі сторони Росії, як добровольча армія Денікіна, так і червона большевицька армія, були однаково вороже наставлені супроти Кавказу і однаково намагалися його знову підкорити.

Друге підбиття Кавказу

Росія покликуються на мир підписаний між Німеччиною і Туреччиною в Берестю Литовським в 1917 р. та обіцяє, тоді ще мало знаному Кемалеві Паші (Ататюркові) повну підтримку та зворот відступлених в Берестю провінцій, які належали в той час до кавказьких республік Карсу, Батуму й Ардагану. В той спосіб здобула Росія цілковиту прихильність Туреччини в справі підбиття Кавказу.

Загравши в травні 1920 року в столиці Азербейджану — Баку комедію державного перевороту, російські відділи вїхали потягами до Баку та проголосили, що вони прийшли на вимогу азербейджанського народу. Це вже

було червоне загарбання. Граючи далі ту саму комедію, дійшли російські відділи аж до грузинської границі. Але тут, несподівано для себе ствердили, що Грузія ставить їм рішучий опір. Почалась війна Грузії з червоною Росією. Але за пару днів промовила, дуже твердо, азербейджанська маса сама за себе. Ще не роззброєна азербейджанська армія зачала збройне повстання, до якого приєдналась вся чоловіча частина населення. В той час Росія провадила тяжку війну з Польщею, тому не чулася в силі провадити відверту війну з цілим Кавказом. Отже Росія запропонувала Грузії мир, без ніякого спротиву прийняла вимоги Грузії, підкреслюючи при тому, що діє згідно зі шляхетною ідеологією червоної Росії. Грузинський уряд, створений з елементів революційної боротьби та задивлений в теоретичні ідеали XIX століття, хотів бачити в Росії нову державну форму, яка ніби дійсно починала нову еру в міжнародних відносинах. Хотів вірити в ті ідеали та й дався зловити на приманку старого російського дипломатичного трику.

В травні місяці був заключений мир з червоною Росією. А в листопаді того ж року червона армія, без проголошення війни перейшла границі Вірменської республіки й заняла її. За якийсь час — 11-го лютого 1921 року большевицькі регулярні війська перейшли грузинську границю від сторони Вірменії. Далі було відіграно характеристичну фарсу — на запит грузинського уряду — що то має означати, Москва відповіла, що нічого не знає, що то, правдоподібно, акція червоної вірменської республіки на власну руку, а Москва готова служити своїм безінтересовним посередництвом. Кілька днів пізніше регулярна большевицька армія переступила границі Грузії від сторони червоної Азербейджанської республіки, яка досі все незмінно запевняла про свою нейтральність та безінтересовність в конфлікті між Грузією та червоною Вірменією. Регулярні відділи червоної армії

підійшли аж до самого Тифлісу — столиці Грузії. Вони розпочали акцію від півночі, вздовж східного побережжя Чорного моря та на всіх грузинських просмиках. До одної з обсаджених провінцій привезли вони уряд, нібито грузинський створений з комуністів, хоч походження грузинського, але таких, що вже від самого початку працювали на російській владі. Грузія була змушена виповісти війну Росії. Самий перебіг війни тепер вже не цікавий. Але цікавий натовість є кінцевий епізод тієї акції. Коли вже побита грузинська армія відійшла за ріку Ріоні, маючи за собою останній грузинський порт Батум, Батум вже заняла турецька армія. Турки, з одного боку запевняли Грузію про свою нейтральність, а з другого, в порозумінні з Росією, користаючи зі скупчення грузинської армії на російських границях, займали залишені грузинськими відділами провінції Грузії, признані їм Росією договором в Бересті. На тій підставі зайняли також і Батум.

До грузинського проводу з'явилась російська делегація зі слідуючою

пропозицією: «Ви знаєте, що війна для вас є вже програна і закінчена. В Батумі сидять турки. Ми не можемо починати проти них ворожої акції з причини договорів, які нас зобов'язують. Для вас є ріжниця — чи Грузія буде поділена, чи Батум буде з материком. Виженіть турків. Ми вам не будемо перешкоджати.» Пропозиція була річева й була прийнята. Почалась війна з Туреччиною. Останніми грузинськими відділами турецькі дивізії були викинені з Батуму. Але Батум є до нинішнього дня в руках Москви. . .

(*"Dziennik zwiazkowy": "Kaukaz w walce o wolnosc". Скорочений переклад з польської мови. Євген Курилюк*)

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Московські методи не міняються, московська імперіялістична політика була все перфідною та злодійсько - загарбницькою, все вживала грубого насилля, де лише відчувала, що їй те пройде безкарно. Це було завжди не лише у відношенні до українців але також до всіх сусідів, а тепер і до інших народів котрих вдалося Москві в той, чи інший спосіб «освободити».

Повища стаття є історичним прикладом і доказом нашого висновку.

× × ×

«Поки Рось зоветься Россю,
Дніпро в море летється,
Доти серце українське
З московським не зживеться!»

Микола Вороний

× × ×

НА 63-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ У.В.К.

ОТЕЦЬ ПРОТОПРЕСВІТЕР ТЕОДОР Е. ФОРОСТІЙ ГЕНЕРАЛЬНИЙ КАПЕЛЯН У. В. К.

Після смерті ген. капеляна о. Протопресвітера Миколи Литваківського, о. Теодор Форостій був іменований наказом Кошового Отамана ч. 6, дня 14 жовтня м. р. генеральним капеляном для членів У.В.К. православного віровизнання. Перед цим призначенням о. Форостій був капеляном куреня УВК ч. 15 ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного в Кліфтоні, Н. Дж.

о. Теодор Форостій присвятив ціле своє життя справам церкви та активній допомозі ріжним українським організаціям. За пильну працю для церкви, як душпастир, був піднесений до сану протоєрея, а пізніше — протопресвітера, як також був нагороджений такими відзначеннями як набадерник, хрест з оздобами та митра. На соборі поєднання в Нью Йорку в 1950 році, о. Форостій був вибраний до Ради Митрополії УПЦеркви в ЗСА, якої є членом і тепер. На протязі семи ро-

ків був заступником голови Консисторії. Також виконував обов'язки голови контрольної комісії церкви, а останнім часом працює як секретар Консисторії.

Отець Теодор відзначається гарним голосом та красномовністю. Часто виступав на всяких патріотичних імпрезах та маніфестаціях. В 1967 році виголосив у Вашингтоні в Конгресі ЗСА знамениту молитву з нагоди святкування свята української державности 22-го січня.

Народився о. Теодор 13-го березня 1913-го року в містечку Грималові, в Західній Україні. До гімназії ходив в Тернополі та у Львові, де склав іспит зрілості. Богословіє студював у Празі, в юрисдикції преосвященного Владики Архiepіскопа Саватія, який був екзархом царгородського патріярха.

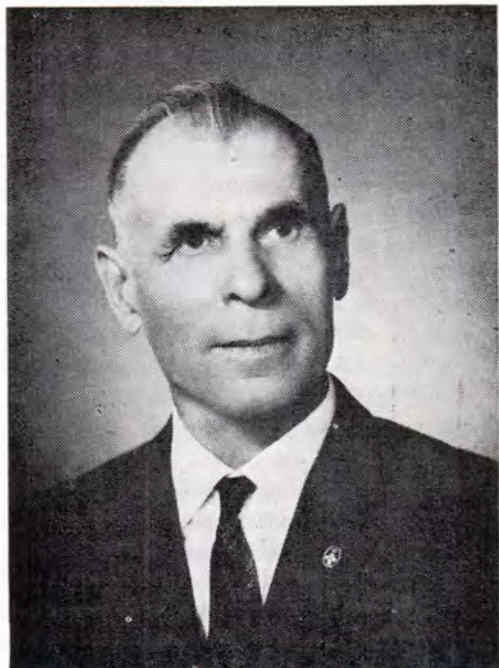
В 1936 році о. Форостій одружився і в тому ж році був висвячений на дякона. Студії теології закінчив в 1937 році й того ж року, на Великдень, був рукоположений у священники й призначений, як місіонер, до парафії св. Юрія в Сідні (Нова Шкотія, Канада). Останніх 19 років працює в Пассейк-Клифтон, Н. Й. Подружжя о. Теодора поблагословив Господь трьома дітьми, які є виховані в національному дусі та вже всі є на становищах.

Петро Смородський, ген. хорун. У.В.К.

**ЗВІТ КОШОВОГО ОТАМАНА
УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА ЗА РОКИ
1977 — 1979**

**Інж. Петро Коршун-Федоренко
Генеральний Значковий УВК
Кошовий Отаман в 1977-79 рр.**

Обов'язком Кошового Отамана, згідно Статуту, є визначати провідну лінію чинности УВК, яку в практиці повинна виконувати призначена ним Генеральна Булава на чолі з її Головою і чинности ці затверджує Кошовий Отаман, оскільки нема в них протиставленого елемента.

Обставини, на жаль, так зложилися, що місце осідку Кошового Отамана було віддалено від осідку Генеральної Булави на 2.500 миль і це унеможливило часто погляджування на час іноді дуже важливих справ, при тому слід додати ще й причину незадовільного функціонування пошти. Тому Курені отримували накази чи інші справи зі спізненням.

Коли я приступив до виконання обов'язків Кошового Отамана, то на терені Паланки УВК Канади-Схід від-

носини налаждалися, як з УВК виступив провідний член Паланки, з яким не було добрих відносин. Особливо добре налаждалась справа в курені ч. 11, коли Отаманом куреня став значковий Осип Івах-Байда, який не лише запровадив вірцевий порядок у своєму курені, а також відновив зовсім завмерлий курінь чис. 4, де після перевірки показалося, що нема ані одного члена. Тому прийшлося осідок куреня чис. 4 перенести з Ошави до Торонта і тут його наново зорганізувати. Крім того, треба було поусувати неактивних зовсім членів, котрі на заклик Отамана 11-го куреня, який рівночасно є заступником Отамана Паланки, зовсім не відгукнулися, не платять членських вкладок і передплат на журнал «Українське Козацтво».

Також на терені Паланки ЗСА-Схід не були відповідні обставини. Там, крім куреня чис. 35, якого Отаманом є генерал Петро Смородський, інші, як чис. 15 ледве животів, а чис. 14, не дивлячись на чисельний список членів, зовсім не проявляв активності. Тому я був змушений поїхати особисто на терен Паланки ЗСА-Схід і там дещо упорядкувати відносини.

Ще до своєї поїздки, призначив наказним Отаманом куреня чис. 14 полк. Більовщука і від того часу той курінь почав дещо активізуватися. Курінь чис. 15 при допомозі генерала П. Смородського переорганізовано і також відносини у ньому покращали. На місце помершого Отамана Паланки ЗСА-Схід бл. п. побратима Б. Дацьківського призначив осаула Петра Войновського, який переніс курінь чис. 15 на терен свого замешкання коло Нью Йорку. Таким чином згадана Паланка стала до певної міри упорядкована та почала свою розбудову, приймаючи в ряди УВК більше членів.

При цьому слід висловити особливу подяку та признання генералові УВК

П. Смородському за вірцеве полагоджування всіх своїх обов'язків, як Голови Нагородної Ради Хреста Українського Козацтва, так і Отамана куреня чис. 35, як також — і його співпрацівникам: полк. Ів. Винникові та та сот. М. Кливакові.

Також треба підкреслити великі заслуги в розбудові УВК Посестрі Ользі Смородській, яка за свою діяльність нагороджена підвищенням до козацького звання Сотника. Особливою її заслугою є опіка над хворими членами УВК, де вона, не дивлячись на обмеження свого часу, багато уділяла його побратимам, що перебували в шпиталю. Честь і слава їй за таку посьвату!

В часі своєї каденції я переконався, що Кошовий Отаман, а також і Голова Генеральної Булави повинні, в міру своїх можливостей, відвідувати осідки нашої організації, що дає поштовх до активності тих осідків. Це повинні пам'ятати ті, що переберуть провід УВК на майбутнє.

Коли я прийняв обов'язки Кошового Отамана, застав 35 куренів, а за час моєї каденції повстало чотири нових, а саме: Курін ч. 36 ім. генерала Павла Шандрука в Калгарах, ч. 37 ім. Гетьмана Петра Дорошенка при Пансіоні для старших в Торонті, ч. 38 ім. полк. Дмитра Вітовського у Вінніпезі і ч. 39 ім. генерала Олександра Загородського в Бразилії. Останні 3 курені постали завдяки старанням Голови Генеральної Булави генерала Михайла Ковальського.

Тепер маємо в реєстрах всіх куренів 655 членів УВК. 533 побратимів і 122 посестри.

Дня 18-го січня 1979 року довершив посвячення прапора Коша Українського Вільного Козацтва при участі священників обох віровизнань: о. Протоєрея Федора Легенюка та о. Митрата Петра Хомина в каплиці Пансіону для старших ім. Івана Франка в Торонто при здвизі 150 осіб, що на присутніх зробило колосальне вражіння та викликало різного роду вияви симпатії та признання величі Козацької

Ідеї.

За час своєї каденції з моєї канцелярії вийшло понад 1.000 листів та видано 28 наказів. Незалежно від того в часі відвідин наших організаційних осередків, давав усні вказівки а іноді й накази.

На закінчення хочу підкреслити заслуги моїх співробітників, особливо Голови Генеральної Булави, генерала Михайла Ковальського, який помимо свого слабого здоров'я та інвалідства, знаменито вив'язувався зі своїх обов'язків, як рівно ж Начальника Канцелярії Генеральної Булави Пполк. Інж. Володимира Папірчука. Щира їм обом від мене подяка й признання за їхні труди.

Також слід згадати і зложити подяку Отаманові Паланки УВК на Австралію полк. Якові Різникові за його вклад при розбудові УВК в Австралії. Полк. Я. Різник вміло підбирає підлеглих собі співпрацівників — Отаманів куренів з молодих членів УВК, що є рівночасно вояками Австралійської армії і тому саме курені поповнюються свіжими молодими силами, що є запевненням тягlosti нашої козацької організації УВК.

А найбільшу подяку складаю головному редакторові й адміністраторові нашого журналу «Українське Козацтво», генеральному значковому Антонові Кущинському за його жертвенну працю, в результаті якої маємо дуже цінний квартальник, який своїм змістом та гарним оформленням здобув успіх серед ширшої читацької спільноти, а завдяки дбайливості адміністратора є фінансово забезпечений і самоокупаємий.

При цій нагоді щиро дякую також посестрі підхорунжій УВК Василині Кущинській за її постійну віддану поміч в адміністрації козацького журналу, а також щире спасибі побратимам співредакторам: генеральному значковому Павлові Бабякові, полк. Євгенові Курилюкові та адм. хорунжій Ніні Котис за їхню систематичну й продуктивну співпрацю.

.....

Прошу Вельмишановних побратимів Членів Великої Козацької Ради прийняти цей мій звіт та мою димісію, яку зголошую також в імені всіх Побратимів, які працювали на різних становищах в УВК, починаючи від моїх Заступників і Членів Генеральної Булави, Головного Редактора журналу «Українське Козацтво» і його співредакторів та помічників адміністрації журналу, Отаманів Паланок з їх членами Управ та Наказних Отаманів Куренів і інших функціонерів що я їх призначив.

Але всі вони мають тимчасово виконувати свої обов'язки до часу до-

тичного наказу організаційного, що його видасть новообраний Кошовий Отаман.

Роблю це згідно нашої традиції, щоби дати можливість новому Кошовому Отаманові вільно запроектувати персональний склад управління УВК на нову каденцію, як належне йому право по Статуту УВК.

З козацьким привітом:

«Воля Україні! Слава Козацтву!»

Торонто, 31-го грудня 1979 року.

Петро Федоренко

ПРО НАШУ ЧЕТВЕРТУ КАДЕНЦІЮ

(Звіт і подяка головного редактора й адміністратора квартальника «У.К.»)

З кінцем грудня 1979 року сповнилось 12 років редагування, адміністрування й видавання нашого козацького журналу. Так проминули чотири трьохрічні каденції нашого редакційного «урядування», яку то працю приходилось виконувати часто з одночасовою службою на інших відповідальних становищах в проводі Українського Вільного Козацтва.

За початкової каденції 1968-1970 рр, коли було заініційовано видавати наш журнал, не маючи на те абсолютно ні одного centa грошей, був я також Генеральним Писарем УВК і Начальником Канцелярії Генеральної Управи, а потім Наказним Отаманом УВК, заступаючи Військового Отамана Українського Вільного Козацтва.

За каденції 1971-1973 рр. був Військовим Отаманом УВК.

За каденції 1974-1976 рр. був Кошовим Отаманом УВК і виконуючим обов'язки Голови Генеральної Булави УВК.

Тільки за каденції 1977-1979 років інших обов'язків у проводі УВК, крім редагування, видавання й адміністрування «Українського Козацтва», вже не виконував. Ця чинність так розширилась, що забирала весь час та фі-

зичні й духові можливості. Канцелярія редакції й адміністрації «У.К.» своєю постійною виконністю нагадувала хіба якусь полкову канцелярію. Звідси розділялась співпраця з трьома співредакторами та двома помічниками в адміністративній роботі.

За цю четверту каденцію (по прикладу попередніх) вважаю за свою повинність подати звіт для загального відома ВШановних членів УВК та Дорогих читачів «У.К.» Бо ж пройдені, повні праці, 12 років людини, що після вісімдесяти вже розмінює роки дев'ятого десятка свого життя, дали і дають про себе знати. Вже не те здоров'я, що все більше «шкандибає» в наслідок участі в минулих воєнних подіях, підупала продуктивність роботи та зменшилось темпо її виконання. А це характеристика не лише моя, але, на жаль, і моїх, теж «молодечих» співробітників. А до того всього ще й зір для читання й писання зробився у нас не такий, як треба... Отож треба шукати нам зміни на цій варті «Українського Козацтва». Тій зміні ми передамо не лише вже вироблену добру славу і успіхи нашого журналу, але й зібраний за нашої безінтересовної праці видавничий

фонд готівкою.

Той фонд забезпечить даліше безперервне видавання журналу по мимо того, що ще ж будуть і вже пнступають передплати та дари на пресовий фонд і на поточний 1980-тий рік. Але повертаюсь до свого редакційного звіту.

* * *

За три роки 1977-1979 було видано 12 квартальних зошитів, або 20 нумерованих чисел журналу, серед яких було 8 подвійного формату. Обсяг цього трьохрічного видання дав разом точно 800 сторінок друку. Коли їх дати оправити, то вийде добра книжка різномородного матеріалу на козацьку та споріднену тематику та ще й з 154-ма ілюстраціями.

В написанні того матеріалу взяли участь 147 авторів, з чого виходить, що журнал прикликав до себе увагу гоїного числа дописувачів.

Редактор не «писав сам всі статті», як то неправдиво аж до смішного характеризував і написав про наш журнал один з ненависників організації Українського Вільного Козацтва.

У виборі статей для журналу редакція дотримувалась провідних приписів статуту УВК про ідеологічно-ідейні завдання нашої організації толерантно ставитись до всіх українських самостійницьких світоглядів і громадсько-політичних угруповань та не предрішати про майбутній державний устрій України. Тому ми давали місце авторам різних напрямів, оскільки в їхніх статтях не було разючих тенденційних висловів на адресу інакомислячих чи інакопереконаних та не було образливих чи насмішливих висловів про колишніх чи сучасних громадсько-політичних діячів.

Загал наших читачів, а зокрема організовані члени УВК, належно оцінили згадану характеристику змісту «У.К.» і редакція діставала багато висловів признання та прихильної опінії, і деякі з дотичних уривків з тих листів ми подавали на сторінках «УК» і повторювати їх не будемо. Але най-

більшою для нас сатисфакцією була обширна рецензія на наш журнал в почитному українському щоденнику «Свобода»¹, в якій названо наш журнал «журналом року» з нагородною премією та підкреслено його дійсно державницьке спрямування, а при тому і його гарний друк та загальне оформлення. Про це ми також свого часу подавали на сторінках «У.К.»

Ніхто на світі ще не вродився такий, щоб усім і у всьому догодив. Так було і з нашим журналом. «Українське Козацтво» особливо не подобалось тим тимчасовим передплатникам чи читачам, що їм «випадково попав у руки» наш журнал і які «думали», що «У.К.» могло б бути їхнім органом, «коли б не...» а далі слідували обвинувачення. Для розваги читачів цього звіту наведемо тут скорочено ті обвинувачення...

«Ваш журнал не має провідної лінії, програмового хребта». «Журнал є тільки гетьманський». «Журнал уенерівський, а редактор — зрадник». «Журнал націоналістичний». «Журнал занадто уердепівський!». «Тому, що в журналі поміщено оту статтю, перестаємо бути передплатниками» (Таких було три випадки але за ту статтю ми дістали більше нових передплатників)... «Як не помістите мого вірша, то перестану передплачувати». «Як не помістите статті яку я рекомендую, то виступлю з УВК».

Отже, горе-авторів цих по змислу, закидів не інтересує в першу чергу національно - державницька проблема та ідея українського козацького руху. Ні їх вабить найголовніше те — чим вони живуть в своєму груповому розбраті і ознаки тієї нетерпимости хотіли б бачити в нашому журналі, що не надається для їхніх послуг. Для них зміст слова «українець» чи «український» не є першими, найважливішими та суттєвими ознаками при відносинах між українцями у спільній боротьбі за єдину самостійну, соборну і вільну державу українського народу.

Нарешті, на протязі трьох років ре-

дактор і один із співредакторів дістали 14 анонімів з погрозами «поговорити не так і не словами» в справі, яка до редакції не відносилась, але хтось, видно, нарадив безіменному авторові, щоб нас турбував.

Оті всі закиди й обвинувачення (крім анонімів) давали нашій редакції додаткову роботу. З обов'язку ввічливості годилось їм відповідати, висвітлювати. Іноді розвивалась дискусія, що забирала зовсім непотрібно час і коштувала нервів. Але рідко бувало, що деякі «Савли» робилися «Павлами», якщо їхня персональна амбіція не перевищувала інших їхніх нормальних здібностей.

Загалом, для вигоди наших клієнтів та часто з ввічливості ми мали широке й жваве листування, уважно ставлячись до кожного дописувача. За три роки минулої каденції від нашої редакції було вислано біля 3,500 листів. При тому, за браком часу, у нас часто збиралось досить справ, листів до нас, що чекали бодай спізненого полагодження, а це викликало невдоволення.

Адміністрація журналу мала також свої «приємності», хоч і в меншій кількості і в простішій формі. На упіснення про задовжену передплату

бували всякі відповіді. Дехто дякував за пригадку і крім оплати довгу прислав ще й дари, і то значні, на пресовий фонд. Але бували й прикрі відповіді за мовляв «недовір'я», за «образу чести» і такі оборонці своєї «чести» не лише переставали бути передплатниками, але не сплачували «чесно» свого довгу за одержані числа журналу, а то і за цілий рік нашого до них довіря.

Мали ми також і зрозумілі чи, сказати б — оправдані, нарікання з різних місць за велике спізнення у видаванні чергових чисел журналу. Ставалось це і стається до останніх днів тому, що, хоч маємо дуже прихильну до нас друкарню, але вона обідніла на число робітників, частина яких або померла або перейшла на інші заробітки. В результаті працює в ній стало тільки один робітник, який тому не є спроможний виконувати своєчасно наші замовлення, хоч ми їх даємо дуже заздалегідь. Це явище принесло нам шкоду, бо кольпортери скаржились на трудність продажу «старих» чисел і нам пвийшло зменшити наклад видання «УК» на кілька сот примірників. Інших же відповідних друкарень в нашому місті осідку нема. Було дві інші, але зліквідувались.

Друкар побратим Іван Петручок, хоч і втратив ногу у війні за Україну, та редактор Антін Кушинський, хоч і осліп на одне око при своїй праці, але таки ловили друкарських чортків у нашому журналі, «Українське Козацтво».

Коли ж нам прийдеться розпрощатись з дотеперішньою «нашою» українською друкарнею в Чикаго, то будемо з глибокою вдячністю згадувати добру з нею співпрацю на протязі 12 минулих років. Особливо гаряча подяка від нас належить її самотньому тепер постійному робітникові, інвалідові, колишньому воякові **Іванові Петручкові** за його щирі прихильності до «У.К.» дружні старання, велику увагу, терпеливість та побратимську поміч фаховими порадами при оформленні чергових чисел журналу і то завжди — при доброму гуморі...

• * *

Вода як довго капає на камінь, то і його може продірявити. Так всякого роду труднощі та моральні перешкоди доповнили нормальний і невідкличний вплив 12 років життя й безперестанної праці людини «на дев'ятому десятку» і тому лише приходиться самому дивуватися, як то все витрималось у відносному порядку і журналі, і без належної реклами й пропаганди, робив своє діло: був зв'язковим для членів УВК та ширив Козацьку державницьку ідею серед ширшого кола читачів та ще й був завжди фінансово самовистарчалним.

Але збирати, виготовляти матеріали, їх оцінювати, робити корекції мовні й друкарські, співпрацювати в друкарні при її складанні і «ломці» в сторінки а потім експедіювати і провадити рахунки по картотеках передплатників і т. д. і т. п., плюс жваве й широке листування з дописувачами й передплатниками, кольпортерами, кур'єрами УВК й сторонніми особами, які часом своїми персональними примхами та амбіціями «муштрували» редакцію — все це не було під силу провадити одній людині. В цьому помагали співредактори та помічники в адміністрації. Їм належить найглибше признання за їхню віддану працю та гаряча подяка за їхню конкретну поміч, яку тут і хочу описати на добру про них пам'ятку та для признання їх заслуг серед щирих прихильників і

моральних та фінансових наших друзів.

Побратим **Петро Коршун-Федоренко**, як Кошовий Отаман, що згідно з приписами Статуту, має визначати генеральну лінію чинності нашої організації УВК, був необхідним співредактором в тих моментах, коли ми мали цікаві й цінні матеріали для журналу, але які могли бути контроверсійними або такими могли стати в інтерпретації читачів. Тоді він своїм авторитетом, і то завжди простолінійно і ясно, давав нам відповіді і вказівки як накази до виконання. Часом служив також цінними статтями.

Щира йому подяка!

Побратим **Павло Бабяк**, член НТШ, був співредактором безперервно від 1971 року. Давав опінії на матеріали, які йому доручались для ознайомлення, робив, де потрібно, відповідні поправки, а то й переписував рукописи на машинці, ще до недавня робив, доки міг, першу друкарську коректуру, приготував свої статті й дописи та виготовляв рецензії на праці, які йому було поручено, виконував систематично контролю моїх, як адміністратора, касових операцій, боровся й дискутував з принагідними противниками чи неприхильниками «УК» і УВК, обстоюючи добре ім'я й честь Козацького Руху і нашого журналу та їхнє ідейне й ідеологічне державницьке спрямування. Робив вищезгадане з необхідною витратою на те часу й своїх сил при стало підорваному стані здоров'я.

Щира йому подяка!

Побратим Дипл. інж. **Евген В. Курилюк** є співредактором від 1975 р. Давав опінії на матеріали, які йому доручались для ознайомлення, робив, де потрібно поправки в їх змісті, виготовляв переклади з чужомовних матеріалів, виготовляв свої статті й дописи, виготовляв рецензії приготував рисунки й портрети та мапи для розміщення в журналі, виконував секретарські обов'язки при полагод-

женні частини редакційної кореспонденції.

Щира йому подяка !

Посестра **Ніна Котис** стала співредакторкою від червня 1979 року. Давала опінії на доручені їй для ознайомлення статті, поправляла їх, де було потрібно, або їх переробляла, переписувала рукописи, виготовляла свої статті провадила мовну коректу, а потім першу і другу технічні коректи. Цим вона дуже нам допомагала і рятувала нас в прикрих обставинах, коли підписаний головний редактор, а за ним і побр. П. Бабяк через слабкість зору зробились неспроможні виконувати коректорську працю.

Щира їй подяка !

Посестра **Василина Кушинська** — помічниця в адміністрації «УК» від 1968 року. Прийшов тепер час, коли вважаю потрібним офіційно подякувати моїй дружині за її жертвенну поміч у полегдженні моїх адміністративних обов'язків на протязі 12 років яких я, через поганий стан здоров'я, не міг сам виконувати зокрема під час минулої каденції. Звичайно, при закінченню видавання чергового числа журналу, ніяк не щастило знайти охочих та вільних осіб, щоб вони занялись експедицією журналу та ще й безкоштовно. Тому ту всю роботу моя дружина виконувала сама — спочатку перевозила ручним візком цілий наклад журналу (понад 1000 примірників.) кількома «рейсами» з друкарні до канцелярії «У.К.» що знаходиться на третьому поверсі. Потім — пакувала журнал до коверт, чи то по одному, чи в більші пакунки, (в залежності від потреби), наліплювала адреси і поштові значки і відповідно до різних поштових спрямовань, клясифікувала й пакувала в окремі пакунки. Все це робилось на протязі кількох днів, а коли все було готове, дружина знову сама зносила все вниз до авта, яке вдалось замовити. Крім того, для експедиції журналу вона здобувала й доставляла запас потрібного для упаку-

вання матеріалу, без додаткових витрат з каси «У.К.» Посестра Василина до того всього ще й упорядковувала приміщення архіву, складу «У.К.» та приміщення канцелярії.

Щира їй подяка !

Побратим **Володимир Засадний** — відвозив зі мною і здавав на пошті весь приготовлений до висилки наклад журналу та проводив дотичні домовлення, інформації і т. п. з поштовою дирекцією. Робив він це, перериваючи свою заробіткову працю і також за це не брав оплати.

Щира йому подяка !

Іноді, коли несподівано не можна було скористуватись з його послуг, то добровільно нам служив своєю охотою виконати ту експедицію побратим дивізійник **Маріо Голан** щирий наш прихильник. Щира йому подяка !

Мали ми ще добровольця, побратима **Івана Сарвадія** — місцевого отамана паланки УВК. Він час від часу помагав нам одержувати цікаві матеріали для змісту журналу, а також помагав у справі кольпортажу та придбання нових передплатників.

Щира йому подяка !

На закінчення цього звіту про обставини минулої редакційної праці, хочу з великою приємністю згадати про завжди приязні відносини, які існували між чисельними авторами-дописувачами до нашого журналу і його редакцією. Сердечно їм за це дякую та вірю, що такі відносини збережуться й надалі.

Також щира подяка належить всім точним передплатникам, кольпортерам та всім жертводавцям на наш пресовий фонд, бо тим вони прислужились до систематичного видавання журналу та його фінансової самовистарчальности. Особливо ми вдячні щедрим добродіям за королівські і княжі дари, якими вони нам помагали безперебійно. Їхні імена знайдете в кожному числі «У.К.»

Гаряче закликаю всіх названих при-

ятелів «У.К.» ставитись з повним довірям і приязнею до нового складу редакції та адміністрації, які прийдуть на наше місце з цілком оправданих об'єктивних причин, для дальшого кращого добра справи.

А ще щиро дякуємо всім читачам, які уважно та з належним виrozumінням прочитають та позитивно поставляться до змісту цього звіту.

Дай, Боже, всім, про кого ми згадували в цьому звіті, доброго здоров'я, сил, добробуту, козацького завзяття та успіхів у їхній службі для загальної Української Справи, кожному на його місці і в його галузі того служіння!

ВОЛЯ УКРАЇНІ! СЛАВА КОЗАЦТВУ!

Антін Кущинський

Співробітники Редакції й Адміністрації «Українського Козацтва». Зліва на право: Володимир Засадний, Йіван Сарвадій, Євген В. Курилюк, Ніна Котис, Павло Бабяк, Василина Кущинська, Антін Кущинський. (Знімка 22 березня 1980 року).

.....

Друкарю, не дрімай, де треба точку став, щоб злий критик нас мокрим рядом не напав! Бо є й такі, не побачать толку — тихо, але коли не побачать точки — ой горе й лихо!

З української музи

З ДІЯЛЬНОСТІ КУРЕНЯ УВК Ч. 16 ім. КОМАНДАРМА, ПЕРШОГО ЛИЦАРЯ ЗАЛІЗНОГО ХРЕСТА, ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИКА МИХАЙЛА ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА, В ДЕНВЕРІ.

Десять років тому, Побратим П. І. Поржи-Олексієнко отримав листа від Обласного Отамана УВК полковника К. Мандзенка від 8-го березня 1969 року, в якому полковник Мандзенко пише: «При цьому пересилаю Вам всі потрібні дані для скликання та проведення основуючих зборів.»

Ця дата — 8-го березня 1969 року була так би мовити «зачаттям» Куреня ч. 16 в Денвері, а днем народження куреня треба рахувати — 20-го грудня 1970 р., день Установчих Зборів!

Наказом по Українському Вільному Козацтву, Ч. І. від 20-го січня 1971 р.: підписаним Військовим Отаманом Генерал-Значковим Віктором Дяченком та Генеральним писарем Генерал-Хорунжим А. Кущинським — Установчі збори Куреня були затверджені.

Ось це є початки існування Куреня Ч. 16 в Денвері. В 1969-му році народилася думка про організацію клітини УВК в Денвері і поступово ця думка з мрії перетворилася в дійсність!

Високі ідеї бувшого старовинного козацтва, ідеї захисту України ідеї захисту українського народу від напасників, ці високі ідеї спалахнули яскравим полум'ям в душах козацьких нащадків в 1917-1918 роках і привели до організації **Українського Вільного Козацтва** в Україні, яке зі зброєю в руках стало на захист України від московського напасника! Сл. П. Головний Отаман С. Петлюра і сл. п. Гетьман П. Скоропадський, чудово розуміли високі ідеї Вільного Козацтва і підтримували ці ідеї. На жаль, інші тодішні чільні проводирі Української Держави, не розуміли високих ідей Вільного Козацтва, косо дивилися, ба навіть поборювали Вільне Козацтво.

По закінченню Другої світової Війни в 1947-му році, ще до організації УНРади, було представлено через в. о. військового міністра Генерал-полковника М. Омеляновича-Павленка

на затвердження п. Президентові У.Н.Р. Андрію Лівичкому військово-організаційну схему територіальних формувань УВК з додатками, серед яких було і Положення про відзнаку «Хрест Українського Козацтва». Ця схема з додатками і Положення про відзнаку були затверджені п. Президентом Української Народної Республіки дня 20-го жовтня 1947 року.

По уконституванні УНРади в 1948 році Українське Вільне Козацтво зголосило свою беззастережну підтримку УНРаді, на що від Президії УНРади за підписом Голови УНРади проф. д-ра Бориса Іваницького, (ч. 69, 18. 11. 1948), була одержана відповідь з подякою.

Із Сан Пауло (Бразилія) 10.7.1956 року був надісланий лист до п. Президента Української Народної Республіки д-ра Степана Витвицького, в якому між іншим, сказано:

«Користуючись нагодою, хочемо запевнити Вашу Ексцеленцію, що Українське Вільне Козацтво, як одна з найстаріших організацій, продовжує бути понад-партійною і народоправною організацією, яка завжди стояла і стоятиме на службі Українському Народові, підпорядковуючись законному Урядові Української Народної Республіки й Вам, як Президентові У. Н. Р.»

Підписали:

Військовий Отаман УВК: проф. І. Цапко, генерал-хорунжий УВК.

Голова Генеральної Булави: І. Б. Домбровський, генерал-хорун. УВК.

Генеральний Писар УВК: Ю. К. Тамарський, сотник, УВК.

Я подав де-кілька епізодів з минулого Українського Вільного Козацтва щоб показати, як ставилися і працювали наші чільні особи для скріплення організації, яка є станова, парамілітарна не політична і не партійна, — та ставить собі за ідею, яка мусить освітлювати наш шлях в житті, —

ІДЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ САМОСТІЙНОЇ СЕБОРНОЇ ДЕРЖАВИ!

Ми мусимо працювати для цієї ідеї, ми мусимо підтримувати дух цієї ідеї, за яку боролися ми в Визвольних Змаганнях, за яку проливали кров наші брати і сестри, за яку боряться і тепер одчайдухи на наших рідних землях!

І так, Курінь Ч. 16, ім. Командарма, Першого Лицаря Залізного Хреста, Генерал-Полковника Михайла ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА, в Денвері, з 20-го грудня 1970 року розпочав свою працю маючи завжди за мету ідею визволення України — України, як Себорної Самостійної Держави!

Розпочинається праця головним чином — організаційна.

До реєстру новозаснованої станиці УВК Ч. 16 в Денвері перечисляються зі списку збірної станиці Ч. 10 при Обласному Отаманові на ЗСА слідує побратими: П-полковник о. протоерей УАПЦеркви Теодосій ДІЯТЕЛОВИЧ, п-полковник Володимир Мошинський, курінний Петро Поржи-Олексієнко та Адм. Значкова Зиновія Діятелович. (Наказ Українському Вільному Козацтву Ч. 1 - м. п. 20-го січня 1971 р. точка 5.)

Тим же наказом затверджується в склад звичайних членів УВК і до реєстру куреня Ч. 16: хорунжий Микола Антоненко, козак Віктор Соляник і старший юнак Ігор Соляник. (Точка 6-та вищезгаданого наказу.)

Згодом записуються до УВК: проф. д-р. Іван Овечко і Волтер Тел, обидва живуть поза містом Денвером, — проф. І. Овечко в Гримсбі, Колорадо, а В. Тел — в Форт Коленс, теж Колорадо.

Після заснування Куреня Ч. 16 в Денвері почалася звичайна праця-рутинна, та час від часу влаштовувались різні імпрези.

Управа Куреня Ч. 16 склалася така: Курінний Отаман — П. І. Поржи-Олексієнко. Писар — Пполковник В. Мошинський (згодився бути писарем тільки для виконання надзвичайної переписки і вести протоколи засідань,

решту переписки взяв на себе в обов'язок Курінний Отаман).

Скарбник — хорунжий М. Антоненко. Курінний капелян — о. прот.полковник Теодосій Діятелович.

Згідно з повідомленням Генеральної Управи підписаним Генеральним писарем полк. Павлом Бабяком до Куреня вступив новий член підхорунжий Пантелеймон Клименко, пересилається йому посвідка та сердечні привітання. (Лист від 30-го травня 1973 року — Чікаго.)

Праця Куреня Ч. 16 розгортається завдяки енергії Курінного Отамана П. Поржи - Олексієнка. Влаштовуються різні свята, або окремо Куренем, або в спілці з іншою якоюсь організацією.

Так в обширному «Звіті з діяльності УВК за 1974 рік», який був написаний Генеральним писарем Павлом Бабяком — Чікаго, дня 10-го березня 1975 року, згадується і праця куріня ч. 16. Говориться про влаштування академії, а перед академією панахиди за всіх поляглих борців, які віддали життя за волю України. Свято Патрона Куреня ген.-полковника М. Омеляновича - Павленка, відбулося 29-го грудня 1974 року.

Співпраця Генеральної Булави з курінем Ч. 16 проходила увесь час добре. Постанови, поради і накази Ген. Булави виконувалися завжди вчасно й не було ніякого непорозуміння або тертя між Ген. Булавою і Куренем Число 16.

12-го жовтня 1975 р. Курінний Отаман, з відомих тільки йому причин, зрікається з посту курінного Отамана і подає заяву Кошовому Отаманові з проханням викреслити його зі списків членів Українського Вільного Козацтва.

Його зречення було прийнято згідно Статуту УВК, розділ V, арт. II «б».

Закінчуючи період існування куреня Ч. 16 під керівництвом п. П. Поржи-Олексієнка, уникаючи своїх власних коментарів, дозволю собі подати тільки декілька слів з листа Пана Кошового Отамана А. Кушинського до п. П. Поржи-Олексієнка, який П. Ко-

шовий написав у відповідь на зречення козацького звання Паном П. Поржи-Олексієнком, з датою 31-го жовтня 1975 року.

«Унікаючи чуттєвих вражень, але аналізуючи тільки холодною свідомістю та зрозумінням, Ваше рішення вважаю і здогадуюсь, що зробили Ви це для Вашого дальшого особистого спокою, зберігаючи при тому свій гонор».

Курінь Ч. 16 опинився в тяжких обставинах. Курінь Ч. 16 є малим по числу членів і тяжко знайти члена який би взяв на свої плечі обов'язки курінного Отамана. По списку членів куреня було всього 9-ть. З тих дев'яти чотирох було поза містом Денвером. Таким чином в Денвері залишалося тільки п'ять членів, при чому побр. М. Антоненко займав відповідальну посаду — скарбника Куреня, побр. В. Мошинський посаду — писаря Куреня, о. Т. Діятелович — був капеляном Куреня. Залишалося вільних два члени. Нарешті, після довгого листування і перетрактацій, **Наказом** по Українському Вільному Козацтву Ч. 2, від 13-го березня 1976 р. Наказним Отаманом Куреня призначається підхорунжий УВК Пантелеймон Клименко. Призначення Курінним наказним Отаманом побратима П. Клименка, відданого члена УВК розв'язало справу тяжкого стану Куреня. Життя Куреня Ч. 16 входить поволі в рутинне річище!

2-го березня 1976 року відійшла в кращий світ член УВК Куреня Ч. 16 пані-матка Зиновія Діятелович. Мир праху їй!

16-го травня 1976-го року в церковній залі Української Православної церкви св. Покрови відбулися загальні збори куреня Ч. 16, на яких Курінним Отаманом вибрано одноголосно побратима підх. УВК Пантелеймона Клименка, та членів Управи Куреня — скарбника побр. хорунжого УВК М. Т. Антоненка і писаря — побр. В.М. Мошинського.

Наказом по Вільному Українському Козацтву Ч. 4 від 5-го червня 1976-го

року було затверджено Кошовим Отаманом Ген. Значковим А. Кущинським вибори Курінної Управи Куреня Ч. 16.

4-го червня 1976 року п. Кошовий Отаман ген. значковий А. Кущинський листом Чис. 621-КО/76 звертається до Паланкових і Курінних Отаманів з проханням провести збірку грошей на виготовлення Кошового, Прапора, який почали робити з ініціативи побратима ген.-хор. УВК М. Янова.

Курінний Отаман П. Клименко звертався персональним листом до кожного члена Куреня з пропозицією зложити свою датку на вищезазначений прапор. На Кошовий Прапор було зібрано 30 доларів і 12-го липня 1976 р. переслано на ім'я Кошового Отамана ген.-значкового А. Кущинського.

В періоді часу від 20-го грудня до 31-го березня 1977 р. ведеться підготовка до Великої Козацької Ради, вибори ВКР, оголошуються висновки виборів в Обіжнику число 3, від 31-го березня 1977 року.

Управа Куреня Ч. 16 увесь час цього періоду знаходиться в тісному контакті з Генеральною Булавою.

28-лютого за підписом Курінного Отамана Пантелеймона Клименка і писаря Куреня Володимира Мошинського надсилається лист на ім'я уступаючого Кошового Отамана ген.-значкового А. Кущинського, в якому в імені проводу й членства куреня Ч. 16 складається сердечна подяка за відданий провід впродовж двох каденцій на посту Кошового Отамана.

Життя Куреня Ч. 16 під проводом побр. Пантелеймона Клименка іде добре, Співпраця з Кошовим Отаманом і Генеральною булавою є добра.

Десь на початку літа заіснували якісь непорозуміння у Курінного Отамана з де-якими членами Куреня і не дивлячись на те, що Управа Куреня старалася поладити ці непорозуміння Отаман Куреня побратим підхорунжий Пантелеймон Клименко 30-го червня подався до димісії — залишаючись звичайним членом куреня Ч. 16 і членом УВК, заявляючи, що він до- рожить організацією Українського Ві-

льного Козацтва, дорожить тими високими ідеями, які є у УВК і що він носить ці ідеї у своєму серці.

Курінь осиротів! Пішов від нас Батько Отаман!

(Значить, недобрі мусіли бути діти коли їх Батько відрікся і пішов від них. — примітка складача).

Залишились в управі Куреня скарбник хорунжий побратим М. Антоненко і писар побратим В. Мошинський. Обговорили члени Управи Куреня становище Куреня і вирішили залишатися на тих же позиціях і продовжувати працю в Курені, маючи надію на краще будуче, що наведше «з'явиться» курінний.

Праця йшла. Вкладки членські збиралися пунктуально, писар вів переписку з Кошовим Отаманом і з Генеральною Булавою. В між часі виписалися з рядів Куреня козаки Віктор Соляник і Ігор Соляник.

9-го листопада 1977 р. відходить в кращий світ капелян Куреня о. прот. Теодосій Дятелович і в списках куреня залишається тільки мала горстка — 5 чоловік, при чому з п'яти, — два є поза Денвером. Але високі ідеї Українського Вільного Козацтва тримають цю маленьку групу міцною і

завзятою! Генеральна Булава і Кошовий Отаман оцінюючи працю цієї групки в міжчасі підносить в рангах підполковника В. Мошинського в полковники, хорунжого М. Антоненка — в значкового, підхорунжого П. Клименка — в хорунжі.

19-го жовтня 1979 р. писар В. Мошинський запрошує до своєї хати побратимів М. Антоненка і П. Клименка і на цих маленьких сходинках з трудом умовляють побратима П. Клименка, за для високих ідей УВК і на користь УВК, взяти свою резигнацію назад і стати Курінним Отаманом. Побратим хорунжий Пантелеймон Клименко погодився стати знову Курінним Отаманом, і цим самим розв'язати пекучу проблему яка була в Курені ім. Командарма 1-го лицаря Залізного Хреста Ген.-Полковника Михайла Омеляновича-Павленка знову має повний склад Проводу куреня і має надію більш активно розвинути свою працю.

Слава високим ідеям Козацтва !

**Слава Українському Вільному
Козацтву !**

Володимир Мошинський

× × ×

СВЯТО ПОКРОВИ В ПЕРТІ, ЗАХІДНЯ АВСТРАЛІЯ

7-ий Курінь УВК ім. полковника Івана Богуна в Перті, як і завжди, відзначив і в цьому році Козацьке Свято Св. Покрови. 13-го жовтня 1979 року о годині 7-ій вечора відправив о. Сенів Молебень до Пресвятої Діви Марії в Українській Католицькій Церкві, як Покровительки всього Українського Люду, для членів УВК, а в неділю 14-го жовтня, в день Св. Покрови, о. Мовчан відправив Молебень в Українській Православній Церкві а о. Валентин у своїй промові після Молебня сказав, що Свято Св. Покрови рахується не тільки Святом Козацьким а Всеукраїнським Національним Святом і що ми всі походимо з козацького роду, та що сьогоднішній день є Великим Святом для всіх Українців.

Цього ж самого дня, о год.5,30 вечора, влаштувала Управа 7-го Куреня УВК на спортивній площі «Київ» вечір «Барбекю» для всього українського громадянства. При великій

участі членів і їхніх родин було багато прихильників УВК, між іншими: о. Мовчан пресвітер Української Баптистської Церкви: Т. Бойко — Голова Української Громади, В. Гончаренко з родиною, Голова С.У.М. — І. Легкий, Голова СВА Посестра Менцінськаа і багато інших українських громадян відсвяткували врочисто Свято Св. Покрови.

Отаман Паланки УВК, полк. Яків Різник відкрив свято таким привітом: Святочна Соборна Українська Громада, Всечесніші Отці Українських Церков, Дорогі Посестри і Побратими 7-го Куреня УВК, Браття і Сестри козацького роду! Я, як найстарший між нами вітаю нинішню святочну імпрезу з нагоди козацького Свята Св. Покрови Пресвятої Богородиці й усіх присутніх щиро вітаю і поздоровляю зі Святом та бажаю усім провести цей вечір успішно й задоволено. Від Співки

Визволення України мене просили вручити грамоту і медалью Тараса Шевченка Побр. І. Шоршу (довголітній голова Спортивного Т-ва «Київ» в Перті), що я з задоволенням і виконую.

Побр. Шорш щиро подякував за увагу і признання для нього і після цього Отаман Паланки УВК передав ведення програми вечора Отаманові Куреня В. Феделешові, якому допомагав заступник Отамана М. Сірко. Пан буфеті працювали: Побр. В. Будз, Посестра Е. Будз і Посестра Гоголь та авторка цих рядків. На вечері промовляли: Посестра М. Менціньська (голова СУА) і Побр. Адмін. підполк. В. Мандичевський.

Товариський вечір пройшов успішно в родинній дружній атмосфері, всі розходились домі з великим задоволенням.

В понеділок 15-го жовтня надавалася по радіо програма, що була присвячена виключно для Св. Покрови. Реферат приготував і відчитав Побр. підпол. УВК В. Мандичевський. — Щиро дякуємо всім, хто тільки чимось прислужився до цього, щоб гідно й успішно відсвяткувати це Свято.

Ю. Липко

*Адмін. хор. УВК і писар
7-го Куреня УВК в Перті
Західня Австралія*

× × ×

СВЯТКУВАННЯ СВЯТА ПОКРОВИ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ В ТОРОНТО

Дня 14-го жовтня відсвяткував курінь УВК ч. 11, ім. кн. Ярослава Мудрого, в Торонто, Канада традиційне свято Покрови Пресвятої Богородиці.

Була неділя гарний соняшний день і наші козацькі родини в Торонто вітали це велике свято радісно так, як би вже в нашій батьківщині, у вільній козацькій державі. Всі

члени куреня ч. 11 причинились, чим хто міг, до звеличання свята. Курінний отаман, хорунжий УВК Осип Івах-Байда, головний організатор якому допомагали — його дружина Стефанія побратими та посестри: Степан і Вікторія Борівець, Богдан і Маруся Пекельний, Михайло і Зоня Даниляк, Степан і Зоня Чорний, Франко Григоращук, а від мо-

Спільна знімка куреня УВК чис. 11.

Від ліва перший ряд сидять: Отаман куреня Значковий УВК Осип Івах-Байда, Кошовий Отаман УВК Генеральний Значковий УВК Петро Коршун-Федоренко, Хорунжий УВК о. диякон Ігор Хабурський-Хрестонос, Генеральний-Хорунжий УВК Інж. Петро Петренко, Підхорунжий УВК Михайло Даниляк Прокопович. Зліва стоять Ланковий УВК Степан Борівець, Підхорунжий УВК Степан Чорний-Нечай і Чотовий УВК Богдан Пекельний

Члени родини куреня УВК ч. 11.

Спереду маленька внучка побратима Борівця

Від ліва перший ряд сидять: Отаман куреня Осип Івах-Байда і дружина Стефанія, Кошовий Отаман Генеральний Значковий Петро Коршун-Федоренко, посестра Романа Хабурська, Генеральний-Хорунжий Петро Петренко, посестра Даруся Пекельна з сином Петром. Стоять: студент Леся Івах-Байда, посестра Вікторія і Степан Борівець, посестра Зоня Даниляк, о. диякон Ігор Хабурський, Степан Чорній-Нечай, Михайло Даниляк Прокопович, Франко Григоращук, Б. Пекельний.

Удекоровані Хрестом Українського Козацтва.

Від ліва: Чотовий Богдан Пекельний Петрович, Адм. Підхорунжий Степан Чорній-Нечай і Адм. Ланковий Степан Борівець.

лоді — Леся Івах-Байда, також Петро Пекельний. Благословення й моління до святої Покрови провадив побратим хорунжий УВК о. диякон Ігор Хабурський, що вірно йде слідами свого сл. п. батька о. Степана Хабурського, бувшого капеляна УСС.

Для переведення свята п-во С. і В. Борівець радо відступили свою хату, де в одній кімнаті було поставлено гарно прикрашений престіл.

Свято звеличали своєю присутністю кошовий отаман УВК, генеральний значковий Петро Коршун-Федоренко та наказний отаман УВК генеральний хорунжий Петро Петренко. Обом високим старшинам УВК були для асисті — хорунжий УВК Осип Івах-Байда та підхорунжий УВК Михайло Даниляк Прокопович.

Свято мало дуже урочистий перебіг. Після молитви, яку перевів о. Ігор Хабурський, кошовий, отаман УВК попросив присутніх встати з місць та однохвилинною мовчанкою вшанувати наших козацьких героїв, що полягли в боротьбі за волю Батьківщини — України, а потім в короткому слові, зазначив,

× × ×

УРОЧИСТИЙ ДЕНЬ ПОБРАТИМА ФРАНКА ГРИГОРАЩУКА

В суботу, 1-го вересня 1979 року відбувся в м. Торонто вечір з нагоди 65-ої річниці народження й переходу

що вже від XI-XII сторіччя свято Покрови набрало суто національного характеру. Дальшою точкою програми нашого свята був реферат, з яким виступив наказний отаман та голова Гонорової Ради генерал-хорунжий Петро Петренко. Він коротко доповів про наші визвольні змагання в 1917-20 роках а також ідейні засади та мету Українського Вільного Козацтва.

При цій нагоді були представлені члени II куреня УВК — підхорунжий Степан Чорній-Нечай, чотовий Богдан Пекельний та ланковий Степан Борівець. Хорунжому о. І. Хабурському та трьом, вгорі згаданим побратимам, були вручені посвідки та статут УВК.

Під кінець імпрези наші посестри та дружини широко, по козацьки частували гостей перекускою, кавою та солодким, а курінний отаман Осип Івах-Байда подякував усім присутнім за участь у відзначенні свята Покрови.

Всі розійшлися з почуттям гордості за приналежність до нашої дружної, нескореної, козацької родини.

Осип Івах-Байда.

на емеритуру побратима Франка Григоращука, активного члена куреня ч. 11 ім. кн. Ярослава Мудрого У.В.К. в Торонто. Побратими згаданого куреня У.В.К. створили для відзначення урочистості комітет, до якого увійшли слідуючі особи: п-во М. Даниляки, п. А. Слободян, п. А. Теремас, п. П. Крутиголова, п. І. Мельник, п. М. Махій та п. Д. Василік. Товстмастером обрано Осипа Івах-Байду.

Святочну гостину розпочав о. крилошанин М. Стефанів молитвою та благословенням трапези і всіх присутніх, після чого було відспівано гімне, гайдамацьке «много літ!»

Побр. Франко Григоращук дістав, як високе відзначення, благословення від Патріярха української католицької церкви о. Йосифа Сліпого, як також і від єпископа торонтської єпархії преосвященного кир Ізидора.

Надійшов також сердечний привіт від рідної сестри Григоращука з України. Від уряду кошового Отамана ген. значкового УВК Петра Коршун-Федоренка і ген. хорунжого П. Петренка Голови Гонорової Ради У.В.К.,

привітав побратима Григорашука курінний Отаман куреня ч.11 ім. князя Ярослава Мудрого, підкресливши при тому його велику активність і віддану працю в лавах У.В.К.

Побратим Григорашук сердечно подякував всім гостям, що своєю присутністю вшанували такий урочистий для нього день — його 65-ліття й перехід на емеритуру. Шановні гості не забули також і за наш журнал «Українське Козацтво» й склали свої скромні дари на руки побратима О. Івах-

Байди для редакції журналу такі особи: ВШановні панове Іван Кузмочка, П. Крутиголова (адвокат), Д. Василік, М. Даниляк, Б. Кошильник, наш ювілят побратим Франко Григорашук та ВШановні пані: Оля Фелінський-Ленчишин і С. Івах-Байда (Монtréal).

Всім щире СПАСИБІГ !

Знаменита козацька оркестра «Запорожці» під орудою молодого Романа Василика пригравала до пізньої ночі.

Осип Івах-Байда

× × ×

ЩИРО Й ЩЕДРО ПО КОЗАЦЬКОМУ

Василь Ємець
(світлина з 1971 року)

Наш почесний Козак і сеньйор Козацького Руху ще від 1917-го року, маестро ВАСИЛЬ ЄМЕЦЬ, сотник У. В. К. прислав на адресу головного редактора «У.К.» прегарне привітання та щедрі побажання з нагоди свят Різдва Христового та Нового Року Божого 1980-го. А на святочній карточці написав таку «примітку» в чисто козацькому стилі та виразним молодецьким красописом, яку тут дослівно подаємо:

«П.С. Прилога: чек на 500.00 доларів. Це на пресовий фонд журналові «Українське Козацтво», бо 2-го серпня мені закандзюбилось на 90-ий рік, а це вже вік старшої людини, але, крий, Боже, не старої, бо, як казали наші козаки, що між ними нема старих, бо лишень дідько є старий !

Кличемо грімке — Слава ! Слава ! Слава ! нашому Вельмигідному Козаківі та ще й такому молодецькому й бадьорому на душі й жартівливому ! Це є приклад для всіх побратимів, які стають вже «літніми», але мають бути непохитними перед долею та життєвими труднощами.

Палке СПАСИБІ ! Дорогому Побратимові — славному нашому бардові, що відновив славу козацької бандури, за те, що показав ще й приклад того, як не лише словом, але й ділом можна виявити своє признание та поміч своєму журналові.

Загальна сума дарів Побратима В. Ємця на пресовий фонд «УК» тепер виносить долярів 1.475.00.

Дай, Боже, нашому, тепер вже «старшому» Побратимові міцного здоров'я, сил та завзяття й успіхів у його благородних задумах ще на многі, многі, літа!

Такі ж побажання щиро засилаємо найближчим до нашого ювілята: його помічниці в житті Високодостойній Пані Дружині Марії — нашій Посес-

трі-козачці та її Високодостойній Сестрі Олі Готрівні — також козачці, нашій Посестрі. Обом їм, славним по походженню по матері — гетьманського роду Петра Дорошенка та Бардові козацької бандури засилаємо палкий привіт та вислів найглибшої пошани:

ВОЛЯ УКРАЇНІ —

СЛАВА КОЗАЦТВУ!

Редакція і Адміністрація «У.К.»

× × ×

ЩИРО ВІТАЄМО НАЙСТАРШОГО КОЗАКА У ФРАНЦІЇ

ПЕТРА ПЛЕВАКО

палкого прихильника нашого журналу з досягненням 91-го року життя та сердечно бажаємо Йому ще на довго міцного здоров'я й сил для продовження Богові угодної служби для Української Визвольної Справи!

Дякуємо за передплату на «У.К.» на 1980, 1981 і 1982 роки та пожертви на наш пресовий фонд.

На прохання нашого сеньйора містимо його два новорічні привітання.

Редакція «У. К.»

I.

«Вітаю Шановне Козацтво з Новим Роком! Дай Боже, щоб воно міцніло і на Україні відродилося!

Петро Плевако.»

II.

«Дорогі братчики-фундатори й меценати Плеваківської Фундації Братства Святого Симона! Вітаю Вас з Новим Роком, бажаю Вам доброго здоров'я.

Мені трохи дивно, дивлячись на нашу молодь: майже нема військовиків — тому раджу батькам віддавати дітей до військових шкіл Вашого оточення.

Дід Петро» — (Петро Плевако)

Курінь УВК ч. 19, ім.

Гетьмана Павла Скоропадського вислав за покликом свого морального обов'язку такі посильні пожертви для підтримки чинностей: Видавництва «СМОЛОСКИП» 20.00 долярів та для Комітету оборони політичних в'язнів в СССР 20.00 долярів.

Іван Сарвадій
Отаман Куреня

ПОПРАВКА

В «У.К.» чис. 6 (59) за жовтень-грудень 1979 року на стор. 5 поміщено знімку пензля мистця Е. Козака з зазначенням, що клішу тієї знімки нам ласкаво позичив редактор журналу «Квітучі Береги» ВШансвний пан Савчинський. При тому помилково подано його хресне ім'я — «Богдан», а правильно має бути: «О С Т А П»

Дуже просимо Вельмишановних Панів братів Савчинських вибачити великодушно за цю помилку, яка сталася випадково, і на нас не гніваться!

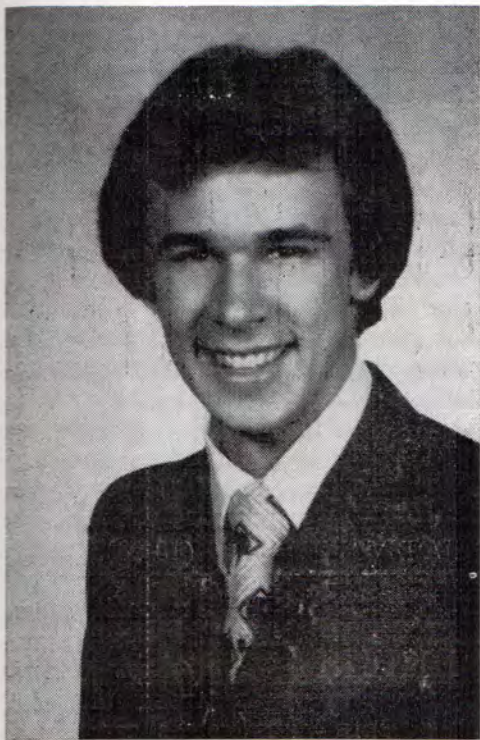
Редакція «Українського Козацтва»

ВІДИЙШИ У ВІЧНІСТЬ

ТРАГІЧНА СМЕРТЬ У РОЗКВІТІ ЮНИХ СИЛ І ТАЛАНТІВ

Св. п. Степан Лазуренко

31 серпня 1978 р. загинули в авто-
вій катастрофі в м. Віндзор в Канаді
учасники танцювального ансамблю
«Гомін України»: на 17-му році життя
Степан Лазуренко (голова представ-
ництва у фестивальному комітеті на
Дітройт) та на 21-му році свого жит-

тя Елеонора Ільницька (касієрка того
комітету), коли їхали в одному авті
на виступ і показ українських танців.
Назустріч їм їхала 18 річна дівчина і
сильним ударом забила їх обох на
місці.

Обое закінчили школу українознав-
ства в Дітройті. Св. п. Степан щойно
закінчив середню школу і мав всту-
пити до університету на далішні студії.

Св. п. Елеонора, студентка універ-
ситету, мала здати іспит в універси-
теті Мічіген-Окленд з музики.

Обое — діти українських патріо-
тів. Св. п. Елеонора була донькою
Миколи й Розалії Ільницьких. Св. п.
Степан був улюбленим сином Сергія
й Лідії Лазуренків, своєї дорогої ба-
бусі Зінаїди Лазуренко та св. п. пол-
ковника Української Армії Степана
Лазуренка, внук з діда й прадіда ко-
зацького роду запорозького. . .

Літом 1978 року вони обое зі своїм
ансамблем щойно закінчили свій три-
денний виступ на Українському Фести-
валі в Дітройті, а далі мали у своїх
плянах виступ у Віндзорі. Заробітки
зі своїх виступів вони мали в пляні
зужити для награння звукового філь-
му, що мало в проєкті залишитися
цінною пам'яткою для майбутніх по-
колінь.

Їхні серця горіли палкою любов'ю
до українського мистецтва і до Укра-

їни... Смерть цих двох юних мистців танцю принесла їхнім родичам неймовірний біль і незгоєні рани, як також великий біль українським громадам Дітройту й Віндзору, а також незаступну втрату для їхнього ансамблю.

Св. п. Елеонору похоронено 5-го вересня 1978 р. на цвинтарі Мт. Олеврет в Дітройті, а св. п. Степана 6-го вересня на цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж. біля його св. п. дідуся. На їхній вічний спочинок супроводжували їх тисяча молоді й старших.

Відійшли на зорі свого молодого життя у вічність двоє прекрасних молодих людей, які безмежно любили спів і український танок. Вони були горді українською ношею, бо смолос, кип України вони мали у своїх серцях. А своєю українською мистецькою працею здобували для України славу.

Вже більше як по році, але ніколи невітшим Вельмишановним Родичам

св. п. Покійних складаємо глибоке, болюче співчуття...

А яка глибока печаль проймає серце, коли читаємо напис на звороті знімки св. п. козацького внука Степана, яку він подарував своїй любій бабусі і яку тут містимо. Яка прекрасна ідейна риса любови й вдячності його юної чистої душі відбилася ось в цих, власноручно ним написаних, незадовго перед трагічною смертю словах:

«Дорога Бабуся!

Тобі на пам'ятку з моїх матуральних іспитів. Змалку ти почала мене вчити про Україну і від тебе і дідуся я маю високу любов до своєї Батьківщини, яка мене породила.

10. 6. 78.

Твій Степанчик».

(Сумну вістку в «Гуцулії» чис.50-51) доповнив Тоня К.)

ПОХОРОН БЛ. ПАМ'ЯТИ ДМИТРА ГАМОНОВА

Члена Провірної Комісії 3-го Куреня ім. Гетьмана Івана Мазепи У.В.К.
в Калгарах, Канада

**«Видиш брате мій,
товаришу мій,
Відлітають сірим
шнурком
журавлі в вирій»...**

Так відійшов від нас у вічність бл. п. Дмитро Гамонів, хорунжий Армії УНР, учасник Визвольних змагань 1917-1921 рр., учасник боїв під Крутами та Базарем, нагороджений різними орденами та відзнаками за вірну службу Україні, за відвагу та патріотизм.

Після окупації України більшовиками перебуває в таборах інтернованих у Польщі, де був секретарем спілки українських інвалідів.

По звільненні з табору переходить жити до Варшави, де включається в українське політично-громадське життя. Тут теж одружується з волинською Михайлиною, дочкою Івана Заяця. Бог благословить їхнє подружжя двома донями Галиною та Іриною. По

великих труднощах та турботах за допомогою бл. п. генерала М. Садовського, стає на службу в військовому душпастирстві де працював до вибуху Другої світової війни. В тому часі обое з дружиною стають членами-основоположниками, в перше в історії, української школи ім. Лесі Українки в столиці Польщі в Варшаві. Після приходу німців працював харчовим референтом при Українському комітеті, а відтак був арештований і відсидів 99 днів у тюрмі. За старанням бл. п. генерала П. Дяченка, Дмитра звільнили з тюрми й другого дня після того він йде до Української Дивізії.

З Дивізією перебував важкі бої під Бродами й був при ній до самого кінця. Опісля опинився в таборі полонених в Італії, а звідти виїхав до Англії. По звільненні з табору враз із дружиною Михайлиною, яка в міжчасі прибула до Англії з Німеччини, поселяються в місті Олдгайм, а відтак пе-

реїздять до міста Рочдейл й знову обоє стають в ряди суспільно-громадського життя.

За допомогою дочки Галини та зятя Кашчишина переїздять на постійний побут до Канади, до міста Калгарі, де знову включаються в суспільно-громадське життя. Вони стають членами української православної церкви св. Володимира, а Дмитро вступає в члени Української Стрілецької Громади та автоматично стає членом філії УНО. Він стає теж членом Товариства бувших українських вояків, членом-основоположником Станиці Братства колишніх вояків 1-ої Дивізії УНА, де був почесним головою та секретарем аж до кінця свого життя. Був теж членом Вільного Козацтва, членом-секретарем Взаємної Помочі, а останньо й членом клубу Золотий вік.

1-го грудня 1978 р. дружина покійного, Михайлина на 72-ому році життя відійшла в вічність.

Цей життєвий удар відбився й на здоров'ю покійного Дмитра, який підупадає на здоров'ю, хворіє, якийсь час перебуває в шпиталі, а відтак дочка Ірина Різник із чоловіком забирають його до себе й доглядають його.

Вкінці хвороба приневолює його йти знову до шпиталю де він 22 травня в 8:20 вечора в приявиности дочки Галини відійшов із цього світу.

Похорон покійного зачався панахидою, що її в п'ятницю, 25-го травня відправлено в каплиці похоронного Заведення. Заупокійну св. Літургію та похорон відслужив о. митрат Туржанський в приявиности о. крилошанина В. Мартиника, пароха української католицької церкви Успення Пресвятої Богородиці й капелян Станиці Дивізійників в церкві св.Володимира. В часі похорону співав церковний хор, а допомагали хористи хору «Сурма».

Під час св. Літургії о. митрат Туржанський переказав життєвий шлях покійного, який був надзвичайно терпистий, з фізичними та моральними терпіннями, важкі поранення, табори та життєві змагання в чужому морі, які одначе не зламали духа покійного.

Над могилою прощав покійного п. Папірчук голова Станиці Дивізійників із побратимами, які віддали останню пошану почесною стійкою й віднесли тлінні останки побратима на вічний спочинок. Хор «Сурма» відспівав «Видиш брате мій», а п. С. Липський склав вислови співчуття від хору та посипав труну землею, привезеною з України внукою покійного Оксаною Тітик.

Похоронна тризна відбулася в Українському культурному центрі, а przygotowали її членкині Союзу Українок ім. Ольги Басараб. Слова співчуття родині покійного висловили о. митрат Туржанський та о. крилошанин В. Мартиник.

Нехай Господь оселить душу покійного де всі праведні спочивають. Вічна йому пам'ять.

Донька Ірина Різник в імені сестри Галини та цілої родини склала подяку о. митратові Туржанському та о. крилошанину В. Мартиникові, членам обох церков, жіночому товариству, дякові, церковному хорові, диригентові хору «Сурма» п. Крілеві і хористам за участь у похоронних обрядах та тризні, п. Липському за переведення тризни і всім, що віддали останню прислугу покійному Дмитрові.

Нехай Милостивий Господь нагородить усіх сторицею, а покійного прийме до свого царства.

Галина Кашшин і
Ірина Різник
з родинами

ПОХОРОН БЛ. П. ІЛЛІ ПРОЦИКА

Члена 3-го Куреня ім. Гетьмана Івана Мазепи УВК в Калгарах.

По важкій недузі, заосмотрений св. Тайнами, упокоївся на 78-ому році трудолобивого життя бл. п. Ілля Процик. Він народився 29-го липня 1900 року в селі Батятичі, пов. Камінка Струмілова, Львівської області, в Західній Україні в родині Івана і Анастазії зі Сидорів, Проциків. Мав одного брата і чотири сестри. У рідному селі закінчив народну школу. Будучи юнаком пережив роки Першої світової війни і при кінці її вступив до УГАрмії.

По закінченні війни, коли територія Західної України була окупована Польщею, відслужив свою повинність в польській армії.

Зі свого села виїхав до Канади в 1930 році.

Осів в околиці Мун Лейк коло Мондер, де через кілька років працював для місцевих фермерів. Ходив з одного місця на друге, щоб заробити на прожиток. Пізніше перенісся до Едмонтону, де через п'ять років був zatrudнений у м'ясарській фірмі Свифт.

Заробивши потрібну суму грошей, покинув Свифта та купив собі ферму в Мун Лейк. Фермував до 1951 року. У тому році покинув ферму та переїхав до міста Калгарі, де дістав зайняття при СіПіАрі. В 1965 році перейшов на пенсію. Кілька років після цього ще працював для міста Калгарі, бо ще почувався добре на здоров'ю. Однак від останніх Різдвяних Свят почав хворіти на рідкісну недугу м'язів, поліміозит, котра ще не є як слід досліджена наукою і нема на неї особливого ліку. Перебув один місяць в шпиталі і 26 квітня помер. Залишив свою дружину Марію з дому Теслюк, п'ятеро дітей, дванадцять внуків і три правнуки. Мав ще одну сестру Марію замужно Михайлюк, що живе в Пітс-

бургу, США, бо його самотній брат і інші сестри вже помирали.

Покійний належав до української католицької парафії Успення Пресвятої Богородиці, був членом УНОБ'єднання, Вільного Козацтва, був делегатом до місцевого відділу КУК від Стрілецької Громади та членом клубу пенсіонерів СПР.

Похоронні обряди почалися в п'ятницю, 4 травня вечором парастасом та панахидою, що їх провів парох церкви Успення Пресв. Богородиці о. крилошанин В. Мартиник в похоронному заведенні С. Сорохана — Лейденс. У суботу оо. В. Мартиник і Б. Лозинський відправили заупокійну Службу Божу та похорон. Співав хор «Сурма» під проводом п. І. Кріля. Тлінні останки покійного поховали на римокатолицькому цвинтарі Пресв. Богородиці. По похороні відбулась тризна. У похороні взяли участь з родини — сини Василь з дружиною Єленою з Чілівок, Б. К., Іван з дружиною Кукі з Едмонтону, Михайло з дружиною Йосифіною з Калгарі і дочки — Геня з мужем з Калгарі та Леся з Вікторії, Б. К. (Бритіш Колумбія)

Цією дорогою щиро дякую Всеч. Отцям — крил. В. Мартиникові і Б. Лозинському за похоронні відправи, п. І. Крілеві і хористам за спів, похоронному заведенню Лейденс за солідну обслугу, лікарям, усім, що прислали вінки, цвіти, картки співчуття та дали на Служби Божі, приятелям і знайомим за участь та паням, що приготували обід.

Нехай Пан-Біг винагородить Вам за це все.

Горем прибіта

дружина Марія
і родина

БУНЧУЖНИЙ У.В.К. ЄВГЕН ТОМЮК

Дня 24 травня 1979 р. після короткої тяжкої недуги відійшов у вічність побратим Євген Томюк, бунчужний У.В.К. Покійний народився 26 жовтня 1910 р. на Буковині. Був одним з перших засновників української громади в Перті, (Австралія), був свідомим громадянином та прикладним членом У.В.К. Куреня ч. 7 ім. Івана Богуна. Належав до багатьох українських організацій, в яких був активним членом, допомагаючи в їх праці матеріально й фізично. Найбільше працював для української народної школи, для Союзу Українок та спортивного товариства «Київ», якого був членом.

Чин похорону відправив настоятель

української католицької церкви в сослуженні православного священика, при великій кількості громадянства. В церкві при домовині стояла стійка від У.В.К. і С.У.К., з козачим прапором стояв побратим В. Поповський.

На цвинтарі, над відкритою могилою прощали Покійного представники українських організацій — від У.В.К. промовляв Отаман Куреня д-р О. Менцінський, від спортивного т-ва — І Шорм, від громади сказав прощальне слово п. Гутей.

Піснею «Видиш, брате, мій»... попрощали побратими в о с т а н н е Покійного.

За Управу Куреня —

писар Ю. Липко

× × ×

ДОБРОДІІ НАШОГО ЖУРНАЛУ

які помагають видавати його без дефіциту і без жадних боргів, хоч кошти друку, паперу й поштових видатків ще й далі зростають:

Це передплатники які с в о е ч а с н о присилають пренумерати, точні кольпортери та жертводавці х о ч б и й н а й м е н ш и х фінансових дарів на пресовий фонд.

ВИКАЗ ПОЖЕРТВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД В ДОЛЯРАХ З.С.А.

за час від 1 листопада 1979 р. до 29 лютого 1980 року.

КОРОЛІВСЬКІ ДАРИ доповнили: Почесний Козак **ВАСИЛЬ ЄМЕЦЬ** приславши 500.00 долярів. (Загальна сума його дарів на пресовий фонд виносить 1,475.00 долярів), **МАРІЯ КЛЕПАЧІВСЬКА** 35.00 дол. (619.00 дол.) і **ЯКІВ РІЗНИК** 6.04 дол. (557.40 дол.)

НОВИЙ КНЯЖИЙ ДАР склала **ОКСАНА ЧЕРНИШ**, подарувавши за продані її книжки «Тернистим Шляхом» 110.00 дол. (Загальна сума з попереднім даром 130.00 долярів.)

НОВИЙ КНЯЖИЙ ДАР прислала **ОКСАНА ЛАЗУРЕНКО**, додавши до попередніх дарів 20.00 дол. (Загальна сума її дарів 106.50 долярів).

КНЯЖІ ДАРИ доповнили, приславши: **МИХАЙЛО ДОРОШЕНКО** 10.00 дол. (212.00 дол.) о. **ВАСИЛЬ ІВА-**

ЩУК 25.00 дол. (136.00 дол.) і **ВОЛОДИМИР ШОСТАК** 1.00 дол. (127.00 долярів)

НА ПОШАНУ св. п. брата Сотника **УГА ЯРОСЛАВА КУРИЛЮКА** зложила дар його сестра **ОЛЬГА-НАТАЛІЯ КУРИЛЮК** 50.00 долярів.

НА ПОШАНУ св. п. покійного мужа **РОМАНА РОМЕНСЬКОГО** прислала його вдова **КАТЕРИНА РОМЕНСЬКА** 20.00 дол. (Разом з попередніми 40.00 долярів).

З НАГОДИ СВЯТА ПОКРОВИ в курені УВК чис. 11 ім. Вел. Князя Ярослава Мудрого зібрано на пресовий фонд 40.00 дол. а з нагоди відзначення ювілею побратима **ФРАНКА ГРИГОРАЩУКА** він дарував 52.00 дол. а Отаман Куреня побратим **ОСИП ІВАХ-**

БАЙДА прислав 28.00 дол. Разом поступило 120.00 доларів.

РАЗОМ по списку зі спеціальним означенням поступило **856.00 дол.**

В УЗНАННЯ ПРАЦІ РЕДАКЦІЇ ТА НА РІЗДВЯНУ КОЛЯДУ прислали пресовий Фонд в доларах: І. Коляско 9.00, О. Савчинський 5.00, М. Боярський 2.00, С. Сивак 55.00, Л. Кочман 20.00, Ів. Козяк 2.00, А. Вознюк 12.00, В. Савицький 20.00, К. Радкевич 5.00, Ст. Легенький 10.00, О. Фірішак 15.00, Д. Стопкей 15.00, В. Мошинський 5.00, В. Бугай 21.60, В. Попадюк 5.00, М. Грицюк 8.82, М. Фесолович 8.00, М. Миrowsький 10.00, М. Суржко 20.00, С. Гаєвська 5.00, Б. Пекельний 10.00, В. Дзуль 2.00, П. Плевако 40.00, д-р Г. Лозинський 10.00, д-р Ф. Ткачук 15.00, і Ів. Суховій 10.00.

РАЗОМ по цьому списку поступило 340.42 дол.

ІНШІ ДАРИ в доларах: Ів. Коротенко 2.10, Л. Пилипенко 5.00, О. Теплий 3.36, Ів. Семків 7.55, М. Суптеля 2.00, Ю. Гавалешко 5.00, М. Котульський 4.20, Ж. Коломиєць 9.44, А. Штанько 5.00, Б. Лівчак 2.00, В. Андрухів 3.00, П. Дорош 5.00, о. Гр. Форостій 5.00, та по 1.00 доларові прислали: Б. Коваль, Г. Коровицька, д-р К. Бризгун, Б. Кашуба і Дм. Жила.

РАЗОМ по цьому списку поступило **63.65 дол.**

А ВСІХ ДАРІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «У.К.» ЗА ВІДЧИТНИЙ ПЕРІОД ПОСТУПИЛО **доларів 1,260.07**

ВСІМ ВШАНОВНИМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ КОЗАЦЬКЕ СПАСИБИ! ДАЙ, БОЖЕ, ВАМ УСІМ ЗДОРОВЛЯ ТА БАГАТО ЩАСТЯ!

Редакція і Адміністрація «У.К.»

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Адміністрація «Українського Козацтва»

УВАГА!

НОВИНА

УВАГА!

Вийшла цікава книжка Михайла Дорошенка «Українська Трагедія» (Спогади з Другої Світової війни) 224 сторінки, Нью Йорк 1980 р., подібна до «Стежками Холодноярськими», в твердій позолоченій оправі. Ціна лише

6.00 доларів американських з пересилкою. Замовляти в автора:

M. Doroshenko
446 S. Cedar Grove Rd.
Somerset, N. J. 08873

